

**Huperaspiste?s to?n prolegomeno?n Joannis Brentii, in
Apologiam Confessionis Ill. Ducis Wirtenbergensis, contra
Mendacia & Calumnias Mathiae Bredenbachij Grammatici
Embricensis**

<https://hdl.handle.net/1874/406926>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

 E. qu.
221

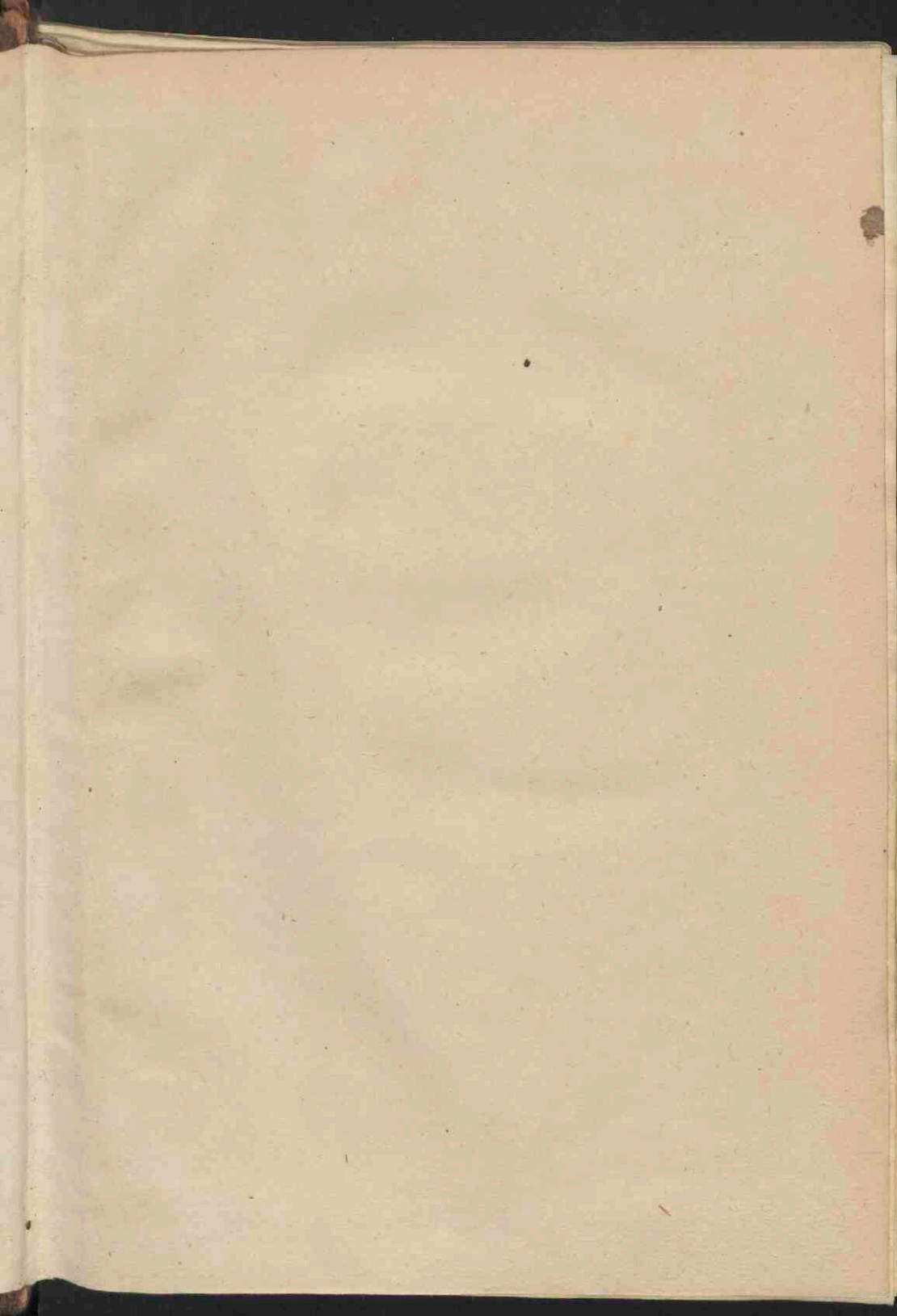
下
三

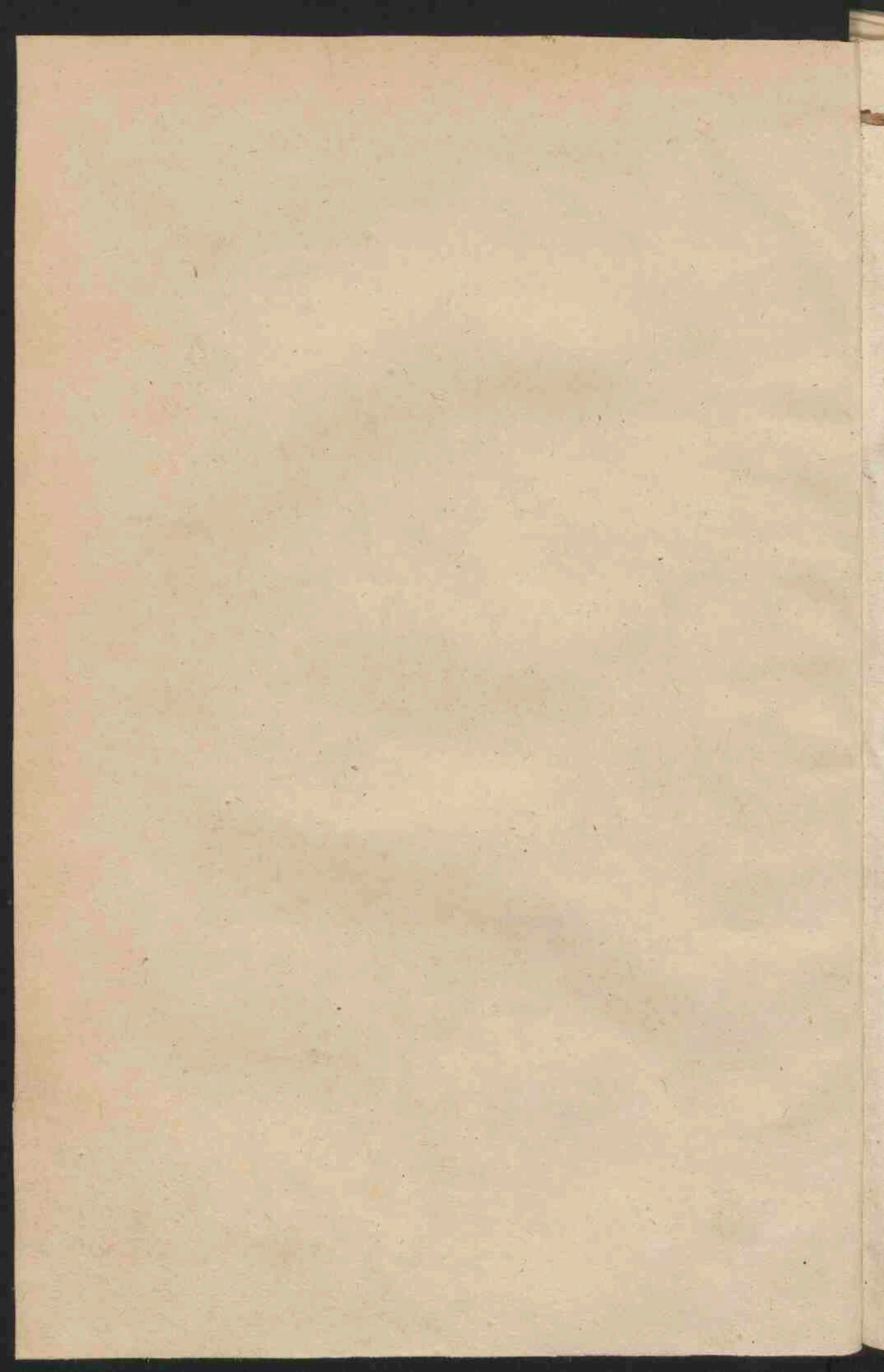
15291

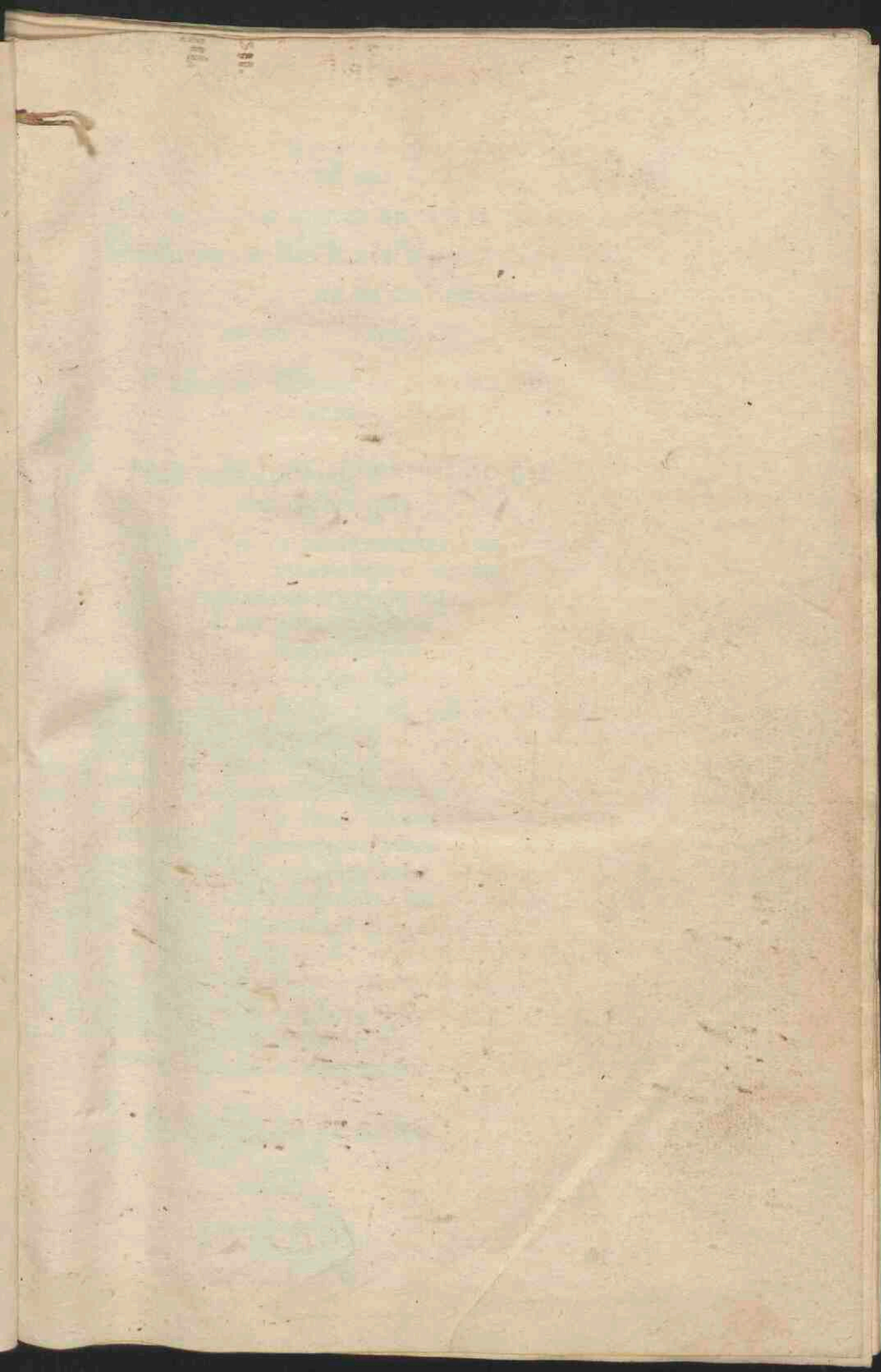

E. qu.
221

N. S. C.

N. 23 L.

ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΗΣ ΤΩΝ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΙΟΑΝΝΙΣ BRENTII, IN APOLOGE

am Confessionis Ill. Ducis Vuirtenbergenfis,

contra Mendacia & Calumniae Mathie Bredenbachij

Grammatici Embricensis, Autore

IACOBO ANDREAE, PASTORE

Ecclesiae Göppingensis.

Ad candidum lectorem Thomas

Naogeorgus.

Pvgnando contra Christum Verbumq; salutis,
 Atq; tuendo Papam & dogmata uana lupi,
 Omnes (ut cernis) iam descere sophistae,
 Seq; negant summi uincere posse duces.
 Nam superat Christus totum uolitatq; per orbem,
 Atq; Papae regnum ac dogmata falsa ruunt.
 Qui tamen oppugnet Christum, uerisq; resistat,
 Interitumq; Papae fulciat usq; sui,
 Prodiit in scenam ludo delirus ab ipso
 Hoc nunc postremo tempore Grammaticus.
 O saelix nimium tanto hoc tutore Papatus,
 Plaudite sacrifici, perdita turba, greges.
 Namq; impendentis discrimina nulla ruinae
 Nunc restant, sic iste omnia fulcit Atlas.
 Fulminat in sanam doctrinam ipsosq; docentes,
 Atq; Papi starum tollit ad astra caput.
 Sed quam blasphemè, quam prauè, quamq; superba
 Se gerat, & quantis nosq; suosq; notet,
 Porro suos ueris, at nos mendacibus, iste
 Singula monstrabit, lector amice, liber.

FRANCOFORTI ANNO

1558.

Simon Buehli

IOANNES BRENTIVS PETRO

Brubacchio compatri suo in Christo

amicis. S. D.

GRatum mihi, ac spero Ecclesia quoq; , officium fecit D. Iacobus An-
drea, quòd susceperit libellũ, quem Embricensis Grammaticus aduer-
sus mea Prolegomena scripsit, refutandum. Et si enim ego iudicabam
hominis stulticiam ac insaniam Elleboro potius purgandam, quam scripto ex-
agitandam esse, tamen cum nouas & prodigiosas blasphemias orbi obrude-
ret, uisum est amicis, operæ precium esse, si scriptum aliquod extaret, in quo
horribiles illæ blasphemie refellerentur & coarguerentur. Audet furiosus
homo uociferari, sententiam Hannæ, Caiaphæ, & reliquorum pontificum ad-
uersus filium Dei fuisse iustam, & iudicij ueritatem, ut tueatur etiam suorum
pontificum autoritatem, & doceat eum morte dignum, qui doctrinam ponti-
ficum, quamuis impiissimam non agnoscat. Fatetur quidem Iudaicos pontifi-
ces peccasse odio & liuore, et appellat ad iusticiam Dei ac prædestinationem
eius, quis autem sceleratissimos quosq; latrones aut parricidas non hoc modo
defendere posset! Scilicet, nisi accessisset odium, nihil peccassent in filium Dei
impij pontifices. Et Pilatus innocens est, quòd nullo odio pronunciauerit ad-
uersus filium Dei mortis sententiam. Stephanus autem peccauit, quòd sermo-
ne suo resisterit sententiæ Synedrj, & accusauerit Pontifices proditionis ac
homicidij. Hæc, si insanus homo ante exortam Euangelij lucem, inter suos se-
riò uulgasset, non uno tantum anathemate fuisset conculcatus & prostritus.
Nunc quia scribit ad tuendam autoritatem Pontificum aduersus eos, qui cum-
piunt eam ad autoritatem uerbi Dei reuocare, omnia sunt bella, lepida, uenu-
sta, concianna, & ambabus uulnis amplectenda. Sed hæc Domino curæ erunt.
Ne autem nos interea officio nostro defuisse uideamur, mitto ad te Refuta-
tionem D. Iacobi Andreae, ut tu eam ipsis tuis cum ecclesia communi-
ces. Non enim dubito, quin filio Dei, cuius gloriæ illustrandæ
hoc scriptum seruit, tua opera grata sit futu-
ra. Bene ac sæliciter Vale.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI
ac Domino, Domino Guilhelmo, Cluiæ, Iuliæ ac Mō
tium Duci, Comiti Marchiæ, ac Rauenspurgi,
Domino in Rauenstein &c. Principi suo
clementissimo.

T nominis, uirtutumque tuarum splendor,
princeps illustrissime, & ueritatis amor ef-
fecerunt, ut ad maledicum et blasphemum li-
bellum Grammatici cuiusdam Embricensis
respondeam, quem una cum Apologia, sub nominis tui
auspicio non est ueritus in lucem edere. Cum enim singu-
lares tuæ & Christiano principe dignæ uirtutes omni-
bus notæ essent, non mirabar solum, sed ex animo dolebã
quoq; eò impudentiæ potuisse progredi hominem, qui ad
impietatem suam asserendam, tui nominis auctoritate ab
uti auderet.

Grammaticus est professione, quod genus hominum
iam inde ab initio infeliciter res sacras tractauit. Cum
Appione luctatus est Iosephus, cū Cresconio Augu-
stinus. Nobis cur sit negocium cum Embricensi gramma-
tico, Ill. Cels. Tua intelliget, postq̃ breuem Catalogum
errorum & blasphemiarum eius recitauero. Nolo enim
hic commemorare, quàm inhumaniter & crudeliter tra-
ctet D. Ioannem Brentium de Repub. Christiana non
male, ut ego quidem existimo, meritū. Cum enim ipsi Chri-
sto non pepercerit, ut Ro. Pontificis auctoritatē seu po-

tius Tyrannidem assereret, quid mirum, si in eius fideles ministros sit iniquus & contumeliosus censor.

Caput blasphemiarum est, quod scribit: Phariseorum & summorum pontificum iudicium aduersus Christum, fuisse iustum, legi ac uoluntati diuinæ consentaneum, & quod iudicauerint iudicij ueritatem, cum dicerent: blasphemauit Deum, & reus est mortis. Dementiam esse ait: putare, Christum ita satisfecisse pro peccatis nostris, ut nulla præterea opus sit satisfactione, eosque qui sic sentiunt, sensum commune pariter cum ratione amisisse. Quæ censura & prophetæ & Apostoli unâ cum Christo tanquam dementes notantur, qui penitus ignorarunt aliam, aliam inquam, satisfactionem pro peccatis totius mundi, quam obedientiam saluatoris Domini nostri Iesu Christi. Hanc inquam doctrinam, audet impudens os impium dogma, & abominandum Idololum appellare.

Communionem corporis et sanguinis Christi sub utraque specie, ut loquuntur, ab ipso Christo fatetur et esse institutam, & in primitiua Ecclesia usurpata, nihilominus tamen esse multis modis incommodam.

Credere in Deum patrem, idem sit, quod credere: Deum sanctis eam potestatem dedisse, ut opitulari queant, omnibus suis cultoribus, passim in orbe dispersis.

Credere in Christum, nihil aliud sit, quam credere: Christum hanc dignitatem sanctis sua obedientia impetrasse.

Credere in spiritum sanctum, idem esse, quod credere: Papam cum cardinalibus & sacrificulis habere spiritum sanctum

sanctum: & habere quoque potestatem, condendi nouos articulos fidei

Sanctos inuocare, perinde esse, ac ipsum Christum inuocare, iuxta illud: πλυτα τὰ τῶν φίλων κοινὰ. hoc est, amicorum communia sunt omnia. Et Christus: Quicquid uni ex minimis meorum fecistis, mihi fecistis.

Qui sanctorum afflictionibus adimat meritum, eundem quoque passioni & morti Christi adimere meritum, quia, Amicorum communia sunt omnia.

Principes & Magistratus pariter cum subditis in omnibus, quæ in religionis & æternæ salutis negotio credenda & facienda proponunt, debere sacrificulis obedientiam, impudenter affirmat. Et Deo præstari inobedientiam, ab his, qui diuersum agant. Vt cumque enim uel uiuât, uel doceat, Dei tamen fieri uoluntatem. Quid si, inquit Grammaticus, Deus uelit nostram ingratitude punire, & iusto iudicio immitteret tales Doctores? Hos audiendo, non hominibus sed Deo obedimus, qui per illos ingratitude nostram punit. Quid magis absurdum et contumeliosum in Deum ipsum dici posset? Mens enim Grammatici est: Si Deus uelit Cels. Tuæ subditos peruersis, et ut ipse appellat, sceleratis doctoribus punire, Cels. Tuæ officium non esse, huic Dei iudicio sese pia solitudine opponere, Neque operam dare, ut recte doceatur populus, & in uiam reuocetur. Hoc enim esse iustum Dei iudicium impedire, & sic Deo iudicanti & punienti sese opponere, Sed tolerandos etiam impios & impuros sacrificulos,

donec ipse Dominus sine opera Magistratus, sacrificiorum & impurissimorum monachorum animos conuertat.

Habes Princeps pientissime, & blasphemiarum & errorum quaedam delibata capita, ex quibus etiam de reliquis facile iudicium facere potest Cels. Tua.

Et quoniam, quod postremo loco posui, scopus est totius libelli, quem de dissidijs componendis edidit, Cels. Tuæ diligenter considerandum erit. Unde cognoscere licebit, cuiusmodi curatores animarum & Cels. Tuæ, & subditorum tuorum constituat Grammaticus, quorum iudicio & Cels. Tuæ & subditis standum sit, à quo recedere scelus sit, non nisi morte piandum.

Ex iuuentute, inquit, qui sunt omnium ignauissimi sceleratissimiq̃, ut à praeceptoribus suis neq; scientia, neque uirtute ad ullum honestum uitæ genus formari possint, His extremum refugium est Sacerdotium uel monasterium. Hos, tanquam Christos Domini, tangere, nefas est, huius grammatici iudicio.

Cum uero minime dubitem, Tuam pietatem longe aliter & de religionis nostræ articulis, & de pia reformatione Ecclesiarum iudicare: hic autem grammaticus Illustre tuum nomen suo maledico & blasphemio, qui erroribus refertus est, conspurcarit libro, speraui me officium Tuæ Celsitudini non ingratum præstiturum, si ad uindicandum nominis tui honorem, & ad ueritatem asserendam, hanc eius uanitatem redarguam & refutem.

Sed

Sed quoniam Grammaticus gloriatur, hunc suum laborem, à summi iudicij et excellentis doctrinæ uiris (præsertim in Academijs Louaniensi et Coloniensi, ijsq; eorum numero, quorum officium est ex ordinatione diuina ac distributione donorum, quæ est à spiritu sancto iuxta doctrinam Apostoli de talibus cognoscere & iudicare) uno ore probari, quò res Papistrarum deuenierint, Cels. Tua facile iudicare potest.

Rebus omnibus desperatis, sophistis & pontificiorum errorum propugnatoribus ueritate Euangelica prostratis, ultimo hortatu euocatur ad bellum, Grammatici, Transfugæ, pueri, & quicumq; arma ferre possunt. Quorum opera grata est, modo numerum compleant, & aduersus Lutheranos non sint prorsus muti.

Transfugæ infirmitates & nescio quas dissensiones nostras criminantur, ut aliquid dicant. Grammaticus nosler ex suo Aesopo Apologum profert, quo sacrificulorum confictâ auctoritatem asserat. Ex Adagijs pro uerbium: πλντα τὰ τῶν Φιλων κοινῶ, ut inuocationem sanctorum probet. Ex Donato, tanquam armario suo producit Imperatiuum modum, temporis præsentis, secundæ personæ, pluralis numeri, Bibite, et non bibant, quod est tertiæ personæ, ut Christi institutionem in cœna mutilet, & altera parte sacramenti laicos priuet.

Cum igitur hæc sint extrema papisticorum sacrificulorum, ad quæ confugiunt præsidia, quàm non procul sit ipsorum ruina, diuinare possumus. Tantum enim abest,

ut sacrificuli per hunc Grammaticum, uel Cels. Tuæ,
uel alijs pijs Principibus suos errores & Idolomanijs
persuadeant, quin potius, diuina sic disponente gratia ac
prouidentia, uix alia ratione animum Cels. Tuæ ueræ
pietatis amore iam antea flagrantē, excitare potuerint,
ut ad piam reformationem Ecclesiarum quamprimum a-
nimimum adijciant. Postquam Cels. Tua uidet, sese à sacri-
ficulis suis ad Grammaticum, à Grammatico ad Caias-
pham & Hannam, à Caiapha et Hanna ad Ro. ponti-
ficem & Cardinales, Ab his denuo ad sacrificulos tanq̃
hircos, et, ut Grammaticus appellat, sceleratos ablegari,
quorum custodia æternā & tuam & tuorum salutē com-
mittas. Et quidem spem optimā mihi facit recordatio eius
temporis, cum anno superiore in confesso Ill. ac pijsimo-
rum principum, summa attentione animi de Magistratus
officio in Ecclesijs reformandis, pro concione me quæ-
dam pro mea tenuitate differentem Cels. Tua audiret.
Id quod & Ill. Cels. Tuæ et Ecclesiæ, cui te Deus pa-
ter Domini nostri Iesu Christi præfecit magistratū, ex a-
nimo precor, ac uerè pijs et fideles ardētibus uotis à Do-
mino petunt. Dominus noster Iesus Christus Cels. Tuā
& Ecclesiæ suæ et Republicæ Christianæ quā diutis-
simè incolumem seruet, Et ut hoc meum qualecunq; studiū
benignè ac clementer interpretetur, qua possum subiectio-
ne oro. Göppingæ Calend. Augusti An. M. D. Lviij.

Illustriſſimæ Cels. Tuæ

Obseruantissimus

Jacobus Andreae.

DIDIT nuper quidam Embricensis
Ludi literarij moderator libellū de dis-
sidijs, quæ nostra hac tempestate, (Sic
enim libri titulus sonat) tanto cum ter-
rore iactant Ecclesiæ nauem, à quo, & quibus ratio-
nibus, hæc sint excitata, & qua ratione uideantur
posse componi. Qui sanè libri titulus magnificam
complectebatur promissionem, qua ad eius lecti-
onem pius ac simplex lector inuitabatur, ueram sci-
licer controuersiarum nostri temporis explicatio-
nem, & rationem, qua commodissimè componi
queant, modò accedant animi, à ueritate & pia pa-
ce non abhorrentes. Postquàm uerò libellum ape-
rio, re ipsa cōperior, titulum operi minimè respon-
dere. Cū enim nulla in toto libello sit ueræ do-
ctrinæ explicatio, in qua uera Ecclesiæ pax & tran-
quillitas consistit, sed undiquaq; horrendæ blasphe-
miæ, à Grammatico in Deum pariter & synceram
doctrinam Euāgelij congestæ sunt, quàm nihil pre-
ter titulum uanum habeat, pius & candidus lector
iudicabit.

Nam ueras causas dissidiorum in Ecclesia, pror-
sus non attingit. In ueritatis autem Euangelicæ pro-
fessores innocentes est contumeliosissimus. Nec
ullam rationem ostendit componēdi negocij, nisi
hanc solam, ut altera pars, quæ syncerā religionem

tuetur, ueritate abiecta, sese denuo in barathrum Papisticarum tenebrarum demittat, quibus non sine maximis difficultatibus discussis, beneficio Dei est liberata. Atque ita nihil in toto libello componere uidetur, nisi quod astute cum pestilentissimo hæretico Arrio Brentium & Lutherum conferat, quibus scit cum Arriana impietate nihil esse commune. Id quod hominem nullam aliam ob causam fecisse arbitror, quam cum sciat Arrianam hæresin contra Filij diuinitatem esse blasphemam & execrandam, si ei hos duos coniunxerit, suis persuadeat, similia horum quoque esse studia, atque ita suorum animos aduersus piam doctrinam, quam profitentur, tanquam hæreticam, blasphemam & execrandam excitet & inflammet.

Cum autem aliquoties in libello suo commendat *ἰκονομαγ* in Ecclesia, ut quisque in suo ordine & uocatione, instar membrorum corporis humani permaneat, satis mirari nequeo, quibus rationibus persuasus, hunc laborem in se receperit. Non enim ignorare potest, diuersam esse functionem eorum, qui pueritiam in studijs humanitatis erudiendam susceperunt, & eorum, quos D. Paulus Ecclesie doctores & pastores appellat, ut maxime non negemus, puerorum animos teneros ab ineunte ætate synce-
ræ pietatis doctrina imbuendos esse.

Priuati alicuius commodi, aut emolumentum causa se

sa se non fecisse, anxie & prolixè in procerio testa-
 tur, ut qui magis scilicet aspiret ad illa æterna, & ue-
 ra bona, q̄ ut se his caducis, & mox euanescentibus,
 maxime uerò ecclesiasticis bonis (quorum maior
 pars est meretricis merces, ut Micheas appellat,) in-
 uolui ac teneri patiatur. Vt interim taceam, quod
 addit, sibi etiam aditum preclusum, ad pingue ali-
 quod sacerdotale beneficium, qui matrimonij iugo
 collum subdiderit. Quod sanè uitæ genus, uel so-
 lum, uberrimas rationes & argumenta suppeditare
 potuisset recusandi tantam prouinciam: cum iuxta
 doctrinam suorum, nō queat ita esse rebus cœlesti-
 bus intētus, qui scilicet uxori alligatus, ea, quæ mun-
 di sunt, curet. Si uerò quandoq̄ à laboribus schola-
 sticis uacasset, licuisset ei, quæ est hominis præcla-
 ra & eximia eruditio, *ωγωνισμῶν* aliquam scripturæ ex-
 plicare utiliter uel pueritiæ suæ, uel doctoribus,
 quos sua opera, in hoc sanctissimo studio pluri-
 mum profecisse iactitat Grammaticus. Etsi res
 ipsa docuerit, in hoc genere interpretationis in-
 terdum lapsos, quibus neque ingenium, neque
 studium, neque iustum tempus de tantis rebus co-
 gitandi defuit. Sed quòd Ludi moderator siue Grā-
 maticus tricenarius, qui in puluere scholastico pro-
 pemodum consenuit, uxori alligatus, & ea, quæ
 mundi, & non quæ Domini sunt, curat, dissidiōrū
 & controuersiarum difficilimarum, de fide & religi-

one Christiana, non solum explicationem, sed dijudicationem & compositionem tam confidenter suscipit, uel ipso teste, iure reprehenditur.

Restat igitur, ut culpam in aliquem sacrificulorum reijciamus, qui Grammatico hoc imposuerit onus & officium, quod se pulchrè prestare posse sperauit, arbitratus scilicet idem esse eleganter & uerè dicere. Documento autè est hic ipsius libellus, aliam esse ueram, & aliam ornatam orationem, ac uerè in ipsum hoc Eupolidis, scitè dictum quadrare uideatur: λαλιῶν ἄριστος καὶ δυνάτατος λέγειν. Sed quid permo-uerit eum, quisquis tandem fuerit illi autor & hortator, facilè diuinare licet. Eò progressa est sacrificulorum pariter impietas & impuritas, ut etià suis cultoribus cœperit esse exosa. Id quod dissimulare amplius nequeunt, qui ad gubernacula reipublicæ sedent. Quo minus uerò aliquam uel doctrinæ uel cæremoniarum mutationem prius magistratus susciperent, hac potissimum ratione, ipsos in hac seruitute continuerunt, ad eos scilicet non pertinere iudicium, aut cognitionem controuersiarum de uera religione. Hæc permittenda esse Ecclesiæ proceribus, quibus utcunq; cessantibus, si quid attentarent politici magistratus exemplo Ozia & Ozam falcem in alienam messem mittere, adeoq; iram & indignationem Dei ipsos non effugere posse.

Rebus sic nutantibus, & ruinam minantibus, ec-

ce prodijt Brentij liber, cui titulum fecit *προλεγόμενα*
 in Apologiam Confessionis Illustrissimi Ducis
 Vuirtembergensis, ubi & scripturæ sacræ, & san-
 ctōrū Patrum testimonijs & exemplis docet, ad pi-
 um magistratum maximè pertinere hanc piam cu-
 ram & sollicitudinem, ut abolita impietate & idola-
 tria, uerus Dei cultus, in populo Dei instauretur,
 Quem librum, cum uidissent auidè ab omnibus le-
 gi, & ipsorum instituto maximè aduersari, in hoc
 unicè enitendum sibi putârunt, ut subornetur ali-
 quis, qui eius argumenta conuellere, aut saltem so-
 phistica aliqua eludere conetur, atq; ita simplici-
 bus fucum faceret. Hoc passus est Grammaticus
 noster sibi persuaderi. Si enim sua sponte, nemine
 uel hortante uel extimulante, hunc laborem susce-
 pit, nulla ratione excusabilis est. Cum enim Prin-
 cipes aliosq; pios magistratus à iudicio de contro-
 uersijs in religione exortis repellit, qua impuden-
 tia sibi hoc arrogare audeat? Inuenias namq; in uera
 religione, ita institutos aliquot numero Principes,
 qui multò rectius de cōtrouersijs, & dissidijs exor-
 tis iudicent, quàm hic noster Embricensis Gram-
 maticus.

Rectius igitur in partem aliquam iudicij admi-
 sisset Principes & pios magistratus, aut sibi in hoc
 argumenti genere temperasset. Vt interim taceam,
 qd ipse non semel in suo libello reperit: Per inui-

- ,, Atissimum Carolum V. & serenissimum &c. Re/
 ,, gem fratrem eius, unà cum totius Imperij Principi/
 ,, bus & Statibus nihil intentatum relictum, ac toties
 ,, cum tantis sumptibus ac laboribus in Comitij Im/
 ,, perialibus & conuentibus publicis cōgregatis, ad
 ,, hibitis tot doctissimorum uirorum colloquijs ac
 ,, disputationibus hæctenus nihil profectum esse.

Cùm igitur horum conatus irriti fuerint, qua auda
 cia & temeritate sibi tribuere audet, se breui, inepto,
 & insulso, ne dicam blasphemio & maledico libello
 expediturum, quod illi tot laboribus tantisq; sum/
 ptibus, & tot doctissimorum uirorum opera adiuti
 præstare propemodū desperârunt. Ut taceã, quàm
 non fuerit necesse grammaticum huic oneri susten
 taculū quærere, cùm uel Sotus ipse, uel quisquis a/
 lius fuerit, aduersus prolegomena prolixè scripse/
 rit. Quæ si suæ factionis homines nō continuerint
 in errore, quem semel cum lacte materno imbibe/
 runt, metuendū est prorsus desperatum & concla/
 matum esse in Papistarum castris, si ad Grammati/
 corum præsidia curratur. Cùm autem aliquot ho/
 ras in eius libelli lectione perdidissem, difficulter
 mihi passus sum persuaderi, ut eius confutationem
 susciperem. Pleraq; enim quæ passim adducit argu/
 menta seu potius cauillationes, iam pridē à nostris
 toties ea grauitate sunt confutata, ut actum agere, &
 ut dicitur post Homerum Iliada scribere uidear, si

ea retexere uelim. Quapropter ridendam magis & contemnendam hominis stulticiam, seu potius furorē & insaniam, quàm confutandam duxerim. Hic enim noster Grammaticus non errat amplius simplicitate aliqua, uel ex ignorantia solum sibi ipsi ac suis sophistica imponit: nec cauillationibus modo & calumnijs pugnat, quæ postrema sunt aduersæ partis præsidia, sed prorsus furere & insanire uidetur, ut gratiam aliquam rependat illis, quorum fauore & ope, ut fama est, filijs suis opima contigere sacerdotia: usq; adeò nulla ratione illis deuinctus est Grammaticus. Tam tetra enim & horrenda scribit passim in toto libello, quemadmodum suo loco demonstrabimus. Cuius furorē superare uidentur, quorum iudicio suum librum probatum adeoq; canonisatum gloriatur. Quorum nomina si silentio præterisset, ipsorum honori rectius consulisset. Etsi enim ueteres sint Euangelicæ ueritatis & doctrinæ nostræ hostes, uix tñ puto quenquam eò uesaniæ & impietatis progressum, ut huius Grammatici furorē possit probare unquam. Quàm iniquè autem sit laturus, si admoneatur de his omnibus seuerius, Apologia sua satis declarauit, qua tam acerbè in eum inuehitur, cui præceptum iudicium ipsius ac temerariū de Luthero defuncto saltem improbat.

Quia uerò toties obtestatur lectorem, ut beni-

gnis animis consideret, utrum uerum an falsum scri-
 bat, ac sicubi errauerit, ueniam deprecetur, ac pol-
 liceatur, si quis errorem illi humaniter demonstra-
 uerit, tantum à se abfuturum, ut succensere uelit, hoc
 humanitatis & pietatis officium exhibenti, ut ma-
 gnam etiam gratiã sit habiturus, ne suo defraudan-
 tur uoto, paucis respondere uisum est. Sic scilicet
 pijs & eruditis monentibus, si fortè non tantum hic
 sanetur Grãmaticus, sed totus orbis intelligat pon-
 tificiã religionis fundamentis, superioribus annis
 tot piorum & eruditorum scriptis euersis, ad cuius-
 modi præsidiã, in summa desperatione, confugiant.
 Vnde luce meridiana clarius apparebit, superstiti-
 one superioris seculi in animis hominum, per Euan-
 gelij uocem collapsa, pontificiã religionis defensor-
 res suam fiduciam non in ueritate suã doctrine, sed
 partim in mendacijs & cauillationibus ac potentia,
 partim in qualicunq; nostrorum discordia colloca-
 re. Ad quã Dominus tantisper conuiuet, dũ suos
 electos per ignem examinet, & ludicium aduersus
 ingratos maturet. Non autem mihi propositum
 est, ad ea omnia respondere, quã ex alijs descripsit
 suã opinionis autoribus, quã omnia, sicut à ponti-
 ficã sedis defensoribus multò speciosius fuerunt
 exornata, seu potius fucata, ita eorũ confutatio mul-
 tò solidior ex nostrorum scriptis, per hos quadra-
 ginta annos editis, peti potest. Sed præcipua tantum
 capita

capita attingam, quibus omnium suorum perspiciam, & acumen, sibi uisus est superare, & cornicum, ut dicitur, oculos configere, ad quorum saltem commemorationem pius animus non potest non uehementer perhorrescere, eò scilicet posse progredi impietatis hominem, cuius exemplum in hoc Embriensi Grammatico uidebit.

Duo potissimum proposita habet in suo libello, alterū, ut Principibus ac pijs magistratibus persuadeat, ne ullam uel doctrinæ, uel cæremoniarum in Ecclesia, inuitis sacrificulis, suscipiant mutationem, sed hoc totum permittendum esse Pontifici, Episcopis, & sacrificulis, eorumq; stādum iudicio, etiamsi conuincantur summæ & execrandę impietatis. Alterum, ut omnibus ex æquo persuadeat subditis pariter cum magistratibus, ne aliquam discessionem faciant ab impijs & impuris sacrificulorum sacris, propter foetorem horribilium errorum, & impurissimæ quam plurimi degunt uitæ. Ad utrumq; breuiter respondebimus, addita breui confutatione suggillationis, qua ferè omnes partes doctrinæ Christianæ allatrat. Ordinis ratio, cum à Grammatico sit obseruata nulla, cādīdus lector mihi quoque ignoscat, si propter ipsius confusionem, cui respondendum fuit, non omnia suo loco dixerō.

Appositè autem exorditur Papistarum impietatem *vulgatissimè* Aesopico apologo, de oue, in puer,

perio existente &c. admodum festiuo, quo uiuã & expressam imaginem Ecclesiæ Papisticæ proponit, pro cuius salute suscepit hoc certamen. Multò autem infœlicius ei cedit, quàm Menenio Agrippæ, apud T. Liuium, qui Apologo de conspiratione membrorum aduersus uentriculum plebem in officio continuit.

Hic uerò noster Grammaticus, dum eius stulta imitatione iterum subditorum animos sacrificulis conciliare conatur, in summū discrimen oues Christi adducit, & suos sacrificulos ita deformat, ut si plebs perpetuò hunc eius apologum in auribus sonantem circumferat, nunquã sibi persuaderi patiatur, ut hunc foetorem & grauissimum odorem amplius ferat. In eo apologo confert ouem puerperã Ecclesiæ matri: Anniculum agnum filij eius: lupū diabolo: Episcopos, & sacrificulos Hirco hirsuto & hispido corpore, horrida barba, minacibus cornibus, ualdè formidabili. Omnia meo iudicio concinne & appositè. Sed in primis uenusta est Episcoporum & sacrificulorum & monachorum descriptio, per hircum foetidum adumbrata, ut suo dicemus loco. Equidem negare non possumus, Ecclesiæ Christi matrem, omnium fidelium, ut foecunda est liberis (sicut scriptum est: *Lauda sterilis, quæ non parit, decanta laudem & hinni, quæ non pariebas, quoniam multi filij desertæ magis, quàm eius, quæ habet*

bet uirum: Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende: ad dextram enim & ad leuam penetrabis, & semen tuum hereditabit terram).

Ita etiã pro filiis diligentem curã agere, utrumque diuus Augustinus comprehendit, dum inquit: Ecclesia mater & uirgo est, corpore casta, prole foecunda, sponsa Christi, piẽ nutrit filios, quos Deo patri dignos assignare contendit.

*lib. de Sym^{on}
bolo ad
Catech.
lib. 5.*

De filiorum quoque erga matrem Ecclesiam constat pietate & obseruantia, sicut scriptum est: Quod si Ecclesiam (matrem) nõ audierit, sit tibi uelut Ethnicus & publicanus. Audiunt ergo filij Ecclesiam matrem cum summa obseruantia, quoniam sciunt, eam patris doctrinã adferre, cuius filio est desponsata, casta uirgo, & foecunda mater multorum filiorum & filiarum.

De Sathane uerò odio in matrem, & studio, quo filijs eius insidiatur, ut instar lupi rapiat & discerpant, plurimorum tristia exempla docent: ueritas enim ipsa pronunciat de illo, quod mendax sit & homicida. Et Petrus de eius rabie & crudelitate testatur, eum circumire sicut leonem rugientem, ac querentem, quod deuoret. Aptissimè uerò quadrant in Episcopos, sacrificulos & monachos epitheta, quæ hirco Aesopico tribuit. Eum enim nobis proponit hirsutum & hispidum corpore, horrida barba, mi-

nacibus cornibus, graui odore. Si enim ipsorum ui-
 tam examines, occurrent ferè in plerisque, si huic Grā-
 matico credimus, horribilia & immania scelera,
 quæ grauitatem odoris in hirco longè superare ui-
 debuntur, de quibus etiam suo loco dicemus copio-
 sius. Quibus uerò armis nō lupum, sed stultam ple-
 beculam & credulam terrere conentur isti, uenustè
 apologo expressit, hirsutis scilicet pilis hirci, & cor-
 nibus minacibus. Si per cornua intelligas mitras
 Episcoporum, unde & cornuti rectè appellantur,
 meo iudicio non erraueris. Quamprimùm enim
 hæc capiti ipsorum imponuntur, arbitrantur sese
 Sathangadeò formidabiles factos, ut ad eius solum
 aspectum fugere cogatur, nihil obstante grauissi-
 mo odore & scetore hircino. Etsi uerò Sathan hæc
 monstra non auersatur, quorum ipse est Archite-
 ctus, multis tamen hæc ipsa terrorem sæpè incul-
 sisse, dum hora tenebrarum duraret, superioris tem-
 poris etiam Imperatorum Regum & Principum e-
 xempla plurima testantur. Sed næ illi uehementer
 errant: quod uicissim Aesopico alio apologo decla-
 rare uisum fuit, ut imitatione Grammatici nostri,
 uel hac sola ratione, aliquam gratiam apud sui ordi-
 nis homines ineamus. Erat quondam Asinus indu-
 tus pelle leonina, qui pascim uagabundus reliqua
 bruta territabat. Ceterùm uisa uulpe tentauit & hæc
 perterrefacere. Hæc autem (casu enim ipsius uocem
 audi-

audi erat) ad ipsum ait: Sed bene scias, q̄ & ego te timuisssem, nisi rudentē audiuissem. Quā bellē secū non disidet Aesopi aliās deforme & monstruosum caput, unam rem, sacrificulos scilicet nunc sub foetidi hirci, nunc sub Asini laruati persona describendo: utrumq; enim horum, in hoc genere hominum concurrat. Stultis animalculis, Asinus pelle leonina factus est formidabilis, sed qui uocem eius audierunt, hanc eius laruam superindutam non morantur. Sic sacrificuli clamitantes multa de Ecclesia catholica, quæ à Spiritu sancto regatur, & quæ errare non possit, cuius consilium sit tenatus Cardinaliū, & Episcoporum, horum decreta esse Spiritus sancti reuelationem, & indubitata Dei uoluntatem. Qui ab horum iudicio & sententia prouocet, & Ecclesiā matrem in eis non audiat, hunc numero fidelium exclusum, etiā ad regnum Dei penetrare non posse. Qui horum uocem impiam audiunt, titulos Ecclesie, Excommunicationis, & similia iactantes, quomodo non possunt non esse formidabiles? Si uerò instar uulpis Aesopicae, iuxta Christi doctrinā (qui non tantum simplicitatem requirit columbinam à suis, sed etiam serpentum prudentiam) Asinum esse intelligat, qui hac larua sit indutus, non curabit eorum comminationes, nec acquiescet in pelle leonina, sed caput perscrutatus bestiae, cum aures Asini deprehēdet, ad eius uocem stulta inuitatione est

fictam, non amplius terrebitur. Sed non puto, quæquam esse adeo ignarum Satanæ mētis, quam pios cognoscere Paulus testatur, qui credat, Satanam mille ad nocendum artibus instructum & uersutissimam uulpem, hos Asinos non agnoscere, utcumque sele uestiant pelle leonina, quin potius ab eo ita uersutos non dubitemus, ut stultæ plebeculæ imponant. Quapropter rectè Grammaticus noster tribuit Episcopis hispidos pilos, & cornua minacia, quibus detractis latet nō pastor, sed hircus, nō leo, sed Asinus, accersita larua sola formidabilis.

Sed nunc explicandum uenit, num à Christo, siue matre Ecclesie eius sponsa, filij sint commendati curæ ac custodiæ hirci, à cuius latere, utcumque scetidum, non liceat recedere, nisi in lupi rapacissimi dentes sanguinarios peruenire uelint.

Principio negare non possumus, & pastorem ouibus, & oues pastori deuinctas, certis tamen legibus. Sicut enim scriptura prohibet, pastores ne dominentur in clerum Domini, ita oues, cum pastores suum officium non fecerint, ad suū ius redeant. Quod ut rudiores intelligant, altius repetendum erit. In pastore ouium Dominicarum, hoc est, Ecclesie ministro, duo requiruntur: sana doctrina, & innocens & inculpata uita, ut quod exhortando monet, exemplo persuadeat, ut doctrina sit sana & syn-

1. *Timoth. 6.*

cera. Ad Timotheum monet Apostolus: Si quis,

quis,

quis, inquit, aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Dñi nostri Iesu Christi, & ei, quæ secundum pietatē est doctrinæ, superbus est, nihil sciens &c. Et iterum: Episcopus eligatur, qui potens sit exhortari per doctrinam sanam, & contradicentes convincere. Et iterum: Si quis aliud Euangeliū annunciat, quod annunciatum est, anathema sit. Formam habet sanorum uerborum, quæ à me audisti, in fide, & dilectione, in Christo Iesu. Et Malach. 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiā, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Dñi exercituum est. Hac parte si destituatur qui officio docendi in Ecclesia fungitur, non nisi noie pastor est, re ipsa uerò lupus. Alterum, quod in pastore requiritur, est innocens uita, sicut Apostolus docet ad Timotheum, & ad Titum. Oportet, inquit, Episcopum esse irreprehensibilem, unius uxoris maritum, uigilantem, sobrium, modestum, hospitalem, aptum ad docendum, non uinolentum, non percussorem, non turpiter lucri cupidum, sed equum, alienum à pugnis, alienum ab auaritia, qui suæ domui bene præsit, qui liberos habeat in subiectione, cum omni reuerentia. Et ad Thes. Vt nosmet ipsos formam exhiberemus uobis, ad imitandum nos. Et Petrus monet presbyteros, ut sint exemplaria gregis, hoc est, talem uitam agant, ad cuius exemplum reliqui etiam suos mores componant. Cum igitur, qui Ecclesijs præficiuntur, sanam adferunt doctrinam, consentientem doctrinæ Prophetice & Apostolicæ, & eam quoque honesta conuersatione ornant,

1. Timo. 3.
Tit. 1.

2. Thes. 3.

1. Pet. 5.

Heb. 13.

hi sunt, de quibus Apostolus ad Hebræos scribit, Obedite præpositis uestris, & subiecti estote eis, si quidem illi uigilant pro animabus uestris, tãquam rationem reddituri. Si uerò aliã adferunt doctrinam, hos sub pœna anathematis fugiendos ad Galatas docet. Si enim anathema est, qui aliã doctrinam profert, eandem pœnam sustinebunt, qui doctrinam cum Apostolica pugnantem sequuntur, sicut dicitur: Si cæcus cæco dux est, ambo in foueam cadunt. Similiter & de uita iudicandum est, si fuerit scelerata, & professione indigna. Denunciamus (inquit Paulus) uobis, in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre, qui inordinatè ambulat. si à fratre, multò magis à pastore, cuius uitia, quò magis cõspicua sunt, eò etiam plus Ecclesiæ Christi nocent. Nec id nouum, aut inauditum est, in auribus huius Grammatici, quum & ipsi pontificij suis canonibus arceant plebem ab audiendis missis, si à concubinario sacerdote celebrentur. Hinc faciliè cognoscere licet, quàm uanum sit & friuolum, quod Grāmaticus noster, ex suo Aesopico apologo docet, ita pcepto matris Ecclesiæ nos cõmendatos hircis, ut grauissimo odore, hoc est, impurissimorum sacrificulorum doctrina ac uita offensi, ne ad latum unguem ab eorum latere recedamus.

Filij enim matris Ecclesiæ, hoc est, p̄ij & fideles,
non

non ad personas, sed ad uerbum Domini alligati sunt. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, inquit Christus. Et iterum ad Apostolos: docentes eos seruare omnia, quæ præcepi uobis. Et Pater de filio: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi com placitum est, Hunc audite. Huic uerbo alligatæ sunt oues Christi, sicut Ioan. 10. inquit, Oues meæ, uocem meam audient. Ab huius latere non recedunt fideles, quia scriptum est: Custodite & facite, quæ præcepit Dominus Deus uobis: non declinabis neque ad dextram neque ad sinistram, sed per uiam, quam præcepit (nō foetidus hircus, sed fragrantissimus Dñs) *Deut. 5. 12.* Deus uester, ambulabitis ut uiuatis, & bene sit uobis. Et iterum: Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquid nec detrahas.

Quia uerò Spiritus sanctus per homines loquitur, & ministerio hominum mundum arguit, necesse est, ut sua quoque constet ministris autoritas. Sed uidendum est, ne maiorem eis tribuamus, quam ipse Dominus concessit. Ea est, ut quam ex Prophetis, & Apostolicis scriptis afferunt doctrinam, amplectamur. Iis enim credentes, nō humana somnia sequuntur, sed indubitatum Dei uerbum, quod nobis æternam & immutabilem Dei uoluntatem explicat. Limitata ergo est eorum autoritas: quatenus uerbum Dei adferunt, assentiendum est. Id quod uidere est etiam in Apostolis, de quibus minimè

2. Pet. 1.

dubium est, eorum doctrinam ex spiritu Christi profectam, sicut & Diuus Petrus de Prophetis pronunciat: Non uoluntate humana allata est aliquid quando prophetia, sed spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines. Cùm Paulus Berthoeg annunciaret Euangelium, dignus erat, cui fidem haberent, Et quia Apostolus, & quia in tertium caelum raptus. Verum eius loci homines, inquit Lucas, qui uerbum Dñi cum auiditate susceperunt, quotidie scrutati sunt scripturas, si hæc ita se haberent. Quorum diligentia non offendit D. Apostolum, qui sibi non alia ratione assentiendum docuit, quàm si doctrinam suam ex Prophetarum scriptis comprobaret. Quanto uerò magis opus est hac diligentia in examinanda eorum doctrina, quorum mores hircinos esse fatetur Grammaticus noster, de quibus haud iniuria dubitaueris, num spiritu sancto præditi sint, qui in externa conuersatione, si specie sanctitatis essent clarissimi, tamen doctrina ipsorum fugienda est, si fuerit impia, & cum Prophetica & Apostolica doctrina pugnet. De hoc admonuit nos Apostolus Gal. 1. Sed licet nos aut angelus è caelo euangelizet uobis, præter quàm quod Euangelizauimus uobis, anathema sit. Vides Christiane lector, quomodo Ecclesiæ filij alligati sint Euangelio, & non homini, cuius uoluntas, cùm sit inconstans, ab eius latere recedere

cedere licet, cum diuersam à Christo tradit doctrinam, cui etiam, non nisi doctrinæ ratione, additus es. Sed de hoc infra copiosius. Nunc delibare tantum uisum fuit, ut uideamus quàm ineptè apologum Aesopicum produxerit Grammaticus, in quo suæ Ecclesiæ pastores tanquam hircos traducit, & hoc ipso ouibus Christi persuadet, ut ab eorum latere recedant. Quòd uerò arietibus confert pios & Christianos magistratus, qui instar arietum circumeunt populum sibi commissum, ne lupus in ouile Christi grassetur, rectè meo iudicio omnia. Quæ enim in hac parte sit ipsorum officij ratio, paulò post demonstrabimus. Sed quòd arietes in eam seruitutem astringat, ut pro pastoribus scedissimos hircos tolerare cogantur, nec pijs pastoribus commutare possint, infra docebimus quàm sit uanum. Si enim fabulis Aesopi comprobare uoluerit, ad authorem reijciemus fabulatorem. Nos fabulis Aesopi scripturam opponemus, cuius exempla monstrabunt, quousq; officium magistratus pij proferatur in Ecclesia sine offensione Dei.

Similiter, & quod ex Homero adducit emblemata, quàm nihil ad rem faciat, ad probandum unius hominis in Ecclesia principatum, suo loco uidebimus. Meo quidem iudicio rectius fecerit, si ope-

ram, quam insumpsit ad describendos Homeri uersus, collocasset in ecclesiastica historia Socratis cognoscenda. Sic enim minore suæ existimationis iactura non exagitasset D. Brentium, uirum de Ecclesia optimè meritum, aduersus quem impudenter criminatur, quòd falso iudicio loci lectorem decipere uoluerit. Cùm impius Grammaticus græcam historiam Socratis nunquam uiderit, sed fragmentum tantum eius historiæ tripartitæ insertū, per transennam inspexerit, de qua tamen re postea copiosius. Quis uerò Therisitæ personam referat in Ecclesia, in quem iure seuerius animaduertatur, tum planum fiet, cùm cognouerimus quæ fuerit potissima causa dissidiorum, quam malignè in nos deriuare conatus est.

Sed plusquàm uerum est; quod scribit diabolus omnes suas artes expedire, ut Imperatores, Reges ac Principes decipiat, hos ad se pellectos, unà cum ipso grege, non solum à suis pastoribus abducat, uerum etiam in ipsos pastores, persuadens eis, hos esse lupos, incitatos immittat. Eius imago est depicta in meretrice Babylonica Apocalypsi 17. Mulier circumdata erat purpura & coccino & inaurata auro, & lapide precioso, & margaritis. (Non agnoscis luxum & pompam Romani Pontificis & Cardinaliū descriptam?) habēs poculum aureū in manu sua plenū abominatione & immundicia for
nica

nicationis. Et paulò post: Vidi mulierē ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum.

Cupit Grammaticus cognoscere, quenam sit illa mulier? Et mulier, inquit, quam uidisti est ciuitas magna, quæ habet regnū super reges terræ. En tibi Romā descriptā, En tibi Romanū Pontificem depictū. Re ipsa experior, quam uis laicus & uxoratus sis, tñ ppter hūc laborem aliquid etiā Prophetici spūs & unctionis tibi accessisse, ut instar Caiaphæ uaticinareris de malis artibus Romanorū Pontificū, quibus non deceperunt modò Imperatores, Reges & Principes, sed ita conati sunt subscere suo Imperio, ut ex poculo fornicationis inebriarētur, ueros Ecclesiarum pastores tanq̃ lupos arcerent à grege & persequerentur. Sed quoniam Grammaticus in suo Apologo Apologo persistens, hoc potissimū agere contēdit in suo libello, ut omnibus regibus ac Principibus persuadeat, ipsis fugienda esse & declinanda omnia commercia eorum, qui Romano Pontifici, & eius impietati contradicunt, & permanendum in ijs, quæ sacrificuli tradunt nomine Apostolicæ & Propheticæ atq̃ uitæ religionis, Nos ea, quæ de Arrio heretico commemorat in suum locum reijciemus. Similiter ea quoq̃, quæ de Lutheri uita pariter & doctrina euomuit, tum expendemus, cum de Principum officio in Ecclesia constiterit.

Postq̃ Grammaticus multa de Arrio & Luthero

dixit, quæ ad institutum prorsus non pertinent, tantum eo peruenit, ut remediū ostendar, quod malis Ecclesie mederi queat. Et rectè quidem ille ante omnia ad Deum precibus properandum iubet, ut ipse afflictissimæ Ecclesie suæ succurrat. Nisi enim ipse Deus ædificauerit domum, in uanum laborant, qui ædificant eam. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat, qui custodit eam. Deinde necesse est singulos quoque facere suum officium, sed ne quis præter officium aliquid in Ecclesia temerè suscipiat, neque proteruè sumat, alterum à suo loco sibi à summo Imperatore constituto detrudat, sicut rectè monet, ita in eius limitibus definiendis, toto cælo, ut dicitur, errat.

Principio ut simplicibus fucum faciat, & illorum oculis nebulas effundat, à cõdito orbe recenset quomodo Deus in Ecclesia sua hos duos ordines conseruauerit, politicum & ecclesiasticum, & quod fœlix sit respublica in qua singuli suū faciunt officium. Sicut factum est tempore Abrahæ & Melchisedek. Cùm autem extra controuersiam positum sit, pœna non uacare, qui sit *ἄλλοτριος ὠίσκοπος*, sicut D. Petrus monet, quo consilio hæc præfatus sit, infra uidebimus. Vnum saltem hic monendum duxi, admodū ineptè huc transcriptum incerti auctoris dictū: Tu supplex ora, tu protege, tuque labora. Quod equipollere uidetur ei, quod Ioannis cap. 7. scriptum est.

Nun

Nunquid ex Principibus aliquis credit in eum, aut ex Pharifæis? Sed turba hæc, quæ non nouit legem maledicti sunt. Nota est sacrificulorum arrogancia, qui suas preces uenditant, non aliter, quàm si prorsus alienum esset ab officio Principum & subditorum orare. Vos cum sitis laici, inquit, & alijs rebus occupati, non uacare potestis orationi: Vos Principes gubernate Rempublicam, iudicate inter causam & causam &c. Rustici instar iumentorum laborate, Nobis uerò committite cultum Dei, qui nostris precibus & oblationibus uobis Deum placare possumus. His præstigijs hæctenus Principes cum subditis sunt miserè decepti. Sed cum sit politico ordini suus restitutus honos, quem impiè obscurauit hoc ociosum genus hominum, ita didicerunt etiam laborare rustici, ut precibus impurissimorum sacrificulorum, non amplius ea securitate committant animas suas, qua stulta credulitate illis hæctenus numerârunt argentum, sed non in panibus, ut Esaias loquitur: & laborem suum, sed non in saturitate. Cum enim omnem substantiam erogârunt miselli rustici sacrificulis ad pacificandas conscientias, inanes tamen sunt dimissi, edocti scilicet nescire hoïem an odio uel amore Dei dignus: incertiores, ut ille apud Comicum ait, quàm antea. Quare hoc dictum seruiens impietati & ociosus sacrificulorum, & obscuras ordinem politicum explodat.

Postea descendit ad Rempubicã Israelis, post egressum ex Aegypto per Moylen & Aaronem ad ministratam, latis legibus de politia & Ecclesia, ut de uoluntate Dei constaret in utroq; & de autoritate summi sacerdotis, producit locum ex Deut. 17. ubi sic scriptũ legitur: Si difficile & ambiguũ apud te iudiciũ perspexeris, inter sanguinem & sanguinẽ, causam & causam, lepram & lepram, & iudicium intra portas tuas uideris uerba uariari, surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, ueniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresq; ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij ueritatem, & facies quodcumque dixerint, qui presunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisq; sententiam eorum, nec declinabis ad dextram neq; ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Dño Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferas malũ de Israel, cunctusq; populus audiẽs timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia. Hanc tenus Mose. Hanc sententiam suo instituto accommodat, eaq; confirmare conatur quicquid Romani Pontifices cum senatu Cardinalium & sacrificulorum statuerint in religione, id uerum, iustum, legitimũ, adeoq; diuinum & ipsius Dei iudicium esse. Et qui cumq; se huic sententiæ latæ opponat, interficiendum

dum, quòd non hominis contradicat sententiæ, sed Deo mendax & iniustum iudicium impingat, adeoq; in spiritum Dei blasphemia sit in expiabilis. Id quomodo efficiat operæ precium est considerare. Principio deprauat ipsam sententiam Moysi, dum eam tanquam promissionem, & non tanquam mandatum Domini uult intelligi, cuius hæc sit sententia: summum iudicem ita gubernari à Deo, ut nihil contra legem aut alienum à lege sit facturum, sed iudicaturus sit semper iuxta legis diuinæ præscriptum, propterea, q̄ locum summi iudicis occupet. Nam uerba, quæ sequuntur, Et docuerint te iuxta legem eius, dicit hanc habere emphasin, facies quodcumq; dixerint & docuerint te, eo q̄ id facturi sunt iuxta legem eius. Et omnium eorum sententiam reprobat, qui Lyranæ explicationem sequuntur eo in loco, cuius uerba nō piget huc adscribere. Sic enim scribit Lyra. Nec declinabis ad dextram uel sinistram &c. Hic dicit glosa hebraica: Si dixerit tibi, quòd dextra sit sinistra, uel sinistra dextra, talis sententia est tenenda. Quod patet (inquit Lyra) manifestè falsum, quia sententia nullius hominis cuiuscumq; sit auctoritatis est tenenda, si contineat manifestè falsitatem uel errorem. Et hoc patet per hoc, quòd præmittitur in textu, Iudicabunt tibi iudicij ueritatem. Postea subditur: & docuerint te, iuxta legem eius. Ex quo patet, quòd si dicant falsum, uel declinēt à lege

Dei manifestè, non sunt audiendi.

Hactenus Lyra.

Hanc Lyrae, & omnium eorum, qui Lyram sequuntur, sententiam, quæ uera & genuina huius loci explicatio est, duabus friuolis rationibus euertere conatur. Prima est: Si hæc Lyrae sententia constaret, promissio fieret incerta, qua Mose dixerat: Qui iudicabunt tibi iudicij ueritatem. Sed hoc est incertū per æquè incertum probare. Rectè quidem ipse, si promissionis sermo esset, colligeret, sed de hoc ipso inter me, & Grammaticum controvertitur, & postea exemplis luce meridiana clarior demonstrabimus, quòd promissionis nomine non queat uenire.

Altera ratio est nostri Grammatici: Si non est promissio, sed mandatum, sequeretur, illos, qui ueniunt ad iudicem, nō uenire tanquā hi, qui iudicium petunt, sed tanquā iudices sententiæ ipsius Iudicis, quo quid possit dici absurdius? Sed quàm friuola sit consequentiæ ratio, iam pridem in *περολεγόμεναις* Brentij demonstratum est. Non enim iudicis officium tollitur, sed confirmatur, cum etiam ipsi subditi, inter quorū causam & causam summus Pontifex iudicat, legem adferant ad suæ causæ bonitatē comprobendam. Et cum secundū legem, siue ex lege iudicium formare cogatur summus pontifex, legis auctoritatem cognitio etiam à populo exigatur. Deut. 6. Ni
B

si sub maledictione esse uelit, quis litigantes arceret à iudicio, quod ex lege Domini colligunt, ut etiam de iniquitate Iudicis cognoscat, siquidē ille uel minus corruptus, uel minus rectè institutus, aut affectu aberrans à uera causæ cognitione, iniquam feret sententiā. Nec propterea per litigantes de solo suo deturbatur Iudex, si maximè eius iudicium improbant, quin parati etiam patienter subire mortis poenam, qui pleno ore iniquam Iudicis sententiā reprehendunt: malunt enim capite plecti, quàm in iustam sententiā probare, siquidem peccatum non est iniuriam patiēter ferre, sed quod iniustum est probare, non caret Dei offensa. Sed ut locum Mose rectè intelligamus, operæ precium est, quæ iudiciorū forma fuerit in Republica Israelis, cognoscere. Principio, quid ea de re scribat Iosephus, uideamus.

Ἀρχίσθωσαν δὲ καθ' ἑκάστην πόλιν ἄνδρες ἑπτὰ οἱ εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀρχαιολογίαν τὴν ποδὶ τὸ δίκαιον ἀσπίδην προσήκοτες. ἑκάστου δὲ ἀρχὴ δύο ἄνδρες ἕως Ἰουδαίας περιέται διδιδόσθωσαν ἐκ τῶν λευιτῶν φυλῆς, ἕσθωσαν δὲ καὶ οἱ δικάζοντες καὶ λόγομαχόντες ταῖς πόλεσιν ἐν ἀπάσῃ τιμῇ, ὡς μήτε βλασφημῆν ἑκείνων διαφ. ἢ παρόντων μήτε θρασύνεσθαι τίσιν ἐφείναι τῆς πρὸς τοὺς ἐξ ἑωμάτι τῶν ἀνθρώπων αἰδῆς αὐτῶν εὐλαβεσίεσθαι, ὡς τὸ θεῶν μή καταφρονῆν ἀπεργαζομένης. οἱ δὲ δικασαὶ ἀποφίνασθαι κέρησι ποδὶ τῶν δόξωντος αὐτοῖς ἕσθωσαν, πληρῆσι μήτε χρέματα λαβόντας τίς αὐτοὺς ἐπιδιαφθορᾶ τῶν δικαίων ἐφείναι, ἢ ἄλλην τίναν αἰτίαν προσφέρειν, καθ' ἣν ἕκαλως ἐλεγχῆ ἀποφινόμενος. οὐτε γὰρ κέρησιν χειροποιήσας, ἀλλὰ τῆ ἀξιώματι προσήκει φανερῶς ποιῆσθαι τὰς κρίσεις, ἀλλὰ

τὸ δίκαιον ἐπὶ τῶ πάντων τιθεμένης. ὁ γὰρ θεὸς ἐν αὐτῶς λόγει καὶ
 ταφρασίᾳ ἃ ἀσθενέστερος ἐκείνων οἷς αὐτῆς κατὰ φόβον ἰσχύος
 προσνέμει τῶ ἴσφρα κκειρίᾳς. τὸ γὰρ θεὸς ἰσχύς ἐστὶ τὸ δίκαιον. τοῖς
 ἐν γὰρ ἀφίωματι τυγχάνουσι καταχαριζομένους τις ἐκείνος τὸ θεὸς δι-
 νατώτερος ποιῆ. Ἄνδ' οἱ δικασαὶ μὴ νοδοσι ποδὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς παρὰ
 τιταγμῶν ἀποφίνεαδς, συμβαίνῃ δὲ πῶλλα τοιαῦτα τοῖς ἀνθρώ-
 ποις, ἀκέραιον ἀναπεμπέτωσαν τῶ δίκης ἐς τῶ ἱερῶν πῶλι, ἃ
 ἔλθοντες ὅ, τε ἀρχιερέος ἃ ὁ προφήτης ἃ ἡ γερούσια, ἃ τὸ δοκού-
 ῃ ἔποφαινώσωσαν. *Haftenus Iosephus, ubi docet ad ois*
generis cōtrouersias dirimēdas, in singulis ciuitati-
bus, Iudices & Leuitas praefectos ut ius dicerent. In
causis aūt difficilioribus & obscurioribus, ubi iudi-
cū & Leuitarum deficiebat cōsiliū, summū erat in
Repub. Israelis constitutum iudiciū, quod quale
fuerit Lyra docet. In his casibus & consimilibus,
inquit, recurrendum est ad superiores iudices, sci-
licet ad summum sacerdotem & iudicem populi Is-
rael. Et aliquando, inquit, contingebat, q̄ utrumq̄
officiū in unam concurrebant personam, sicut pa-
tet de Heli, qui fuit iudex & summus sacerdos po-
puli. 1. Sam. 4. Sed ut communius distinctae erunt
personae, sicut & officia. Potest ergo intelligi ille re-
curfus ad utrumq̄ coniunctim. Et hoc erat in causis
quae non poterant terminari ab uno sine alio, utpo-
te in aedificatione templi, quae non poterant fieri, si-
ne Regia potestate, nec disponi sine sacerdotis ordi-
natione: uel diuisim, ut in causis spiritualibus esset
recurfus ad summum sacerdotem, & in temporalibus
bus

bus ad Iudicem &c. Ex his constat, præter ea, quæ Moyses describit, quæ fuerit iudiciorum ratio in Repub. Israelis. Sed quoniam Iosephus de summo iudicio scribit. *ὅτι ἀρχιερεὺς καὶ ὁ πρεσβύτερος καὶ ἡ γερουσία, καὶ τὸ δίκαιον ἀποφαίνεσθαι, ne fortè τὸ δίκαιον ad deliriū suum detorqueat Grammaticus, Cū nostra explicatio illi sit suspecta, Glosæ ordinariæ uerba afferemus super eundem locum, cui detrudere nefas iudicabit. Si difficile) super hæc uerba habet glosa, Sacerdotes Ecclesiæ Dei instruit, ut iudicia ecclesiastica, secundum potestatem sibi à Deo datam reuerenter agant, & iustè discernant, non ad libitum suum, sed secundum legis decretum, ne suscipiendò personam, mutent sententiam. Et paulò post, super hæc uerba: iuxta legem.) Nota non dicitur tibi, ut obedias, Nisi iuxta legem docuerit. Vnde super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi. Hæc Iosephi, Lyræ & Glosæ testimonia & uerba, si conferamus, liquidò constabit uerus & genuinus huius loci sensus, quem Grammaticus cum suo consortio miserè deprauat. Quorum summa est: si per inferiores Iudices in singulis ciuitatibus constitutos causa definiri non queat, referendum esse ad supremum Iudicem, in sancta ciuitate constitutum, sicut Iosephus loquitur. Deinde sacerdoti Prophetæ & ^{gerouia} non datam absolutam potestatem, ut quod uelint, iudicent, sed dent operam, ut ipsorum iudicia*

sint diuinæ legi conformia. Tertiò non tenentur o-
 bedire (per approbationem, sic enim libet mitigare
 glosam, ne nimis dura uideatur Grammatico) sub-
 diti, nisi iuxta legem iudicauerint. De his tribus ca-
 pitibus si libet Grammatico, contendat cum nomi-
 natis autoribus, si Mose uerba non sunt satis clara &
 perspicua, quæ omnia cum huius Grammatici com-
 mento ex diametro pugnant. Et ut rem similitudi-
 ne explicemus rudioribus, perinde factum est in Re-
 pub. Israelis, ac si Princeps suis subditis responde-
 ret, qui quotidie suas querelas ad ipsum referunt.
 Agite dilecti subditi, ego si maximè cupiam, non ta-
 men possum omnium cognoscere causas, sed ne cui
 fiat iniuria, singulis oppidulis præfeci præfectos, il-
 lis seuerissimè iniunxi, ut uestris causis cognitis ue-
 ritatem iudicij sine personarum respectu iudicent.
 Et ne de ipsorum fide dubitarem, eam mihi iureiu-
 rando obstrinxerunt. Ad illos ergo referte causas
 uestras. Sin uerò dubitatis de eorum iudicio, supre-
 mum in ducatu habeo iudicium, & illi mihi fidem
 suam dederunt, ad eos uobis, tanquam ad supremum
 iudicium prouocare licebit, qui iudicij ueritatem
 uobis iudicabunt. Hæc Principis uerba, uidentur
 quidem, si prima fronte inspicias, promissioni simi-
 lima, uerum quia sese ad fidem referunt supremi iu-
 dicis, nihil aliud sunt quàm narratio mādati, quod
 summo Iudici dedit. Nec Princeps fallit, qui diligē-
 ter

ter præcepit iudici ueritatem iudicij: neq; si subditus hoc grauetur iudicio Principi imputari potest. Et si Principi displiceat supremi iudicis iniqua sententia, quam contra datam fidem & Principis uoluntatem tulit, Nec dubium, Principem compensaturũ damnum, si subdito iniuriam factam esse rescierit. Simili ratione factũ est, per Moysen principẽ populi, qui populũ in grauissimis causis ad summũ sacerdotem ablegauit, Et quod dixit: qui iudicabit tibi iudicij ueritatem, repetitio est mādati, quod iudici iniunctum est, ut rectè iudicet. Et iudices obsecuturos huic mandato, populo spem facit Moyses. Quod si summus iudex iniquè iudicet, sicut multæ extant apud Prophetas querelæ, Mose uanitatis argui nõ potest, qui plebem deceperit, cùm iudici officium seuerissimè iniunxerit. Nec subditi contra Moysen murmurent, sed cùm ab huius sententiã prouocare non liceat, iniuriam patienter ferunt, & totũ negotiũ Deo cõmittunt, nõ sunt in iudicẽ contumeliosi, sed Deo uindictã dant, qui suo tẽpore retribuet.

Quæ omnia cùm ita sese habeant, ut dictum est, luce meridiana, clarius demonstratũ existimo, sententiã Moysi Deũ. 17. siue de politicis siue ecclesiasticis intelligatur causis & cõtrouerſijs, ab Embricẽsi nostro Grammatico esse horribiliter deprauatã, q; cõtendat, eã simplicẽ promissionẽ esse nõ mādati repetitionẽ, & q; summo Põtifici liberã potestatem tribuat

iudicandi de controuersijs fidei & religionis, exclusi
 sa conditione, quam Moyssi addit, & explicatione
 Lyre abiecta, quæ eius opinionem refutat. Sed ne
 quis dubitet, hanc, quam attulimus, esse germanam
 huius loci sententiam, cum qua Grammatici signifi-
 tum consistere non possit, uideamus exempla, qui-
 bus comprobetur, hanc non posse referri ad causas
 fidei & cultus Dei, nisi ratione mandati, uidelicet ut
 secundum legem iudicet, ad cuius sententiam, tan-
 quam summum iudicium prouocetur. Vriam sum-
 mum sacerdotem fuisse Hierosolymis non negauit
 Grammaticus, eius facinus exigamus ad hanc (ut
 Grammatico placet) promissionem, & uideamus,
 num uera sit promissio, An uerò, si promissio non
 sit, contra legem Domini fecerit Vriam. Impius Rex
 Achaz, sicut 4. Reg. cap. 16. legitur, mittit ad Vriam
 sacerdotem exemplar altaris Damasceni & similitu-
 dinem iuxta omne opus eius, petens, ut simile in tem-
 plo Domini extruatur. Ex populo dubium non est,
 quin fuerint, in quorum oculis hæc res fuerit horri-
 bilis abominatio contra legem Dei, scilicet in tem-
 plo Domini extrui altare ad imitationem gentium.
 Cum autem hæc res sit delata ad summum pontifi-
 cem, qui iuxta ueritatem promissionis diuinæ, iudi-
 cabit iudicij ueritatem, Expectemus eius sententiã.
 Sequitur in eodem loco: Extruxitq; Vriam sacerdos
 altare, iuxta omnia, quæ preceperat Rex Achaz de
 Da

Damasco ita fecit sacerdos Vrias. En summi iudicis sententiam. Queritur autem de huius iudicij ueritate. Summus sacerdos extruxit altare, qui huic contradicit, is moriatur secundum Iudicis sententiam. Impingit enim secundum Grammatici nostri sententiam iniustum & mendax iudicium spiritui sancto: contra uerò qui probant hoc summi sacerdotis factum, quod cum manifesta lege Domini pugnat, hi secundum legem faciunt, hi Deo grati & accepti sunt. Quis queso sane mentis homo non agnoscat, talia asseuerantem furiosum esse, & sensum cõmunem pariter cum ratione amisisse? Nam si examinetur factum ipsius, & ad legem Dñi exigatur, manifestum est iudicium hoc sacerdotis, quod iudicauit obsequendum mandato regis, esse iniustum, falsum, impium, blasphemum. Non ergo iudicauit ueritatem iudicij, quia non secundum legem, sed contra legem, in gratiam regis censuit faciendum. Tempore Esaiaë, Ieremiæ, Ezechielis quomodo ueritatem iudicij iudicauerint sacerdotes, ipsorum que re leg testantur. Esa. cap. 56. Ier. 5. 6. Ezech. 23. & 22. Si milia exēpla in prolegomenis Brentij uideat Christianus lector, ad quæ Grammaticus ne uerbo quidem respondet. Aut enim Prophetæ iniuste ipsos apud populum accusarunt, aut sacerdotes non iudicauerunt iudicij ueritatem. Et uicissim iure persecutio nem ab his Prophetæ passi sunt, quod superbientes

noluerint obedire sacerdotis imperio, aut summos sacerdotes non iudicasse iudicij ueritatem, qui hoc nomine à Prophetis grauius accusabantur. Ideo nec promissionem fuisse constat, quod apud Moysen scribitur, de sacerdotis summi iudicio, ad quod populus ablegatus erat. Sed audiamus eius rei illustre exemplum in Hieremia Propheta, qui contra dixit summo Iudici, & uideamus, superbia ne factum sit an pietate, quod summi pontificis imperio noluerit obedire. Hieremias Propheta ex mandato Dñi in oculis suorum conterit lagunculam, & concionatur hoc symbolo & sermone, de futura calamitate, fore ut breui sic quoque conteratur populus iste & ciuitas ista, sicut conteritur uas figuli, quod non potest ultra instaurari. Hæc Prophetę concio deferretur ad summum iudicem, qui tunc titulus tenus seruebat in domo Dñi. Erat enim populo ingrata concio, et si Propheta quoque suos habebat ad stipulatores. Audiamus summi sacerdotis Phassur sententiam, qui nisi iudicij ueritatem iudicauerit, uanitatis arguetur promissio. Et inquit Propheta: Et percussit Phassur Hieremiam Prophetam, & misit eum in neruum. Si recte iudicauit sacerdos, dicendum erit peccasse Prophetam Hieremiam, qui contra uoluntatem sacerdotis, de captiuitate populi & deuastatione regni concionabatur. Sed quis Prophetam dicet peccasse, qui imperata facit à Domino? Si uero Propheta suum officium facit, sibi à Dño commissum, sequitur sacer

Hier. 19.

Hier. 20.

dotis Phasur iniustū fuisse iudiciū, q̄ iudicat Pro-
 phetā & plagis & carcere dignū. Sed audiamus quo-
 que senatū huius supremi consulis in ciuitate Dei, si
 fortē in eo iustū iudiciū, siue, ut scriptura loquitur,
 iudicij ueritatem inuenire queamus. Venite (inqui *Hier. 18.*
 unt) & cogitemus contra Ieremiā cogitationes. Nō
 enim peribit lex à sacerdote, neq; consiliū à sapien-
 te, nec sermo à Propheta: uenite & percutiamus eū
 lingua, & nō attendamus ad uniuersos sermones e-
 ius. Habes iudiciū quoq; senatus, quē cōsul Grāma-
 tici adhibet in consiliū, is damnat quoq; Ieremiam,
 quōd arguat sacerdotes ignorantie legis, & Prophe-
 tas ipsorum uanitatis. Aut igitur Propheta Ieremi-
 as errat, aut consulis cum senatu, hoc est, summi sa-
 cerdotis & Leuitarum iudicium de doctrina Pro-
 phetæ est falsum. Sed præstat uidere exemplum Ca-
 iaphæ & totius synodi, cuiusmodi iudiciū illi contra
 Christū tulerint. Caiaphas summus fuit sacerdos,
 quapropter in ambiguis defertur illi iudiciū. Est au-
 tē controuersia de doctrina Christi, de qua nō erat
 idē oīm iudiciū. Quidā (inqt Ioannes) dicūt: bonus *Ioan. 7.*
 est, alij autē dicebant, non, sed seducit turbas. Et iterū
 quidā dicūt, Hic est uerè Propheta, alij dicebāt, hic
 est Christus. Quidam autē dicebāt: Nunquid à Gali-
 lea uenit Christus? atq; ita dissensio facta est in tur-
 ba ppter eū. Cum igit dubitatur de doctrina Chri-
 sti, & populus ambigeret, Christo ne adherere debe-

1067. 5.

ant, qui sese profitebatur lucem & uitam: an uero
 Phariseis, qui sanctitatis nomine clari erant in po-
 pulo. Cui igitur defertur iudicium summum in hac
 dissensione & controuersia? Prouocat ne Christus
 ad iudicium summi Iudicis, ut iudicet iudicij uerita-
 tem? Nihil minus facit Christus, sicut paulò post au-
 diemus, sed ab illius iudicio ad scripturam: Scruta-
 mini, inquit, scripturas, quia uos putatis in ipsis ui-
 tam æternam habere, & illæ sunt, quæ de me testi-
 monium perhibent. Sed ne suo iure priuetur Cai-
 apas summus sacerdos, ipse sibi cum suo senatu su-
 mit iudicium de Christi doctrina, super qua dis-
 sensio orta erat in populo. Hanc, ut paucis omnia
 dicam, pronunciat Caiaphas cum suo concilio, legi-
 timè scilicet ex sacerdotibus & senioribus populi
 collecto, blasphemam: sicut enim Euangelista testatur.
 Cùm summus Pontifex Christum adiurasset per
 Deum uiuum ut diceret, Num ipse esset Christus fi-
 lius Dei uiuentis. Et Iesus ei respondisset: Tu dixisti,
 ueruntamen dico uobis, à modo uidebitis filium
 hominis sedentem à dextris uirtutis Dei, & uenien-
 tem in nubibus coeli. Tùm princeps sacerdotũ scin-
 dit uestimenta sua dicens, blasphemauit. Quid ad-
 huc egemus testibus, Ecce nunc audistis blasphemiam,
 quid uobis uidetur? At illi respondentes dixe-
 runt, mortis est reus. Hactenus Euangelista. Habe-
 tis nunc supremi Iudicis sententiam, in qua iudica-
 tur

catur controuersia de doctrina Christi, uidelicet
 blasphemam esse uocem Domini nostri Iesu Christi,
 qua asserit, se esse Christum filium Dei uiuum. Nunc
 queritur de ueritate huius iudicij. Si enim summi sa-
 cerdotis iudicium de doctrina Christi est iustum ac
 uerum, sequitur doctrinam Christi blasphemam
 esse, quia sese pronunciat Christum esse filium Dei
 uiui. Si uero Christi doctrina uera, sequitur summi
 sacerdotis iudicium esse iniustum & blasphemum.
 Hic noster Embricensis, ut suum errorem, quem se-
 mel concepit animo, tueatur, non ueretur pronun-
 ciare Caiapham summum pontificem contra Chri-
 stum iudicasse iudicij ueritatem, hoc est, iudicium
 Caiaphæ contra Christi doctrinam fuisse iustum, &
 legi atq; uoluntati diuine consentaneum. O extre-
 me blasphemam blasphemiam. Quid hic dice-
 mus uiri fratres? Quis mortalium tam blasphemã
 uocem audiuit unq; ex ore hominis, qui sese Chri-
 stianum profiteatur? Mirum si terra ferat tam bla-
 sphemum hominem, quin uiuum deglutiat? Eo ne-
 res uestræ de uenerunt, qui ueritatem Euangelij ex-
 osam habetis, ut ad tuendam impietatem uestram & auto-
 ritatem, quam tyrannicè in Ecclesia Christi tot annis u-
 surpastis, impiũ Caiaphæ iudiciũ contra Christum
 iustificetis? Hæcine sunt uestra præsidia extrema,
 reliquis armis omnibus amissis, ad quæ ad extre-
 mũ confugitis? Non puto quenquam in uniuerso

Papatu eò proteruitæ & impietatis progressum, ut hanc Grāmatici tam enormiter blasphemā uocem sustinere queat, qua sibi uidetur pulchrè autoritatē & dignitatem successionis ordinariæ asserere. Sed uideamus rationem, qua impiū, & iniustum iudicium summore pontificum aduersus Christum iustificet. Videtur enim talem colorē inducere, quo etiā circūspectos sese posse decipere persuasum habet.

» Quis non uidet (inquit Embricensis) quod iniustum fuerit iudicium, quod falsa sententia, quantum ad Pontificē, & huius senatum attinet? Nam hi ex odio, liuore, falsis testibus, mendacibus criminibus, procedebāt.

» Quantum uerò ad iusticiā Dei Patris & uoluntatē unigeniti filij eius, iusta erat sententia & iudicij ueritas. Cū nō queat personas excusare, sententiam tū contra Christum latam impudenter & sceleratè defendere conatur. Hoc solum reprehenditur in summo Pontifice & senatu eius, quod ex odio, & liuore, falsis testibus ac mendacibus criminibus procedebāt contra Christum. Verū ipsa sententia, qua illum tanquam blasphemum declarant, & qui reus mortis sit pronunciant, esse iustissimam sententiam, adeo quod iudicij ueritatem. Quis enim ad hanc blasphemā uocem non perhorrescat? Agite ergo, & excusemus seu potius absoluaemus ipsum Pilatum, qui contra Christum non procedebat ex odio, liuore, falsis testibus, & mendacibus criminibus, Sed contra uoluntatem

luntatem suam, ut summi pontificis satisfaceret postulatiōni, Christum crucifigendum tradidit. Sic enim inquit: Legem habemus, & secundum hanc legem debet mori. Quæ est lex illa? De blasphemis, ut opinor, Leuit. 24. Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur. Secundum hanc legem pronunciat summus pontifex Christo esse moriendum, quem antea blasphemix damnauerit, quod affirmaret se esse Christum filium Dei uiui. Quid quæso magis blasphemum, quam filium Dei asserentem & suam & Patris gloriam, blasphemiarum reum agere? Si enim hæc uox Christi blasphemia est, blasphemus erit & Apostolus Diuus Petrus cum collegis, qui inquit, Tu es Christus filius Dei uiui: blasphemus erit Hieremias, qui inquit de Christo: & nomen eius יהוה Iusticia nostra. Et Esaias, qui Christum appellat Deum fortem. Imò & ipse Deus Pater, qui de coelo testatur: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Sed quid ego hæc commemorem? tot enim blasphemias colligerem, quot extant in scriptis Prophetiis & Apostolicis de diuinitate Christi testimonia. Quid extreme impietatis homo hic noster Grammaticus non faciet. Si enim hæc sententia summi pontificis uera est, & iustum iudicium, Christus ipse blasphemus fuit in Deum patrem. Si uerò ipse blasphemiam comisit, quomodo tantum scelus expiare potuit pro alijs, cuius ipse reus agitur?

Ut igitur Christus scelera nostra, sua passione expi-
 aret, sicut ipsum innocētem esse & iustum oportet,
 ita mortis sentētiā, aduersus ipsum latā iniustissimā
 fuisse necesse est. Sed inquit Grammaticus no-
 ster, sceleratus, indignus, qui hunc intueatur solent
 Christum, qui pro sua persona innocentissimus fu-
 erat, pro nobis peccatoribus sese Deo patri adstrin-
 xisse, & hac ratione patrem iustē has pœnas exigere
 ab eo, haud secus, q̄ si quis nostrum pro alio pro-
 mittat alicui se pensurum, quod ille alius debuit, ius-
 tissimē facturū sit ille, cui facta est obligatio illa
 pro alio, si id, ad quod ille, qui se obligauit ultrò, ip-
 se ex pacto exigat. Neq̄ eius, qui se obligauit est
 prescribere illi, cui facta est obligatio, per quos de-
 beat hoc debitum exigere. In illius, qui obligationē
 recepit, potestate est constituere ad hanc exactiōem
 eos, quos ipse uult. Deus pater pro sua diuina & im-
 mutabili iusticia uoluit ab unigenito filio suo pœ-
 nas exigere, quas cum nos deberemus, ipse unigeni-
 tus filius in se receperat pendendas. Has pœnas uo-
 luit per legitimam potestatem à se ordinariē institu-
 tam exigere. Ad hanc exactiōem iudicauit magis
 idoneos inclementes illos, quā alios. Quis enim
 clemens, mitis ac pius non exhorrescat ita tractari fi-
 lium Dei? Peccata hic erant puniēda non filij Dei,
 qui nullum fecerat peccatū, sed nostra in filio Dei,
 qui hæc in se expianda receperat. Nonne uerē scri-
 ptum

ptum est in lib. Iob. 34. Qui regnare facit hominem
hypocritam propter peccata populi. Et paulò post:
Vidētis (inquit) quā mirabiliter Deus iusticiam
& ueritatem suam illibatam conseruet in iudicijs il-
lorum, quos ipse in cathedris ad iudicandum con-
stituit, quantumuis ipsi longè à iusticia recedant.
Quod dum faciunt, ipsi quidem iniusticiæ suæ pœ-
nas dabunt, Deus autem interea conseruabit eos, ^{cc}
qui secundum ordinem & mandatū ipsius submit- ^{cc} Nota!
tunt se illis, non solum propter iram, sed etiam pro- ^{cc}
pter conscientiam, iuxta uerbum Apostoli Rom. 13. ^{cc}
Hactenus uerba Grammatici recensui, quibus sen-
tentiā suorum pontificum, aduersus Christum la-
tam, tanq̄ iustam & legi consentaneam tueri cona-
tur. Eius argumentū ut intelligant rudiores, ad me-
ras artis docendi referamus. sic enim argumētatur.
Sententiā summi Pontificis contra peccatum lata
iusta est. Christus suscepit peccata nostra expianda.
Ergo sententiā summi pontificis, contra Christum
lata est iusta. In hoc syllogismo uident pueri, esse
quatuor terminos, quare ad maiorem respondeo.
Summi pontificis iudiciū nō fuisse contra pecca-
tum Christi, hoc est, Summus pontifex Christū ad-
iudicando morti non respexit peccata Christi, quæ
nulla erant, nec peccata nostra, quæ Christus expia-
re uoluit. Sed quod in Christo adorandum erat, id
summus pontifex blasphemiam esse pronunciat di-

gnum morte. Quare consequentiã in argumẽto cõstat esse nullã. Et manet summi pontificis sententiã in eternũ iniusta. Alter syllogismus est nr̃i Grãmatici

Sententiã diuine uoluntati conformis est iusta. Summi pontificis sententiã est conformis uoluntati diuine. Ergo est iusta. Minorem probat ipse Grãmaticus: Sic scriptũ est, inquit, Oportuit Christum pati. Et iterũ: Legem habemus, & secundũ eam debet mori. Cũ ergo hanc Dei uoluntatem perfecterint summi Pontifices, sequitur ipsorũ iudicium iustum fuisse. Ad minorem respondendum est, q̃ nã sit simpliciter uera. Cũ enim causã uoluntatis diuine cogitantur, siue efficiens siue finalis, prorsus contrariã sunt causis summorũ pontificum, quibus per motũ Christum capite damnãrunt. Deus Pater motus misericordia erga genus humanũ, uoluit filium pro illo uictimã fieri, ut Deo reconciliati, hanc Dei Patris in filio prestitam misericordiã celebrẽt. Summus autẽ pontifex nulla humani generis ratione habita, quã prorsus ignorat, ex odio & liuore, Christũ in manus peccatorũ tradit, ut occidatur & è medio tollatur, qui sua doctrina rationes ipsorum inuertarat. Cũ ergo causã impulsuã & finales diuersã sint, quis nisi turiosus & mente captus, dicet idem uoluisse summum pontificem quod Deum ipsum. Hęc sophismata in scholis pueris sunt nota, quapropter miror, quã inscitia seu potius malicia, in negotio

tio tam graui audeat & Deo & hoibus illudere Grā
 maricus, dignus in quē animaduertatur exēplo Ca
 milli, qui Ludimagistrum Faliscorū nudatum & a
 pueris celsum in urbem remisit, q̄ in obsidione op
 pidi, quasi spaciaturū egressus esset, Faliscorū filios Ca
 millo hosti tradiderat. Crimē nostri calefactoris &
 proditoris hoc atrocius est, quò pluris faciēda est e
 terna salus, q̄ hęc uita caduca & fragilis. Hic em̄ mi
 seram pueritiā hac impietate à teneris imbuit unde
 illis eternū exitiū creatur. Sed ut ad argumentū re
 deamus, cōmendat hoc summorū pontificū iudiciū
 supra modū Grāmaticus. Quò uidelicet per hoc
 Deus perfecit salutē nostram, q̄ in eo sit lex con
 summata. Sed audiamus ipsius collectionē. Cū ad
 iuratus à pontifice, ut diceret eis, an ipse esset Chri
 stus filius Dei, cōfiteretur, se hūc ipsum esse, nōne
 satis confirmauit, se secundū legē debere mori? Vi
 de quam procurationē salutis nostrę adscribat sum
 mo pōtifici, Cū in lege adumbrata sit mors Christi,
 introducit hic summum pontificem tanq̄ anxie in
 quirentē, num ipse sit Christus ille, qui sua morte
 sit uniuersum genus humanū redēpturus? Huius
 uoluntati dū respondet Christus, se hunc esse uirū,
 Caiaphas inlerat, ergo ei moriendū esse. Quid tibi
 uidetur pie ac Christiane lector de Grāmatico, insa
 nire ne, an uerò cum Deo ludere? Deus procurauit
 salutem nostram per iudicium summi sacerdotis.

Ergo sacerdotis iudicium iustum est, quod omnes hoies probare tenentur, non tñ ppter iram, ne ex sententia Iudicis moriantur, sicut Mosi uerba habent, sed etiam propter conscientiam. Pueri in scholis didicerunt huius fallaciæ nodum soluere, quæ dicitur accidentis. Accidit enim iniustissimo consilio impiorum sacerdotum, ut Dei bonitate iniquissima sententia summorum pontificum, æterna nostra salus & redemptio procuraretur. Hanc fallaciã alia exornauit, quæ est à particulari ad uniuersalem. Caiaphas semel prophetauit, Ergo omnia illius dicta, oracula diuina fuerunt. Camillus hoc loco deſideratur, qui aduersus hunc Grammaticum inscitiam nudatum, pueros uirgis armaret, ut se quàm primũ in scholam ad fabulas suas Aesopi profitendas reciperet.

Multò absurdus est, quod ex Matthæo adferunt ubi Christi dictum prorsus in alienum & impium sensum detorquet: Super cathedram Moyſi ſederũt Scribæ & Pharifæi, omnia ergo, quæcunq; dixerint uobis ſeruate & facite, ſecundum opera uerò eorũ nolite facere. In hac ſententiã ſignum uniuersale (omnia) quod ad præcedentia pertinet, uidelicet quatenus ſedẽt in cathedra Moyſi, Quicquid ex lege Moyſi docent, Non quando ſedent in cathedra irriſorum, in qua deprauationes legis fabricantur, ſine omni reſtrictione explicat, ad probãda omnia ſomnia

nia Phariseorum, cum Christus dicat: Omnia quæ
 cunctæ dixerint uobis facite. Sed quæ non fuerit hæc
 Christi sententia, aliàs docet, cum suos monet, ut si-
 bi caueant à fermento Phariseorum, quibus huma-
 nas traditiones docentibus, si obtemperent, sciant
 se frustra colere Deum hisce traditionibus Pharisæ-
 orum & Scribarum, hoc est, legislatorum. Et iterum:
 Omittite illos, cæci sunt, & duces cæcorum, ubi de Pha-
 risæorum doctrina fit mentio. Et iterum: Væ uobis,
 Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui clauditis cælum
 ante homines, uos enim non intratis, nec introeun-
 tes finitis intrare &c. Si uerò placet sine omni restri-
 ctione uerba Christi accipere, uideamus, quæ ab-
 surda sequantur. Ioan. 7. Pharisei præcipiebant suis
 ministris, ut Christum caperent. Item dehortantur
 eos, ne ipsius assentiant doctrinæ. Num & uos, in-
 quiunt, seducti estis? Nunquid ex Principibus ali-
 quis credidit in eum, aut ex Phariseis? Sed turba hæc,
 quæ non nouit legem maledicti sunt. Huic increpa-
 tioni famuli Phariseorum coacti sunt iuxta huius
 Grammatici opinionem obtemperare, propter con-
 scientiam, & abijcere Christi doctrinam, de cuius ue-
 ritate magna ex parte in cordibus suis erant conui-
 cti, dum apud Phariseos testantur: Nunquam sic
 locutus est homo, sicut Hic homo, excusantes hoc
 ipso suam inobedientiam, quæ non ausi fuissent ini-
 cere in eum manus. Quia scriptum est Deut. 17. Qui

autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur homo ille. Et iterum: Super cathedram Moysi sedent Scribæ & Pharisei, Omnia, quæcunq; dixerint facite. Tenentur ergo illi ratione mādātī diuini, quod ex ore sacerdotis sonabat, doctrinā Christi, tanq̄ blasphemam & hereticā detestari. Ioan. 8. inquit Scribæ & Pharisei de Christo: Nōne bene dicimus nos, q̄ Samaritanus es, & demonium habes? Hęc est sententia summō pontificū de Christo, q̄ ipsius doctrina sit demoniaca, & religio atq; fides eius sit instar Samaritanorū. Rectē ergo faciunt oēs Iudæi, qui Christum tanq̄ demonium habentem persequuntur, & eius doctrinā tanq̄ demoniacam detestentur ac fugiant. Quia sic de eo iudicāunt summi pontifices, quibus ratione mandati diuini obedire tenentur, aut ex decreto iudicis mori. Cū Christus ad tribunal Pilati ducitur, summi pontifices instituunt populum, ut clament contra Iesum: Crucifige eum: Crucifige eum. Rectē ergo egerunt illi, quia sic iudicabant summi pontifices, & sanctā præstant obediētiam ipsi Christo, qui præceperit facere, omnia, quæcunq; illi dixerint, Etsi cōtra Christum, qui iam trahebatur ad supplicium illorum uoto. Præclarum exemplum obseruantia & obediētia erga summorum pontificum mandata est Iudas Ischariotes, qui postq̄ audiuit doctrinam Christi à Phariseis damnatam, à præceptore

ceptore demoniaco & samaritano deficit, & cum illis certo precio paciscitur, ut sua opera hic hereticus in ipsorum manus perueniat, & è medio tollatur. Quibus si restitisset, ex sententia iudicis mors illi iustissima metuenda erat. Nunc quia hanc sanctam obedientiam præstat summo pontifici, etiam sui præclari facti mercedem accipit 30. argenteos. Iuxta illud: Si ambulaueris in mandatis & præceptis Dei, ut facias ea (inter quæ etiam erat illud de summi pontificis iudicio) benedictus eris. Quod igitur ex conscientia tenebatur facere, iure omni accusatione coram Deo & hoibus eximitur. Sic iustificabimus pessimum proditorem saluatoris Iudam, si hæc mens est uerborum Mosi & Christi, quæ à Grammatico nostro sceleratè affertur. Sed desino plura commemorare exempla. Totus enim ad horum recitationem perhorresco. Ex his enim quæ dicta sunt, facile est uidere, hunc nostrum Grammaticum furiosum & mente captum esse. Nam homo sensu communi præditus iudicare potest, quòd sint blasphemia & absurda. Quòd uerò introducit Christum, qui in hoc uel præcipuè declarauerit suam obedientiam, quam præstitit Deo Patri usque ad mortem, quòd se illis iudicibus quantumuis iniquis & impijs iudicandum tradidit & permisit, Quasi ita doctrinam suam illis examinandam subiecerit, quòd illorum iudicio stare uelit, quàm maliciosum & putidum mendacium sit,

infra uidebimus, ubi confutanda erunt, quæ de nostro summo pontifice asserti figmenta. Eius farinae quoque est, quod ex 2. Petri 2. deprauat, ut hac in parte Christi obedientiam imitemur, & nos nostraque omnia summo Pontifici subiiciamus, Nec in re minima illis obloquamur, quod etiam de Christo impudenter affirmat. Sed inquit, etsi illi peccent, dum hanc debitam obedientiam summo pontifici præstent ex mandato diuino, Deus tamen consilio suo hæc omnia conuertit, in occasionem gloriæ & iustitiæ suæ, exitum iudicij deducens ad salutem generis humani. Et iterum. Videbitis, inquit, mirabilia sapientiæ & iustitiæ Dei, etiam in impietate illorum, qui in cathedris sedent, abutentis ad declarandam iusticiam & ueritatem, & misericordiã erga genus humanum. Et iterum: Hæc cum illi animis plane impijs dicerent, ueritas iudicij nihilominus ratione legis diuine, admiranda quadam, adeoque stupenda providẽtia, dispensationeque Dei in his omnibus est conseruata. Hæc ille. Quorum summa est, ut cum que mali sint sacerdotes & iniqui, Dei tamen esse tantam bonitatem, ut malorum consilij & actionibus ad declarandam suã misericordiam & iusticiam uideatur. Quid quæso hic audimus? Num propterea sacerdotibus non est contradicendum, quod Deus illorum malis consilij bene uti possit? Quæ sceleratissima, quæ flagitia horrenda, hac ratione non licebat

licebat excusare? Cain interficit suum fratrem, id si-
 ne providentia & dispositione Dei non est factum,
 in quo Deus occultè suam & declaravit bonitatem
 erga Abelem, quem ad meliorem vitam transtulit,
 & suam iusticiam erga impium Cain, quòd uindi- Gen. 4.
 cet fratris innocentem sanguinem. Num propterea
 iustificabimus ipsius Cain aduersus fratrem perpe- Gen. 9.
 trarum scelus? Quòd Noe nudatus in tabernaculo
 suo à filio irridetur, non sine diuina providentia
 factum est, & in eo declaravit Deus & suam bonita-
 tē erga Noe, ut hoc spectaculo admonitus sibi post
 hac ab ebrietate caueret, & iusticiam erga ipsum
 Cham, qui iustissimo iudicio Dei est maledictus.
 Num propterea iustificabimus ipsum Chami fa-
 cinus?

Loth inebriatus cum duabus filiabus congregi- Gen. 19.
 tur, & earum turpitudinem reuelat. Id quod nō est
 factum sine diuina providentia, Et in utroq; Deus
 declaravit suam iusticiam & bonitatem, ut de ebrie-
 tate & neglectu diuine uoluntatis puniētis commo-
 nefacti, peccatorū causas præcidant. Quod Sichem
 Dinam filiam Iacob compressit, non est factum si-
 ne diuina dispensatione, & in eo declaravit quoq;
 Deus suā iusticiam, qua huius ocium & curiositas,
 illius autem uis & impietas puniebatur. Num pro-
 pterea facinus hoc iustificabimus? Quòd filij
 Iacob fratrem Ioseph uendiderunt in Aegyptum,

non factum est sine diuina prouidentia. Sic enim ipse Ioseph fatetur, cum fratres sceleris sui in conscientia conuicti & accusati, quod de ultima patris uoluntate confixerant, fratri proponunt. Verba Iosephi sunt: Num Dei possumus resistere uoluntati? Vos cogitastis de me malum, sed Deus uertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in presentia cernitis, & saluum faceret multos populos. Num propterea dicemus cogitationes fratrum (cum dicerent: Ecce somninator uenit, uenite occidamus eum, & mittamus in cisternam ueterem, dicemusque, fera pessima occidit eum) fuisse iustas? Quin potius Iosephi iudicium sequamur, qui dicit, ipsos cogitasse malum, hoc est, ipsos fuisse coram Deo parricidas, impios in patrem, & qui mendacio cogitauerint scelus suum regere. Quod uerè hac mala uoluntate ipsorum Deus bene usus est, quid hoc ad fratres Ioseph, quorum iudicium erat de fratre parricidium? Quod Absolon patrem regno pellit, & ad concubinas eius ingreditur coram uniuerso Israel, quum non sit factum sine prouidentia Dei, ipse Deus per Prophetam Nathana testatur: Ecce ego suscitabo super te malum ex domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis in oculis solis huius &c. Num propterea sceditatem Absolonis iustificabimus, quod adulterium patris puniebat? Christus inquit: Necessè est ut ueniant scandala.

Et

Et Apostolus: Oportet esse hæreses, ut qui probati sunt manifesti fiant in uobis. Num propterea & scãdala & hereses culpatis personis iuxta Grãmaticum probabimus? Quòd Iudas Iscarioth Christum prodidit, certè diuina factum est prouidentia: sic enim scriptũ erat in Psalmis, quemadmodum Christus testatur. sed num propterea iusta fuit proditio, quia hac bene usus est Deus ad totius generis humani redemptionem? Sic enim noster Grãmaticus argumẽtatur R. S. Num hic dicit ipsam proditionẽ fuisse iustã? Sed Iudam qui hoc fecit ex odio, & corruptũ munere oblato & gratia põtificum promissa, fuisse iniustum. Et in hunc catalogum referendi erunt nobis hæretici, quos Epiphanius appellat Caianos, qui laudant ipsum Cain & Iudam. Iudam cum bonus esset, tradiderit Christum iuxta cœlestem cognitionem. Nouerunt enim inquit Principes, quòd si Christus traditus esset cruci, debilis ipsorum uirtus euacuaretur. Et hoc, aiunt, cum nosset Iudas, festinauit & omnia commouit, ut traderet ipsum, bonum opus faciens nobis ad salutem. Et oportet nos laudare, & laudem ipsi tribuere, quoniam per ipsum parata est nobis crucis salus. Hactenus Epiphanius. Cum quibus consentire uideatur ferè nostri Grãmatici opinio, nisi q̃ illi personã pariter cũ facto commẽdant. Hic uerò noster factũ solum, quod ad parãdam salutem nobis profuerit.

Hac ratione iustificabimus omnia, non hominum
sed ipsius quoque Sathane in sanctos Dei iudicia. Cui
Iob testetur ipsum nihil quicquam, nisi permittente
Deo facere posse, & Paulus pronunciet: diligentibus
Deum omnia ex Dei bonitate operari in bonum
quæ Sathan illis infligit mala, sicut in impijs Dei sunt
quoque iusticie conspicua iudicia, quorum executor
instar carnificis sed iniustissimus est Sathan ipse.

Si uero Grammaticus opponat de his, quæ iam commemorata sunt exemplis non extare similem promissionem, qualem de summo pontifice adduxit, sciat tamen non ualere eius consequentiam, qua auferit sententiam hominum iustam esse, qua Deus ad iusticiam suam bene utatur. Non enim hoc loco quid Deus faciat aut possit facere queritur, sed de hominum iudicijs sermo est, quibus obedientiam nos debere propter conscientiam Grammaticus affirmat. Horum uoluntas cum sit iniustissima, & iudicia legum aduersa, sequitur ab iniusticia non excusari, quicunque eis obedientiam præstant. Nec iudicium Dei effugerunt, quicunque suis suffragijs sententias & iudicia comprobauerunt mala, quibus Deus etiam ad salutem humani generis est abusus, sicut infra doccebimus.

Nunc satis sit demonstrasse, quam horribiliter locum Mosi Deut. 17. deprauauerit Grammaticus, ut omnia summorum pontificum iudicia iustificet, contra

tra manifesta Prophetarum, Christi & Apostolorum testimonia.

Nunc ad ea, quæ sequuntur accedamus. Postquam Grammaticus blasphema deprauatione sententiæ Moysi de summo pontifice sibi præclare fundamentum iecisse uidetur, descendit ad politiam Ecclesiasticam à Christo (abrogatis Mosaicis ceremonijs) institutam, ut doceat eandem promissionem pertinere ad summum pontificem, quem uocant Papam, qui sit in terra summus Iudex, à cuius sententia non licet prouocare, ut cunctis de controuersijs de religione Christiana pronunciet. Fascinatus autem splendore pontificio fingit D. Petrum à Christo constitutum ciuitatis Dei, hoc est, Ecclesiæ consulem, cui clauis portarum cæli dederit. Huic reliquos Apostolos tanquam senatores adhibuerit. Postea multa commemorat, quibus uerbis D. Petrus sit designatus consul. Matth. 16. Tibi dabo, inquit, clauis regni cælorum &c. Quomodo inauguratus cum Christus illi diceret: Simon Iona diligis me plus his? Dicit ei Iesus: Pasce oues meas. Quomodo magistratum gesserit habita oratione de eligendo collega in locum Iudæ proditoris, Act. 1. Quomodo suos senatores à calumnia malorum uindicauerit in die Pentecostes, qua tanquam ebrj traducebantur. Cuiusmodi seueritatis speciem exhibuerit in Anania & Saphyra, Acto. 5. Quomodo nouum, sed

inferiorem magistratum creauerit Diaconatum scilicet, unde etiam probare nititur Ecclesiam potestatem habere, pro ratione tēporum aliquid noui, quod in prima parte libelli appellat nouos Articulos fidei, condere. Et impudenter asserere audet, quicquid huiusmodi rerum fiat in Ecclesia, ipso Christo autore fieri per Spūm sanctum. Et sicut uiuente hoc consule & senatu, hoc est, Petro & Apostolis, ita etiam ipsis defunctis per spūm sanctum Christum in hōis successoribus, hoc est, Romano Pontifice & Cardinalibus gubernare Ecclesiam suā. Hortatur etiam, ut singuli suū officium faciant, quod unicuique Christus dederit, haud secus, quā unicuique membro in corpore humano suū. Rom. 12. Et hanc esse unicam rationem retinendæ & conseruandæ concordiæ, ut unusquisque nostrum, cuiuscunque conditionis sit, in sese descendat, seipsum noscat, mensuram suæ uocationis officijque expendat. Hoc postremo loco positum, si expendisset Grammaticus, & ipse sese intra fines suæ uocationis continuisset. Sed ad ea quæ præcedunt, quid opus est prolixè respondere? Hęc enim est pontificiorum uetus cantilena, & à nostris & scripturæ & S. Patrum testimonijs ita confutata, ut si quid ipse melius adferre coner, Soli lumen mutuari uidear. Quod enim Christus reliquit Apostolis Petrum non præfecerit tanquam consulem, quæ apud Lucam extat grauisima admonitio testatur.

restatur. Nam cum discipuli de primatu contendere-
 rent, quis illorum esset habendus maior, Christus
 ab huiusmodi uanis & pontificalibus, hoc est, super
 bis cogitationibus eos auocat, dicens: Reges gen-
 tium dominantur, & potentes uocantur benefi-
 cii. Vos autem Non Sic, sed qui maior est inter uos, fiat si-
 cut minor &c. Si quæ inter discipulos fuit maiori-
 tas, dñorum fuit, nō potestatis, quæ oīm erat simi-
 lis, & una ligandi s. & soluendi. Etsi maximè obtine-
 ant, Petrum principem Apostolorū fuisse, quod nū-
 quam probabūt, potestate scilicet alijs superiorem
 fuisse (sicut uidere est in Epistola ad Galatas, q̄ a
 D. Paulo in faciē fuerit reprehensus) quid hoc ad
 Romanū Pontificē? Non .n. solum Rom. Episcopi,
 si tamē, sed alijs quoq; sunt D. Petri successores, q̄s
 p̄simsim Ecclesijs p̄fecit. Quod autem de consulis
 adfert autoritate, cui nefas sit resistere, quicquid in
 ciues, etiā iniqui machinetur, prorsus dissimile est.
 Alia enim ratione sumus subiecti politica magi-
 stratui, & alia presbyteris, hoc est, Ecclesiæ pastoribus.

Ut cūq; em̄ iniqua onera subditis imponat ma-
 gistratus, populus propter conscientiam tenetur obe-
 dire. Rom. 13. Etsi hæc quoq; ipsorum potestas sit
 limitata, si quid contra manifestū uerbum Dei p̄-
 ciperet, magis obediendum est Deo, quàm homini-
 bus, sicut exēpla Apostolorū & martyrum testantur.

Proceres autem Ecclesie & pastores, non possunt à suis aliquam exigere obedientiam, nisi quatenus indubitatum uerbum Dei adferunt. Si uero dixerint, si iustum est in conspectu Dei uos potius audire, quam Deum iudicare. Cum igitur iniusta onera imponit Consul ciuibus, ferenda sunt, & sine periculo tolerari possunt, etsi subditus probare non cogatur, cum is non faciat malum, qui sustinet, sed qui infligit. Quæ autem summus pontifex impia præcipit, ut eadem quoque faciant, quibus imperat, huic obedire est extrema impietas, sicut Consuli illegitime resistere, iniqua onera imponenti seditio est. Nec seditio dicenda est pietas, qua impiorum uoluntati repugnant fideles ut gratiam Dei retineant. Etsi nihil magis usitatum sit in mundo, quam piorum constantiam peruicaciam nomine traducere, & cultum quem Deo præstant, seditionis nomine infamare. Hoc nomine ipse Christus malè audit apud Pilatum, cum principes sacerdotum accularent Christum. Commouit populum, docens per uniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa usque huc. Quod igitur de Consule ciuitatis Dei adfert Grammaticus, prorsus ineptum est, absurdum & insulsum. Iustè puniendos esse Chore, Abiron & Dathan, cum ducentis quinquaginta uiris. Non negamus quòd Moyse & Aaron

Aaroni restiterunt, suū officium facientibus. Sed utrumq; probandum incumbit Grammatico: suos sacrificulos conferri ipsi Aaroni & Moyse: Et Principes, qui sanctam Euangelij doctrinam tuentur, similes esse seditiosis & maledicis Chore & Abiron, & Dathan. Pro bent prius sese Moysem, quàm pios Principes impietatis & seditionis noīe infament per hunc sceleratum Grammaticum.

Cæterum putida est criminatio, Episcopos à nostris eijci, ut illorum cathedras conscendant Principes. Non enim illorum exemplum imitantur, qui Principibus aut ui aut dolo pulsīs, ipsorum auctoritatem pretextu muneris Apostolici usurpant, quorum officium erat, docere Euangelion, non mundanam dominationem exercere. Quin potius suum officium faciunt, cum sciant sui muneris nō esse predicare, curant Ecclesie idoneos præfici ministros, eorum quoq; opera, quibus ipsi cum characterem indebilem impresserint, nihil præter officium facere dicent, si consentanea Propheticis & Apostolicis literis docuerint. Non ergo alienam uocationem sectantur Principes, dum cultum Dei per idoneos ministros promouent.

Quod uerò non tantum magistratui suum ius in Ecclesia derogat à Domino concessum & imperatum, sed uniuersam Christi Ecclesiam suo priuilegio spoliāt, quod iam inde ab Apostolorum tempo

ribus obtinuit, id nullo modo ferendum est.

Nam quod Ecclesiæ liceat remouere ab officio docendi indignos & sceleratos ministros, si de hac re meam auersatur sententiam Grāmaticus, audiat
 lib. 1. D. Cyprianum loquentem: Propter quod, inquit
 Epist. 4. plebs obsequens præceptis dominicis, & Deum metuens, à peccatore præposito separare se debet, nec se ad sacrilegi sacerdotis sacrificia miscere, cum ipsa maximè habeat potestatem uel eligēdi dignos sacerdotes, uel indignos recusandi. Quod & ipsum uidemus de diuina autoritate descendere, ut sacerdos plebe presente, sub oim oculis deligatur, & dignus atq; idoneus publico iudicio ac testimonio comprobetur. Hec ille. Quæ Grāmaticus noster cum suo figmento de consule conferens, uidebit mendacium & ueritatem simul consistere non posse. Quæ immanè esset in Ecclesia Tyrannis, eam licentiam sacrificulis concedere, ut cuncq; enormiter peccent, impia doceant, & flagitiosè uiuant, ut Ecclesiæ non liceat à latere tam fœtidi & malè olentis hirci recedere.

Rectè quidem monet Dñm ἀρχιποιμένα inuocandum, ut hisce malis medeatur, nihilominus tñ & Ecclesiæ eius præcipuū membrum Magistratus suum non debet negligere officium, quod quale sit ex Cypriano ostēdimus. Et paulò post exemplo piorum

Magistratum comprobabimus.

Quod de iudicio in alienum seruum ex Paulo adfert, prorsus insulsum est, ubi Apostolus de temerarijs iudicijs loquitur, sed quid hoc ad officium magistratus, quo tenentur impios sacrificulos ablegare? Sed quò spectet, paulò post indicat: Omnia (inquit) toleranda sunt potius, quàm turbandus ordo ille politicus ciuitatis Dei, quem Deus ipse cum tanta potestate in ea instituit. Grāmaticus cùm sit, non pigeat notū autoris de Grammatica admonere precepti: fundamenta si quis non fideliter iecerit, corrūere, quæcunq; superstruxeris. Quod utinam Grāmatico non excidisset. Persuasus est, ordinem Episcoporū infulatorum, sacrificulorum & monachorum, diuinitus constitutum, quod cùm conuulsū fuerit, quid hisce suis Maioribus dialecticis præstabit? Agnoscimus ordinem diuinitus institutum non esse turbandum. Verùm in hoc ordine mitratos uestros & impuros sacrificulos contineri pernegamus, apud quos neque doctrina est sana, nec uita professione Euangelij digna. Vult ergo impunè licere sacrificulis quod libet, & suo reseruandos Iudici, cui poenas dabunt. Et quidem si hæc de uita intelligat utcunq; turpi & flagitiosa, aliqua ex parte quibusdam toleranda uiderentur. Verùm quòd addit Reges & Principes, in his, quæ ad religionē pertinent nō de bere resistere sacrificulis,

ut cuncti illi suum magistratum gerant, hoc modum
 omnem excedit. Ad exempla Ozæ & Ozia nihil
 prorsus nunc respondere debet, cum tanta audacia & impu-
 dentia prætereat silentio, quæ Brentius ad Sotum de his
 scripsit, quasi non legisset, quam dissimile sit illorum
 facinus, quod ipse in pios principes retorquet, quod
 quod ad religionem attinet, suum officium faciunt
 non quod Episcoporum est sibi sumunt. Hoc saltem
 licet in illum retorquere. Cum Grammatico tam
 ingens & inexpiabile scelus sit, quando pater Principum
 pes, de institutione Ecclesiarum sunt solliciti, & quæ
 in ipsis est salutem ipsarum procurant, Quæ de Ozia
 & Oza adduxit, uideat ne in suos Episcopos re-
 tortius torqueri queant, qui prætextu Apostolici ma-
 neris uerè sunt ἀποστολικήν ποίησι. Si enim, uel ipse
 Grammatico teste, diuersæ functiones sunt Episco-
 porum & Principum, quo iure licet Episcopis ciuili-
 lia exercere iudicia, regere subditos, & ius dicere
 quibus ministerium Euangelij commendauit Do-
 minus? Num metuunt defuturos Principes, qui
 hanc administrationem suscipiunt, Sicut Oza, ne
 corrueret arca? Aut quaeso, quæ ratio, nisi ambitio
 ad hunc dignitatis gradum eos euexit? Si dixerit, quod
 Episcopos per suos ministros hæc politica efficere, &
 in hoc non peccare, quis non nisi cæcus uideret non
 eodem iure Principes pios absoluere posse, dum
 non ipsi prædicant, sed per idoneos Ecclesiæ ministros
 Atro

stros plebem sibi commissam piè institui curant. Et si multò sit melior in hac comparatione Principum quàm Episcoporum conditio. Nec tamen principibus Episcopis quidquid ademptum uolumus, modò omnes intelligant ratione muneris Apostolici nihil minus esse quàm Principes. Satius igitur fuerit hæc exempla reticere, quæ parum uestrorum dominium ornant, et Principibus nostris animũ addunt, qui sibi nihil horum conscij sunt, quæ Ozias & Oza commiserunt.

Quòd refert nostros defecisse à pastoribus, hoc est, sacrificulis pontificijs, propter manifesta quorundam peccata, nonnullorum potentia nimia, opibus ac diuitijs offensos, uanum est. Etsi enim meritorum omnes præ flagitia sacrificulorum & scelera, quæ passim in collegijs impunè designata sunt, & adhuc prohi dolor designantur, merito detestentur: Nec probare possint potentiã illam, quam nomine succensionis cõtra Christum & eius membra exercent. Non tamen hæc præcipua est causa, cur ab illis secessionem fecerint nostræ Ecclesiæ. Cogimur enim ipsi quoque plurima offendicula tolerare, quæ malent fideles è medio sublata. Potissima, princeps & unica causa est, falsa doctrina & idolatria, plus quàm ethnica, quã ex mandato Dei fugere tenemur. Constat enim doctrinam de peccato, de Gratia Dei, de Iustificatione, de pœnitentia, de bonis operibus, de

Sacramentis, de Fide, de matrimonio, de ordine politico horribiliter corruptum esse, sicut aliàs demonstratum est, & ad eorum explicationem sese nostri semper obtulerunt, quas corruptelas nec probare, nec suo uel exemplo confirmare, uel silentio tegere possunt. Hæc, inquam, corrupta & deprauata doctrina causa est defectionis nostræ, si ita uobis libet eam appellare fidem, quã Deo saluatori nostro debemus. Fucus igitur est, quòd, quæ in sacrificulis reprehendi queant, reijcit in uitam sceleratam, quam excusare nequit utcunque conetur enormibus flagitijs mitigare, quæ aduersus nostros confirmat.

Etsi enim sua sunt nostrorum quoq; pastorum uitia & errata, Hoc tamen uerè pronunciare possumus, munus docendi, quantum fieri potest non solere committi, nisi idoneis & qui sana doctrina & necessarijs donis instructi sunt, ut populum docere queant, & qui sint honeste uite. Si qui minus respondent nostræ expectationi & spei, hoc imputandum est uestræ disciplinæ, in qua adeò impunè illis licuerit omnia, ut iuxta Comici sententiam, non fuerit flagitium sacrificulum scortari, helluari, fores effringere. Hisce moribus corrupti, mirum non est, si qui ad uomitum redeunt, & hos uobis mitrimus, tanq;

tanquam non degeneres filios, piorum conuersati-
 one indignos. Cæterum scelerum conuictis scias
 apud nos nullos propositos honores, sed infamiã,
 qua ministerio docendi priuati, interdum etiam
 capitis pœnam, pro atrocitate delicti subeunt. Pro
 concessio autem accipimus, quod Grammaticus
 non negat, querelam Bernardi de uita & moribus
 Pontificum Episcoporum & sacrificulorum, etiam
 in eos quadrare, qui nostro tempore in Ecclesia
 Dei dominantur: Etsi hoc nomine nulla illi habenda
 est gratia, quod si inficias iret, res ipsa reclama-
 ret. Non enim usque adeo ignota illorum sceler-
 ra & flagitia, quos propter doctrinam Euangelij de
 prauatam & corruptam accusamus.

Quod autẽ infert, Hæc uidet Christus (inquit
 Bernardus) & silet, hæc saluator patitur & dissimu-
 lat. Propterea dissimulemus nos quoque necesse
 est, & sileamus interim, maximeq; de prælatis no-
 stris magistris Ecclesiarum, Sic nimirum, sic placet
 & ipsis, ut euadant nunc humana iudicia, ueniatq;
 iudicium graue his, qui præsumunt, & potentes pati-
 untur tormenta potenter, quæ sit consequentiæ
 ratio uideamus. Diuus Bernardus tulit & tole-
 rauit errata & flagitia Episcoporum, Mona-
 chorum & sacrificulorum sui temporis. Er-
 go, eius exemplo, etiam Principes tolerant.

Quis non uidet diuersitatis rationem? Si Bernardus hæc uitia potuisset corrigere, correxisset utique. Vtuncq; autem uita fuerit deformis, corruptæ rationis doctrinæ eos non accusauit. Cuius deprauationis cum fuissent conuicti, quid existimamus Bernardum fuisse dicturum? Ducem cæcum sequendum esse, ut ambo in foueam cadant? Vtiq; non. Ergo quod Bernardus monachus deplorat, cum nõ possit emendare, hac sua querela hoc magis excitat principum Principum animos ad tollenda hæc offendicula, quò magis periculi magnitudinem animaduertunt.

Idem dicendum est quoq; , quod de zizanijs adfert argumentum. Zizania non sunt euellenda. Ergo sacrificulorum errores non sunt abrogandi. Preceptum enim de zizanijs pñ Magistratus officio nihil adimit, aliàs non liceret ei in manifestè sceleratos animaduertere.

Cùm Adriani sexti Confessionem, & Pontificis Pauli Tertij Cardinalium delectorũ consilium admittat, scimus in quo numero sacrificulos habere debeamus.

Sed nunc ad iudicium accedamus. Postq; enim quales sint suæ ecclesiæ hirci ostēdit, sic enim secundo hunc Grammatitum loquendum est, cui loco bibliorum sacrorum sunt Aesopi fabulæ, Quærit quibus iudicium de doctrina sit committendum.

Solis ne

Solis ne Episcopis in ordinaria successione constitutis, an uerò solis Principibus politicis, aut utrisque simul. Hac enim partitione utitur.

Quod ad Episcopos attinet, uidetur ipsos non promiscuè ad iudicium admittere omnes, qui uide licet ita degenerarunt, sicut querela D. Bernardi & consilium delegatorum Cardinalium Romani Pontificis habet. Et in hoc eius accedo sententiæ. Quis enim Antichristis (ut Bernardus eos uocat) crederet iudicium de ueritate doctrinæ Christi? Quare propter in eorum locum subornat pontifices iudices, qui talibus querelis declarant se non degenerasse: sint horum, inquit, legati, Et discant, inquit, credere, Christum multò tenerius amare sponsam suam Ecclesiam, quàm ut patiatur eam peruenire in potestatem hostis.

Rom. 4.

Sed quàm etiam hi non respondeant nostri Græmatici spei & expectationi, res ipsa loquitur. Pauli Tertij Pontificis Max. legatus fuit in Concilio Tridentino Ioannes Maria Montanus. Is & Pontificis & suorum collegarum nomine deplorat statum Ecclesiæ, & post horrenda scelera & flagitia, quibus factetur sese obnoxios esse, in admonitione ad Patres consilij loquitur. Si Deus pro meritis nos castigaret, iam pridem sicut Sodoma & Gomorrha fuissetis. Hi scilicet sunt legati & Pontifices, qui querelis suis testantur, quàm graue & syncerum habeant iudicium.

Ac ne quis putet tam enormium scelerum confessionem esse fictam, & Pontificis & legati uita declarant. Quid enim de sceleribus & turpitudine uita Pauli III. Pontificis commemoretur, uel ipse Embricensis ignorare non potest, si quis historiarum nostrorum temporum fidem adhibere uelit, quod uidelicet matrem & nepotem ueneno sustulerit, quod sororem prostituerit, utin numerum Cardinalium perueniret, sororem ueneno interemerit. Quod cum nepte deprehensus sit congregatum eius Bosium Sfortiam ueneno sustulerit, & reliqua, quæ de ipso commemorantur facinora.

Sed ne uideantur legati de sanctissimi Domini Papæ tantum loqui sceleribus, quàm insignis ipse quoque fuerit, ne hoc quidem dicta nostri temporis historia silentio præterit. Is enim postquam in defuncti locum postea Pontifex creatus Iulius III. appellatus, quo tempore Bononiæ legatus in delictis habuerat adolescentem quendam Innocentium. Hunc tamen reliqui Cardinales minus probarent, imò reclamarent, in Cardinalium adopravit collegium, & in domesticam cõsuetudinem rursus admisit, eiq; cognomen suum & insignia attribuit. Sed nec ipse Pontifex hoc ad reliquos disimulabat Cardinales, de quo per iocũ fertur aliquando commemorare, qd sit lasciuus adolescens & impotens.

Hi duces & antesignani fuerunt Concilij Tridentini, cui totus orbis Christianus parere cogebatur. Et quidem opinione huius Grammatici rectè, utpote, qui suis querelis & mandatis testati sint, quæ graue sit & syncerum ipsorum iudicium, nec in eo numero habendi, de quibus Bernardus loquitur. O cæcitatem & iustissimum Dei iudicium in illos, qui ueritatem in iniusticia detinent.

Cum Christum respuat Iudicem, uideamus quibus argumentis iudicium solis Pontificibus & Episcopis adscribat. Omnia autem hoc fundamento inniuntur. Episcopi & Pontifices & sacrificuli sunt Apostolorum successores. Ergo quicquid iudicant, huic sine contradictione, nulla disputatione habita, est obtemperandum. Postea promissionibus Christi Apostolorum amplificat potestatem Consulis Petri, & reliquorum tanquam senatus, quibus etiam Phariseos adiungit, ut magis confirmata sit autoritas. Qui uos audit, me audit. Quorum peccata remiseritis, remissa erunt. Tibi dabo claues regni cælorum &c. Nos, quo ad eius fieri poterit, breuitati studebimus, & ad singula capita paucis respondebimus. Principio demonstrantes, Petrum non habuisse primatum super reliquos Apostolos, & Ecclesiam CHRISTI, qualem illi affingit noster Grammaticus.

Deinde si maximè talem potestatem adeptus esset Petrus, nihil ad Rom. Pontificem pertinere. Postremo quoniam Christus nulli Apostolorum primatum cōcesserit, non expedire, ut in Ecclesia Christiana summa potestas uni deferatur.

Parem fuisse D. Petro Apostolum Paulum, aut etiam propemodum superiorem, quæ ad Galatas extant scripta, docet. Verba Apostoli sunt: Cognoscetes quòd mihi concreditum sit Euāgelium præpucij, sicut Petro circumcisionis. Nam qui in Petro efficax fuit ad Apostolatum circumcisionis, efficax fuit in me erga Gentes. Et paulò post: Iacobus, Cephas & Ioannes, qui uidebantur esse columnæ dextras dederunt mihi ac Barnabæ societatis, ut nos in gentes, ipsi uerò in circumcisionem Apostolatu fungerentur. Hic locus aperte demonstrat D. Paulum auctoritate & potestate parem fuisse D. Petro, nec passum, ut aliquam super ipsum iurisdictionem usurpasset, ut taceam D. Petrum ab Apostolis reprehensum, quòd non rectè ambularet ad ueritatem Euāgelij: quæ quomodo cum Petri consularu & primatu conueniant, Grammaticus uiderit. superior enim reprehendi & coerceri ab inferiore etiam ipsi *ἡρώου* uidebitur. Adde & Christi præceptum Lucæ 22. Cùm de primatu & consularu contenderent discipuli, Christus prorsus eum repudiavit. Reges gentium dominantur &c. Vos autem non sic: Ministerium

nisterium est, non magisterium Apostolorum munus, nō dominium, quo efficax est Christus per spiritum suum, pro donorum diuersitate, quibus dissimiles fuisse Apostolos, extra controuersiam positum est, ut cūq; fuerint eadem potestate, & eodem spiritu p̄diti. Petrum à reliquis Apostolis, cū testetur Lucas missum esse in Samariam, quā nihil sibi arrogauerit super reliquos Apostolos, quibus sese subiecit, manifestè apparet: siquidem inferioris non est mittere superiorem, nisi fortè protestatione prius facta de suo primatu, Petrus collegarum siue senatus sui precibus obtemperauit.

Ac nisi pro Ecclesia Christi biceps monstrum nobis obrudat, Christo, qui Ecclesiæ caput est, nullū bis obrudat, Christo, qui Ecclesiæ caput est, nullū constituere potest summum uicarium, cū ipse sue Ecclesiæ adsit, usq; ad consummationem seculi: uicaria autem opera omnium Ecclesiæ ministrorum utitur, qui p̄sīm in toto orbe dispersi, per spiritū Christi coniuncti idem sentiunt & docent.

Quā uerò D. Petrum Apostolus etiam in ordinem redigat, & omnibus ex equo omne dominium in Ecclesia adimat, ministerium attribuens illis erga dominā Ecclesiam 1. Cor. 3. docet. Omnia, inquit, uestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue uita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia. n. uestra sunt, uos aut Christi, Christus autem Dei. Et Petrus 1. cap. 5. Non do

minantes, sed forma facti gregis.

Ex his, ut opinor, liquidò constare uideatur nec à Christo Diuo Petro aliquod attributum dominium aut consulum, nec D. Petrum usurpasset nec reliquos Apostolos sese illi tantq̃ consuli subiecisse, sed parem potestatem datam omnibus, quam pro diuersitate donorum sunt executi.

Quæ adfert duo trita & uulgaria loca ad stabilendum Petri primatum, ex Matthæo, cap. 16. & Ianne 20. iam pridem à nostris demonstratum est quàm nihil probent. Vt enim cōsequentis ratio uideat, probent prius necesse est, Oues Christi pascere idem esse, quod potestatem in omnes Ecclesias habere, nec aliud esse ligare & soluere, quàm toti mundo præsidere. Aut enim reliqui Apostoli non pascunt oves Christi, aut Petro hisce uerbis nulla data est super collegas potestas, quorum idem officium erat, Christo scilicet oves adducere, qui alimentum & pascua monstrat & exhibet.

Sicut igitur una est sponsa Christi, Ecclesia scilicet sancta, ita & sponsus unus est, cui debetur Ecclesia. Reliquos omnes, si sponsus Christus admittat àmicos, ut cum sponso gaudeant, non est quòd de bonitate Dei conquerantur, modò Christo suus honor nos maneat inuiolatus.

Sed ut demus, D. Petro aliquam uel potestatem uel auctoritatem consularem tributam super collegas

gas suos Apostolos, Quid hæc ad Romani Pontificis faciet comprobendam tyrannidem?

Si nobis successionē proferant, sciant non immerito in dubiū uocari, an unq̄ Petrus Romā uenerit. Et si nulla consequentiæ ratio est: Petrus Romæ est martyrio coronatus post professionē Euāgelij. Ergo Rom. Pōtiffices potestatē habent super oēs totius Christiani orbis Ecclesias. Quòd si uerò hoīm autoritatē opponat, parra nobis est in hac parte uictoria.

Et ut principio pauca ex concilioꝝ decretis commemoremus, q̄ prorsus nullam in alias Ecclesias Rom. Pontifex siue Episcopus habuerit potestatem, planum faciemus.

In Constantinopolitano concilio cap. 2. sic legitur. Episcopi, quibus sua diœcesis attributa est, ne in ecclesias, quæ extra fines suos sunt, se inferant, neue ecclesias confundant, sed secundum canones, Alexandriæ quidē Episcopus, ea tm̄, quæ in Aegypto sunt, gubernet. Orientis uerò Episcopi, solū Orientem administrant, cōserueturq̄ sua Antiochenæ Ecclesiæ dignitas, amplitudo, autoritas, quæ in Nicenâ synodo declarata est. Et Episcopi Asiæ diœcesis, siue præfecturæ, ea tm̄, quæ in Asia sunt, gubernent. Qui in Ponto sunt, quæ in Ponto tm̄. Thraciæ uerò, ea tm̄, quæ sunt in Thracia. Episcopi autem, nisi aduocati, ne in alienâ præfecturâ se inferant, siue ad suffragia, siue ad alias ullas administrationes ecclesiasticas.

Huius Concilij canon docet, quemlibet metropolitin summum fuisse suæ prouinciæ Episcopum in cuius fines nullus extraneus, nisi aduocatus, nullo prorsus iure inferre audebat.

Constat autem ex Chalcedonensis Concilij cap. 12. Metropoles, quas sic appellabant Græci, Primum arbitrio, ac uoluntate in singulis prouincijs constitutas esse.

Potissima adulatorum Rom. Pontificum ratio est, ad stabiliendam eorum potestatem & auctoritatem, quam sibi falso arrogant, nullum fore controuersiarum & disceptationum in Ecclesia finem, nisi unus aliquis ad eas dirimendas in Ecclesia præfictus, cuius sententia non liceat prouocare cuiquam.

Sed eius uanitatem redarguit Concilium Antiochenum, cap. 16. Si pares sunt, inquit, Episcoporum sententiæ, ut alij damnent alij absoluant, metropolititanus Episcopus ex propinqua prouincia quodlibet Episcopos de eo iudicaturos aduocet, qui ambiguitatem tollentes cum prouinciæ Episcopis, quodlibet alteri parti uisum fuerit, confirmant.

Vbi quæso relictus est Rom. Episcopus, ad quem ex tua sententiâ summum iudicium referendū erat.

Post translata sedem Imperij Constantinopolim, ambitione incensus eius loci Episcopus Ioannes, quibus potuit rationibus, conatus est sibi eam auctoritatem mineriā super Ecclesias asserere, quā multis annis

Tyrannus

Tyrannus Romanus exercuit. Sed quibus titulis eum exceperit Romanus Episcopus Gregorius, eius epistolæ restantur, in quibus acerrimè contra hunc titulum pugnat, ne quis sese uniuersalem Episcopum nominet. Dicit enim esse nouum, stultum, superbum, peruersum, scelestum, prophanum, in quem consentire idem sit, quod fidem abnegare.

Synodus Nicena uocat fumosum typhum seculi. Nolite, inquit, concedere, ut fumosum typhum seculi in Ecclesiam Christi, quæ lucem simplicitatis & humilitatis diem, Deum uidere cupientibus, præfert, uideamur inducere. Nec eius opinioni suffragatur S. Cyprianus, ex cuius sententia non intellecta, conatur probare inde natas hereses, quæ uni, inquit, in Ecclesia nõ obtemperetur Episcopo summo tanquàm Iudici. Cum eo in loco magis illi propositum fuerat petulantiam quorundam reprimere, qui sine causa metropolitanis contradicentes, nihil nõ sibi in Ecclesia licere arbitrarètur. Sed ut uni in Ecclesia totius orbis Christiani primatum tribuerit unquam, huius uanitas ex eodem autore doceri potest, cuius hæc sunt uerba in concilio Carthaginensi: Superest, inquit, ut de hac ipsa re, quid singuli sentiremus proferamus. Neque enim quisquæ nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adegit. Quando habeat Omnis Episcopus

scopus pro licentia libertatis & potestatis suæ arbitrium proprium, tanquā iudicari ab alio non possit, quum nec ipse possit alterum iudicare. Sed uniuersum si expectemus iudicium Dñi nostri Iesu Christi, quoniam unus & solus habet potestatem & præponendi nos in Ecclesiæ suæ gubernationē, & de actu nrō iudicandi.

Ex hoc loco Cypriani si libet potest etiam Grammaticus sumere responsum ad ea, quibus D. Brentium irridet, qui iudicium Christi expectandum dicit, cum neutra pars litigantium de sua opinione quidquam uult concedere. Sanctum martyrem irrideat prius, quā in Brentio hac in parte quidquam culpet. Testantur & Prophetarum & Apostolorum præter Christum exempla, quā non sit, nisi uana hominum cogitatio, qui hominum iudicio de religione controuersias committendas putant.

Cum ἄσπονδος πόλιμος esset & Apostolis & Prophetis cum summis sacerdotibus, de uero Deo cultu, quis præter Deum ipsum definiuit contentionem? ad quem ueri Dei ministri prouocabantur, cum uiderent, quod summus pontifex non iudicaret iudicij ueritatem, sed ueritatem Dei peruertebat, ad suum suorumque quæstum & arbitrium.

Valeat ergo Embricensis Grammaticus, cum suis peruersis rationibus, quibus nos à iudicio Dei ad hominum cōmenta deducere conatur, que ueritati nihil possunt præscribere, à qua oēs fideles pendunt, ut cunctis hominum iudicia uariant, quibus non nisi præter

uerbum Dñi creditur, cui oīm hoīm iudicia subie-
cta esse debent & sunt, præter Antichristi Romani
qui se supra scripturam & oēm Dei cultum extulit,
sicut Apostolus prædixit.

Sed quæ non expedit habere uniuersalem Episco-
pum, nolo meis, sed Nicenæ synodi demonstrare
uerbis, cuius autoritati scio uel ipse Grammaticus ut-
cunque aliàs impudens nihil derogauerit. Prudentif-
sime, inquit, iustissimeque Niceni Patres provide-
runt, quæcunque negotia, in suis locis, ubi orta essent
finienda. Nec unicuique prouinciæ gratiam Spūs san-
cti defutura, qua æquitas à Christi sacerdotibus &
prudenter uideatur & constantissime teneatur. Ma-
ximè quia unicuique concessum est, si iudicio offen-
sus fuerit cognitorum, ad concilia suæ prouinciæ,
uel etiã uniuersale prouocare. Nisi forte quisque est,
qui credat unicuique posse Deū cognitionis & exa-
minis inspirare iusticiã. Innumerabilibus aut in sy-
nodo cõgregatis sacerdotibus denegare, aut quò ip-
sum transmarinũ iudicium ratũ erit, ad quod testiũ
necessariæ personæ uel ppter sexus, uel ppter sene-
ctutis infirmitatem, uel multis alijs interuenientibus
impedimentis adduci non poterunt. Hactenus
synodus. Ad has rationes si libet respondeat, non
mihi sed concilio Grammaticus. Ut interim nihil
dicam de Faustino, qui criminis falsi est conuictus,
cum sibi ex decreto Concilij primatum super

omnes Ecclesias confirmatum impudenter affereret. Si quæ ex Gratiano attulerit commenta, quibus in locis grauissimum crimen falsi commiserit demonstrabimus, ut omnes uideant Papatum, & in primis, quæ Romanus Pontifex sibi affingit præmatum super reliquas ecclesias, non nisi mendaciter & tyrānide niti, quorum utrunq; huic sedi celerem ruinam minatur.

Sed ut omnibus huius Grammatici non dico in scitia, sed execranda impietas innotescat, libet hinc ius annotare rationem, quam ad stabiliendam impietatem & tyrannidem pontificiorum sacrificulorum affert.

Quid si illi (Deo) inquit, placeat per horum iniusticiam atq; tyrannidem punire in nobismet ipsis ea quæ ipsi admittimus, qui sumus membra constituentes corpus illud, cuius ille est caput. Consequenter ratio ut sit plana, in formā redigamus argumenti.

Deo punienti peccata nostra non est resistendum. Deus per sacrificulorum impietatem & impunitatem punit peccata nostra. Ergo Deo in illis non est resistendum, sed permittendum sacrificulis, quos suscipiunt & conantur, donec ipse Deus de eis supplicium sumat.

Ita me Deus amet, sic argumentatur furiosus Grammaticus. Certum est contemptus uerbi Dei peccatum esse errores & corruptam doctrinam de Deo, idem quod

quod charitatem ueritatis non receperint, ut salui fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio &c. Pulchra autem est ratio, ut credant mendacio &c. Pulchra autem est ratio, ut credant mendacio &c. Pulchra autem est ratio, ut credant mendacio &c. *2. Theſ. 2.*

Deus te punit per impietatem sacrificuli tui, ut seducaris & credas mendacio. Ergo non licet tibi assurgere ad agnitionem ueritatis, aliâs ipsi Deo reluctaberis.

Hic desiderantur pueri Faliscorû, qui uirgis Gramaticum hunc in collectionibus melius erudiant.

Iusta est poena, quæ cæcitate percutiuntur, qui ueritatem oderunt & execrantur. Eius poenę recordatione, ut se erigant lapsi, & Prophetæ & Apostoli monent.

Minatur Esaias Israelitis exitium, cuius causa erat impietas sacerdotum, qui sua doctrina & exemplis, populû ad impietatem pertrahebant. Sed quæ populus non sit reuersus ad percutientem se, hoc à Domino illis exprobratur. Tunc autem fuissent reuersi, si impium cultum abiecissent, quo Deum ad iram prouocârunt: Pereunt ergo non punientis, sed sua culpa.

3. Reg. 22. legimus: Cùm Dominus sederet super solium suû, & omnis exercitus coeli assisteret ei à dextris & à sinistris, dixit: Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat & cadat in Ramath Gilead? Egredus est autem spûs, & stetit corâ Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus: In quo:

Et ille ait: Egrediar, & ero spūs mendax in ore oīm Prophetarum eius. Et dixit Dñs: Decipies & pergelebis. Certum est q̄ Deus uoluerit punire impietatem Achab per pseudopphetas. Num ppter pseudopphetas non erit resistendum? Nam, secundum Grāmaticum Deo resistunt, qui sese pseudopphetis opponunt, cum hæc Dei sint per illorum ministerium facta iudicia.

Quorsum quælo euadet furor iste, si hæc Grāmatici consequentia ualeret, quam in pauca capita redigamus. Certum est sine Deo uolente aut permitteente nihil fieri in Ecclesia.

Si fideles & p̄j fuerint ministri in Ecclesia, hoc bonitati Dei est tribuendum.

Si uerò fuerint indocti impuri infideles & impij hoc iusto Dei iudicio est adscribendum, qui peccatis nostris irascitur.

Vtriusq̄ obtemperandum est, nisi uelis Deo relictari. Si. n. bonitate Dei non saluaberis, tñ iusto Dei iudicio dānaberis, qui si melior esses, etiā ministrū habiturus fuisses magis piū & in sacris eruditum.

An nō hæc est furiosi & insani hoīs collectio? Adde & exemplū Christi, quo idem oibus persuadere conatur ex 2. Pet. 2. Christus, inquit, passus est pro nobis, nobis relinquēs exēplum, ut sequamur eius uestigia. Vult nos esse subditos sacerdotibus, qui sedent in Cathedra Christi, Qualescunq̄ etiā hi sint dum

dum modo tolerat eos Christus. Et iterum, inquit: Quid, quod ipse filius Dei Dominus noster Iesus Christus, in hoc uel precipue declarauit obedientiam suam, quam prestitit Deo Patri usque ad mortem, quod se illis iudicibus, quantum uis iniquis & impijs iudicandum tradiderit & permisit?

Maior est hæc blasphemia, quam ut uerbis refutetur. Obedientiam scilicet filij Dei eò detorqueatur, ut seruiat eorum uoluntati, qui rectè sentientes uolunt impiorum sacrificulorum sententijs subijcere, ut horum dicta tanquam diuina oracula sequantur.

Itane Christus sese suamque doctrinam subiecit sacerdotum iudicio, paratus eandem quoque abijcere, si ipsi eam tanquam hereticam & blasphemam condemnauerint?

Hoc scilicet quaeritur sceleratissime calefactor. Nulla enim est controuersia inter nos de ea obedientia, quam pro Deo præstant, dum extrema malum subire pericula, quam impiam doctrinam sequi & amplecti. Eam enim filio Dei debent omnia eius membra. Matthæi 10. Lucæ 10. Sed hoc quaeritur, Cum sacrificulorum Papisticorum doctrina ex diametro pugnet cum doctrina Christi, hisce temporibus ex tenebris Traditionum humanarum eruta & resuscitata, num mandato & exemplo Christi teneamur nos ita illorum iudicio subijcere, ut quod ipsis libet, sequamur. Et ideo tolerantur in Ecclesia, quia Deus tolerat? Hic Categorice respondemus:

Tollendi, nō
tolerandi sa-
crificuli.

Impiis sacrificulis nullo modo esse obtemperandū
& obedientiam, quæ illis fit, non Deo præstari, sed
ipsissimo diabolo.

Subditorum autem munus est, quod illis infer-
tur mali, propter defectionem à sacrificulorum im-
pietate, patienter ferre. Magistratus uerò officium
est, tales nebulones ex ouili Christi pellere, illorum
impurum cultum abrogare, & operam dare, ut ue-
rus Dei cultus apud subditos instituat. Exempla
sunt Iosaphat, Iosias, Ala, & reliqui, qui ex lege Do-
mini edocti, idolatriam pariter cum idolis sustule-
runt. Quod cum non possit, nec debeat fieri sine iu-
dicio, pauca quædam etiã hoc loco, de iudicio Prin-
cipum in religionis negotio dicemus. Ad menda-
cia non respondebimus, quibus refertus est liber-
cius. Quod scribit Brentium asserere, non ad sacer-
dotes, sed ad Principes pertinere iudicium de reli-
gione, manifestum est mendacium. Hoc enim agit
Brentius, ut aliquam partem iudicij uendicet Prin-
cipibus, quo illi per sacrificulos excluduntur, ut
ibi solis uedicent. Eiusdem generis quod fingit, Et
ipso quo Principibus tribuitur iudicium, etiam mu-
nus docendi in Ecclesia committi. Non sumus uel
adeo stupidi, ut non intelligamus diuersas uocatio-
nes esse magistratum gerere, & in Ecclesia munus
docendi fungi. Etsi secundum dialecticam Roma-
nam ignorantiam hanc excusare possemus. Si enim
præterit

pretextu Episcopatus, quod Ecclesiasticum munus est, sacrificuli ad Principatus & regna aspirant, forsasse etiam Inuersio suum inueniret receptaculum. Sed ualeant hæ ineptiæ. Nos sicut constanter asserimus, Apostolica functione & uocatione, non nisi docendi ministerium, & administrandi sacramenta, delectis committi, nullo modo aut ciuilem Magistratum, quem neq; Christus neq; Apostoli administrarunt: Ita uicissim Magistratum sui officij admonemus, quod à docendi munere est diuersum.

Dum pia sollicitudine curat Ecclesias instaurari, non sibi docendi ministerium arrogat, sed ut ministri suum officij faciant, sua autoritate promouet.

Sallè irridet argumentū Brentij. Sicut Apostoli à Caiapha non sunt missi, sic non opus esse pios ministros ab Episcopis mitti, modo id fiat per Magistratus & populi consensum.

Sed contrà, sciat nos eodē loco habere Caiaphã & Romanum Pontificem. Nec tamen humanam, sed Diuinam, ad eorū Christi uocationem ex sententia Cypriani agnoscimus, qua Ecclesiæ cōsensu Ministerium docendi idoneis committitur personis.

Ait enim, Ecclesiam ipsam maximè habere potestatem uel eligendi dignos sacerdotes, uel indignos recusandi. Quapropter plebs obsequens præceptis Dominicis, & Deum metuens, à peccatore preposito separare se debet, nec se ad sacrilegi (Sacrificuli

D. Cyprianus
Epistola
4. lib. 1.

Papistici intelligas : Nam hi ex sententia Gelasij omnes sunt sacrilegi. cap. Comperimus) sacerdotum sacrificia miscere &c.

Cur Ordinem pro sacramento nō agnoscamus aliās explicatum est. Non recusant nostri Episcopi, qui modo uerè sunt episcopi, non saltem nomine sed etiam re ipsa. Quia uero maior pars sanam doctrinā persequitur, Ecclesia ad suū ius redit, de quo Cyprianus loquitur, Nec sibi accersit doctores ad pruritū auriū, sed qui plebem rectè docere possunt. Quod si nō est oīm par iudiciū, sunt tñ aliqua et principalia mēbra, q̄ de doctrina rectè iudicare possunt.

Quod uero blaterat nostros nullo mō sacramentum administrare, q̄ non sint ab episcopis rasi & uncti, miror quomodo sui hūc lycophantā ferre possint. Nō .n. ignorant hunc esse Cypriani errorē, quem grauitè confutauit Augustinus, Sacramēta scilicet nō pēdere ex persona administrātis, sed uerbo Domini, q̄d si ritè obseruetur, etiam ab hæreticis baptismum conferri. Quia ppter si rebus suis consulto uolent Papistæ, desinant tales grammaticos in nos emittere. Nam metus est, ne totū ipsorū ædificiū euertant, q̄d cū ex mendacijs & imposturis cōstructū sit, admodū circūspectè eis agendū censeo, si suos in officio cōtinere uelint, q̄ hac ratiōe elaborent.

Sed accedamus ad ea quæ sequuntur. Brentius quid in iudicijs de religiōe & negocio fidei Principibus

pibus tribuendum sit exemplo Theodosij docuit,
qui ad se uocauit Episcopos, & controuersiarum,
quæ inter ipsos erant, iudex extitit.

Hic arbitratus est calefactor sese occasionem na-
ctum, ut exagitaret Brentium: Accusat enim Bren-
tium criminis falsi. Quæ est, inquit, illa historia ec-
clesiastica, quæ hoc habet & libro & eo capite? Et
iterum: Atq; hæc dum agit lupus, lectorem decipit
falso inditio loci, in quo hæc habeat historia, ne ui-
delicet lector ad historiam possit recurrere, ut dolū
& mendacia deprehendat, sed lupo credat, historiā
ita habere ut ipse recitat. Et iterum: Si ille, inquam,
lupus non esset princeps tenebrarum, sed reuera an-
gelus lucis, in quem se dolosis & mendacibus adu-
lationibus transformat, non uteretur talibus exem-
plis, quale ipse per mendacium suum finxit The-
odosium.

Et iterum: Viden' lupo exemplum uerissimum,
tuo isti per mendacium confictio ex diametro repu-
gnans? Nondum satis dereguntur mendacia tua &
imposture? Nōdum satis apparet quo ordine sum-
mus ille ac laudatissimus adeoq; diuinus Impera-
tor habuerit episcopos & sacerdotes? Vtrum ser-
uorum suorum, quale tu nefariè tuis istis seditiosis
simis mendacijs conaris persuadere Principibus,
an potius ludicū & p̄p̄modū dñorū suorū? Quod
si quis sit non angelus mendaciorum & imposture

1. per adulationis foedus, ab illo tenebrarum principi
 2. pe, ad inescandum illaqueandumq; missus, Sed an
 3. gelus lucis ac ueritatis à Patre luminum, ad ea, qua
 4. ab insidijs & laqueis liberant indicandum, uoluerit
 5. reges & Principes eorum, quibus tum ipsorum, tum
 6. populi salus continetur, libere quidem, sed salubri
 7. ter admonere, q̄ amplam is haberet materiam?
 8. Et paulò post: liber enim hoc quoq; adscribere
 9. ut ex descriptione grammatici notæ essent uirtutes
 10. Brentij. Iam ne, inquit, serēdum est, ut unus aliqui
 11. homo ignotus hæctenus, nulla re bona commen
 12. datus, sed multis etiam, & enormibus flagitijs re
 13. cens innotescens, sua audacia, conuiciandiq; & o
 14. mnes infamandi libidine percitus ea conuellat, et
 15. se se censorem totius orbis constituat?

Agnoscis tua uerba grammaticæ? Ego principibus
 tibi historiam Ecclesiasticam demonstrabo, quæ
 tanquàm figmentum obijcis. Deinde familiaritate
 de tua in Brentium iniuria conferam.

In Socratis historia lib. 5. capite 10. sic legimus
 ὡς εἰς τε ἡμίχα, ὅτι παρ' ἐκείνοις ἐπίσκοποι ἐπὶ τὰ βασιλεία
 δύντες συνέχοντο. παρῆσαν οὖν νικτάρησιν μὲν καὶ ἀγέλοισιν
 οὐσίῳ προεσῶτες πείσῳ. Αἰριανῶν δὲ δειμόφιλος. Εὐνομιαν
 αὐτὸς ἐνόμισεν. τῶν δὲ τὰ μακεδονίου φρονούντων, Ελευσίου
 κου. Ο δὲ βασιλεὺς δὲ χεῖρ' ἔδωκεν τὸν συνέληλυθότασ, καὶ τὸ παρ
 σου δόγμα ἔγγραφον λαβὼν, κατ' ἐαυτὸν τε γένομενος, ἠξέαστο
 νδὲ συνεγῆσαι αὐτῶν τὸν θεὸν πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἀδιολογίαν.
 ἵκασον τὸν γεγραμμένων δολογμάτων ἀνεγγούσ, τὰ μὲν ἕτερα
 ὡς χωρισμὸν τῆς τριάδος ἐισάγοντα μεμψάμενος ἔρρηξε. μόνω

τοῦ ἁποστόλου ἐπιτομὴς ἐστὶν ἡ ἐκείνη.

Hoc est.

Constituta die, cuiusque religionis Episcopi ad aulam uocati, conueniunt. Aderant igitur Nectarius, & Agelius homousianæ fidei Antistites: Ariani uero Demophilus: Eunomiani ipse Eunomius: Macedonianæ Eleusius Cyzicenus. Vbi conuenissent, excipit eos Imperator, & accepto cuiusque dogmatis scripto, seorsim Deum impensè orat, ut SE ad deligendam ueritatē adiuuet. Deinde lecto cuiusque dogmatis scripto, reliqua omnia, tanquàm separationem sanctæ Triadis inducentia, reprehendit ac rumpit, Solum uerò quod homousianam fidem continebat, laudat & amplectitur.

Hæc sunt Socratis uerba, quæ huc adscribere libuit, ut uideat candidus lector, quàm nihil confinxerit Brentius, quemadmodum tu ipsum falsò, & impudenter traducis.

Bonus Grammaticus nihil historiæ Ecclesiasticæ uidit, præter Eusebium, & historiam, quam uocant Tripartitam, ex tribus authoribus, Theodoro, Sozomeno, & Socrate congestam. Cum ergo seorsim Socratis historiam nunquàm inspexerit, inaudita temeritate & audacia reijcit, & tanquàm per mendacium confictum exagitat, quod ex ea piè ac uerè descriptum est.

Suprà ex Homero ad ostentandam suam eruditionē, quosdam descripsit Græcos uersus. Sed quæ

tū prestitisset gręcā cognoscere historiā, ne tā turpi
ter impingeret, sicut hoc loco factū uidet pius lect
or. Age ergo adhuc legat, & si palinodiā canere nō
pudeat, saltē discat sibi in suis mēdacijs nō blādiri.

Sed ut donemus tibi ignorantīā, qua abūde te ip
sum hoc libello cōmendas, q̄ causa tibi fuit de bac
chādi aduersus innocentē Brentiū, de repub. Chri
stiana optimē meritū: Audit abs te, lupus, mendax
impostor, qui falso inditio loci lectorem decipiat
princeps tenebrarū lupus (uanū .n. est effugium, q̄
lupi appellatione nullū hoīem intelligas. Dum .n.
eius organū Brentium facis, quid aliud agis, q̄ ut ip
so diabolo nobis duplo deteriorē pponas, qui for
ma humana indutus, et quasi incarnatus ad circūue
niendos hoīes circūeat: Et sicut ignis in ferro uehe
mentius urit: ita per hoīes, quorū ministerio utitur
Sathan, plus incōmodat Ecclesię Christi) ignotus
hactenus, nulla re bona cōmēdatus, sed multis etiā
& enormibus flagitijs recens innotescens. His tri
tulis decoras Brentium, qui q̄ recens innotuerit, &
qua sit honestate ac pietate, non Embricensis gram
maticus, sed uera ecclesiā filij Dei, cui hactenus Breu
tius suā operā impendit, audienda est. Sed ad ea q̄
in cōfuso tuo libello sequunt, pergā, postq̄ satis de
monstratū est exēplo Theodosij, qd sit officiū pioꝝ
Principū in cōtrouersijs religionis dijudicandis.

Quam instituit collationē flagitiorū in Papatu, &
dissolutę uitę inter nrōs, ferre possemus modō uere
diceret lycophāta, Ad ea uerō respōdemus paucis.

Dissolutā uitā nostrorū prestare summe illorū sanctū
monie, que in oculis Dei horribilis est abominatio.
De ecclesiarū ministris, qd dicat ipse uiderit. Apud
nrōs nō nisi honesti fouent̄ mariti. Apud ipsos quō
uiuāt in suo impuro & plusq̄ Sodomitico cœlibatu
toti orbi notū est. De simonica auaritiā, turpitudine
& ruditate sacrificulorū qd dicā? Mirū si hęc mōstra
hoīm terra nō uiuos deglutiat. nec opus ē hoc loco
testimōia mēdicare aut aliū de petere. Quales sint ex
ipsius cōmendatione audiamus, De emptiōe & uen
ditiōe sacerdotiorū. Vendi ea pueris, inqt, & indi
gnissimis, nulla ratiōe habita Ecclesie; unde fieri, ut
Ecclesie aut nullos habeāt ministros, aut tales, q̄ sint
toti mūdo offendiculo. Quis credat hūc Gram. sang
mentis esse? cū hęc de suis fateri cogat scelera, nihilo
minus tales nobis in rebus eterne salutis iudices ob
trudere audeat? quibus, ut cūq̄ statuāt, obediendū
esse doceat & iubeat, ut cūq̄ ^{arora} diuina tñ oracula
esse credamus necesse sit, nisi diuine puidētię aliqd
detrahere, & exēplum Christi nō imitari uelimus.
In fine huius materie, Lyre interpretatiōē carpit, qua
sensū uerborū Christi reddit: Tu es Petrus &c. ut Pri
cipes sumō. i. Ro. Pōt. subijciat, ne qd in religiōe sine
eius cōsensu statuāt. De q̄ in p̄sentia nihil dicemus,
q̄ nihil p̄fus adferat noui, qd nō pridē sit grauiter
cōfutatū, sicut supra demōstratū est. Hoc saltē obser
uādū cēleo, cū S. patre interpretatiōē tanq̄ indubitātā
ueritatis regulā pponat, q̄ in oībus sequēdasit, q̄ sibi
nō cōstet q̄ ait: Nō eodē mō scripturā à S. Patrib. ex
plicari, qui cū sepe nō tm̄ abinuicē, sed secū ipsi pu

2. Tim. 3.

gnent, unde queſo certitudo doctrine perēda erit.
 Siquidem iudicio Embricēſis Grammatici pro-
 ficere potuerint etiam ſancti patres. Quin potius
 multo rectius ſue ſaluti cōſulant fideles, ſi ſcripturam
 ſacram ſequantur, De qua Apoſtolus pronunciat ad
 Timot. Que te ſacre literę, inquit, poſſunt inſtrui-
 re ad ſalutē, per fidē que eſt in Chriſto Ieſu. Et hoc
 quidem Apoſtolus de Prophetarū libris ueſtro iu-
 dicio obſcuris, cū nondum noui teſtamenti extraxit
 ſcriptura, que ueteris eſt cōmentarius. Horū colla-
 tio ſi nullam lucem faciet ad eruendā ueritatē, nō
 deo quid ex hoīm cōmentis plus doceri queat. In
 hūc ordinē etiam Cōcilia rectē redigunt, quę ratio-
 ſi ex ſcriptura doceri nō poteſt, pro uanis hoīm cō-
 mentis oīa ipſorū decreta merito habētur. Et qui ſe
 erunt ex eorū numero eruditi ac piſi, nunquā de hoc ſe
 percilio ſomniarūt, quod ſibi falſo ſpurij uendicāt,
 tanquā *γυ. σ. 101.* ipſorū filij gloriātur iure hereditario.
 Iudæ Iſcarioth ſuccedūt Apoſtolo, ne ipſorū Sede
 Apoſtolica appellatione fraudetur.

Eſt præterea quod odioſe ſæpe ac paſſim in libello
 ſuo inculcat argumentū, ut autoritatē ſacrificuloſ
 maxiē uerò Rom. Pontificē tueatur. Eſto, inquit, ſi
 ra ſint, que de ſacrificulis cōmemorātur flagitia: ſe-
 nū ppter hec ſeſe ſeparare debēt auditores, nec illi
 re ſtare debēt iudicio. Abſit, inquit, modo eccleſia
 Dei & ſanctorū ſepulchra ornent, preſbyteros, Dia-
 conos & Episcopos ordinent.

Quam

Quàm stulta est nostri grammatici ratio, qua tantum onus sustentare se posse confidit, quod iusta querela Ecclesiae de sacrificulis ei ostenditur. Num hoc vestri summi Episcopi munus est, Prophetarum se pulchra dealbare, mitratos episcopos Ecclesiae obtrudere, quibus pompa & luxus, nullo modo autem Ordinare indoctos Diaconos, & impurissimos sacrificulos, quales ex tua descriptione habemus? Quin potius si nulla subsit, haec sola sufficiat ratio, ut Principes sui muneris commonefacti, hosce tanquam fures & latrones ex domo Dei eijciant.

Haec sunt ex Embricensis descriptione praesidis officia, quibus si quis non videt Phariseos notari, caecus est, a quorum impietate si quis sese non separaverit, sciat se se partem suam cum Pharisaeis habiturum.

Si vero dicat: Propter impuram vitam sacrificulorum nos non habere iustam causam separationis ab illorum officio, quod rite obeunt. Supra respondimus, impuram vitam non esse potissimam huius separationis causam. Qui enim polluti sunt, sibi ipsis polluti sunt, etsi ne tales quidem Cyprianus ex Apostoli sententia tolerandos censeat, cum plus destruant exemplo, quam doctrina aedificent: sed hoc potissimum in eis reprehenditur, quod sint sacrilegi, depravatores sacrarum literarum, duces caecorum,

fures & latrones, q nullã ferè partẽ doctrinẽ Christi
ang incorruptã reliquerint. Hos errores nolunt
demonstrari, hos mordicus retinēt, gladio, igne, &
genere tormentorũ persequunt, q contra musitã

Hic nobis bonus ille Grammaticus persuadere co
natur subiectionẽ & obedientiã, & nõ ueretur culpã
liberare q̄t quot sese illorũ decretis subiecerint, Ex
plo Christi, de quo ait impudēs os, q̄ Phariseis no
lo uerbo fuerit obstreperus, quorum mores tm̄
prehenderit & increparit propter enormitatem pe
ccatorum, cum toties eos appellauerit duces cecorũ
q̄ ex Patre diabolo sint, quorum doctrina sit in stu
fermenti &c. Quid non audeat, quem tanti sceleris
non pudet, ut pronunciet Christum sese Pharisæo
subiecisse tantq̄ rectẽ iudicantibus & monentibus

Ex omnibus quotquot Babylonicum scortũ con
tra nos eduxit hostibus, meo quidẽ iudicio, nullus
adeo enormiter blasphemus fuit conuiciator, atq̄
hic est Grammaticus, quod ego magna ex parte igno
rantie eius tribuo. Nam quid mirũ si de rebus pro
fus incognitis minus reuerenter & circumspecte lo
quitur? Cuius furorem si probauerint Papistæ re
ipsa demonstrabunt nobis q̄ illudant Deo & homi
nibus. Nec opus puto aliqua confutatione, sed ce
tõ statuunt oēs Christi fideles, iam iam imminere
præforibus esse Antichristi & Papatus etiã externã
ruinã, de qua Apostoli sunt cõcionati. Hęc enim ex
trema uox Antichristi est, que in se oēs blasphemias

cōplectitur, antea quidē etiā cantatas, sed tāta impu-
 dentia uix unq̄ effutitas: iustificare. In iustum & im-
 piū Phariseorū iuditiū, ut tyrānis Papatus stabiliat,
 & piī Principes ē statione sua pellant. Quoniā uerò
 piī Principes semel manus admouerūt aratro, & cer-
 tō sciunt, hoc genus hoīm ad oēs admonitiōes & ob-
 secrationes obturasse aures, strenuē in purgādis ec-
 clesijs & regno Christi ppagando pergāt. Nec sibi
 iudiciū Dñi metuēdum sciant, cum suū officiū in Ec-
 clesia fecerint, illorū minas spernant, defensionē à
 Deo expectēt, de cuius honore & nostra salute agit,
 Qui haud dubiē successum dabit speratū, modò in-
 tegro corde coram illo ambulemus. Nec pretextū
 uerbi aut licentiā carnis, aut opes & facultates quera-
 mus, quorum alterum infaustum est, posterius autē
 ipse Dñs cumulatē regnū suū querentibus adijciet.

Quām friuolas autē, imò q̄ blasphemias rationes
 adferāt, qui hanc curā cū uestra uocatione & officio
 pugnare clamitāt, hic blasphemus Grammaticus do-
 cet. Quin potius piā libertatē arripite, quā uobis fi-
 lius Dei offert, solutis tenebrarum uinculis, quibus
 Antichristus sua tyrannide, suis impijs & supersti-
 tiosis legibus ferē totum orbem sibi subiecit.

Exēplo uobis sunt piī reges ueteris testamēti, q̄ p̄
 Prophetas moniti, impiū cultū Dei à maiorib. insti-
 tutum abrogārun. Exemplo est pius Theodosius,
 nō p̄ mēdaciū cōsiliatus (sicut mēdax os Grammatici cū

sui nominis summa turpitudine clamitatur) sed histo-
 ria demonstratus, qui sibi iudicium sumpsit de con-
 trouersijs, quæ tùm Ecclesiam exercebant, & inuo-
 cato noie Dei, elegit ac defendit fidẽ, quã scripturã
 sacris cõprobatam uidebat. Nec patiebatur se le-
 eam redigi seruitutẽ, qua Embricensis Grammaticus
 pios Principes ex iudicio sacrificulorum pendens
 frustra ex suis fabulis Aesopi suadet. Si quos u-
 dent periclitantes, de bonitate cause ppter ea nunq̃
 dubitauerunt. Qua ratione etiam nunq̃ religio
 Christianam sibi persuaderi passi fuissent, Post
 ἀρχιπολιτην noster Christus non nisi per crucem in-
 gressus sit in suã gloriam, Ex cuius ore Apostolus
 pronunciat, Per multas tribulationes penetrãdum
 esse ad æternum piorum gaudium. Considerent, se
 se grauissimam Deo reddituros rationem, si suble-
 torum æternam salutem non procurauerint, quos
 sciunt gementes impijs legibus teneri. Terrorem
 incutiant exempla regum, quos unã cum posteritate
 deleuit Dominus, quòd autam impietatem mo-
 dicus retinerent, suoq̃ exemplo & autoritate popu-
 lum (ut Scripturæ uerbo utar) peccare fecerint. Mi-
 nime sese peccare sciant, efficiendo turpes sacrificu-
 los. Eos tanquam pastores ecclesijs præfici uiderent
 tolerare, tueri, quid aliud est, quàm se Deo opponere.
 Nec est q̃ de ui conquerantur, quibus mutatio
 doctrinæ & ceremoniarum non alia ratione propo-
 nitur.

nitur, quàm si sua tueri nequeant. Ad quam collationem passim sese obtulerunt, qui misificatores suos priuauerunt munere, honestè tñ, utcunq; malè meritis prospicientes, cum ipsi nõ nisi crudeliter gladio, & igne in nostros seuiant & argumenta soluant, quibus uerbi diuini autoritate nullo modo sese opponere possunt. Sicut haud ita pridè magni nominis Episcopus in comitijs Imperialibus, pro concione dixisse fertur: Si nos (Papistæ) patiemur nos eò adduci, ut ex scriptura nostra cõfirmemus, multis modis causa cecidimus.

Cum igitur pñ Principes ea solum amouerint, quæ cum sacris literis pugnant, sciant se omnibus ratione sui facti reddere posse, præterquam ijs, quorum doctrinam nisi damnent, salutis æternæ rationem nondum probè perspectam & cognitã habent.

Hactenus de piorum Principum & magistratuũ officio, quantum illis tribuat uerbum Domini, contra blasphemias criminationes Grammatici huius, cur in suo officio cessantibus aut reclamantibus Episcopis & sacrificulis & monachis, ipsi minimè cessare teneantur: ubi rationes & argumeta ex *προλεγόμεναις* Brentij repetere nolui, sed solum propositũ habui, impietatem huius calefactoris demonstrare, quàm infeliciter labascenti cause Papistarum succurrere, & manus auxiliares præbere sit conatus, Cuius uocatio erat, fabulam Aesopi de hirco explicare, nec

cū tāta nota turpitudinis suos Episcopos infamare,
à quibus, nisi desipiāt, ut opinor, malā gratiā reporta-

Postq̄ statum libri confutauerimus, opere (bit
precium fuerit, etiā ad reliqua breuissimis respon-
dere, quibus ferè oēs partes doctrinæ nostræ in sta-
rabiosi canis allatrat Grāmaticus. Vbi simul & eius
apologiam examinabimus, quā aduersus bonū ui-
rum, quisquis is fuerit, emisit, cui iudicium huius
de sanctissimo uiro Luthero improbatur, cui pro-
pter sua eximīa & singularia in ipsos merita Ponti-
fex Rom. cum toto senatu Cardinalium statutam de-
bebat, ut sanctissimi uiri Lutheri, & eius meritorū
nunquam intercideret memoria.

In libello de dissidijs componendis Duo præci-
puè in Luthero sanctæ memoriæ Dei uiro reprehe-
dit, Vitam scilicet & doctrinam, ppter quæ in Apo-
logia suū temerarium excusat iudiciū, qui scripserit
eum iam apud inferos ardere. Id quàm iustè fecerit
breuiter demonstrabimus.

Quòd uitam monasticam deseruerit, & uxorem
duxerit, Embricensi Grāmatico scelus est non nisi
morte expiandū, siquidē uota reddenda sint Dño.
Verū bonus uir, dum uerā rationem uotorū non
intelligit, nemini mirū uideri debet, si minus ap-
colligat. Scriptum fatemur: Vouete & reddite. Sed
uicissim non ignorat, tm̄ ea uouenda esse, quæ sunt
in nr̄a potestate, quæ piè & honestè seruari possunt.
Et

Et quæ non ligent stulta uota, apud eos perquirat, à qui
 bus hos canones accepit. Non autem esse in nostra po-
 testate uirginitatem custodire castam, Christus ipse
 docet. Non omnes, inquit, capiunt uerbum hoc. Cum
 ergo singulare ac particulare donum Dei sit, quod
 Deus nunc concedit nunc denegat, quæ tyrânis est,
 ordinatione diuina reclamante, conscientias ligare
 stulta promissa, quæ sine pollutione animæ & corpo-
 ris seruare nequeunt. Stultè ergo egerunt hoibus
 obtemperantes, quæ uouerint, quæ non sint in ipsorum
 potestate. Impietas autem est, reclamante & urente na-
 tura, ordinem diuinitus traditum non sequi. Adde-
 etiam hoc si libet, castitatem uouisse, quotquot in e-
 iusmodi speluncas sunt detrusi. Eam autem impiè nega-
 bis in matrimonio quoque esse, adeoque omnes coniuga-
 tos turpitudinis nota infamabis, aut fateberis neces-
 se est, qui, ut Paulino uerbo utar, τὸ πνεῦμα in
 se experiuntur, cui nullis exercitijs sese resistere pos-
 se uident, dum ordinationi diuinæ sese subiiciunt,
 nihil prorsus in Deum peccare.

Hic enim nulla ratio habenda est uel traditionum
 humanarum uel promissionum stultarum, cum homo
 uideat sese ad ordinationem diuinam trahi, cui obtem-
 perandum est, ne te nefanda libidine polluas. Cu-
 ius exempla tam horrenda passim extant in omni-
 bus ferè collegiis, ut ad eorum cogitationem omnes pium
 toto corde perhorrescât. Quæ, nisi tenere & beneficio

Dei horum plusquam Zodomiticorum scelerum ignaræ iuuentuti parceretur, iam pridem toti orbi fuissent demonstrata. Intelligis scilicet Grammatico quid uelim, si tamen non etiam cum intellectu sensum communem amisisti?

Quæ ergo de uotis affert, aliàs refutata sunt, uim mirer qua audaciâ Grammaticus hæc denuò afferre in medium audeat. Ad locum Ambrosij admodum ineptum hoc iam responsum Grammatico dæmus. Si probauerit nobis, idem esse ad altare ueluri, tonderi, in monasterium detrudi, quod Christo desponderi, parati sumus sanctissimî uiri Lutheri lapsum unâ cum ipso etiam anathematizare. Quod cum nunc præstare possit, frustra Luthero, tantum crimen obijcere poterit: & nos ipsum tantisper contra criminationem Grammatici absoluemus, donec nec diuersum edocti fuerimus per hoc Theologorum Louaniensium monstrum ex Embricensi schola euocatum. Erasmi inconstans de Luthero iudicium hac in parte non moramur. Cui quomodo religio uera & sincera cordi fuerit, ipse in quadam ad Vuilhelmum Montioium Baronem Epistola prodicit, ubi scribit, Se malle in nonnullis falli, quam cum tanto tumultu Orbis pro Veritate digladiari. Hoc scilicet est Apostolicum, fauorem hominum ueritati Evangelicæ præferre. Si hominibus placerem, inquit Apostolus, seruus Iesu Christi non essem. Quam

Quàm uanū etiā sit, qđ pōtificius adulator scribit de omnibus ijs, qui doctrinam reuelati Euangelij sequuntur, res ipsa demonstrat, uidelicet, Quot quot sese nobis adiungant, exuant prorsus hominem. Nolumus hic odiosam instituere collationem humanitatis nostrorum & crudelitatis uestrorum, quā multi sancti martyres sunt experti: Modò omnibus hæc uanitas innotescat, qua ueritate destituti, ad criminationes confugitis tanquam extrema perfidia. Sed queso te, ne posthac ex Erasmo aduersus nos adferas testimonium, ne cogas etiam inuitos de ipso pronunciare, quibus malleus defuncto, & de literis humanitatis benè merito parcere, cuius testimonio, si quid aduersus nos probare uolueris, prius hæresi absoluas necesse est, qua nuper in Concilio Tridentino per tuos notatus est tanquam hæresiarcha, qui hæresin introduxerit, quā Lutherus perfecit. Doctrinæ capita, quæ in Luthero & discipulis eius reprehendit, sunt multa, quæ etiam in Apologia repetit nugator, ad ea etiam breuiter respondendo.

Primum est, qđ autoritatē sacrificulorū ita apud imperitam multitudinem traduxerit, ut illos ab officio suo arceret. Et qđ sustulerit Omnia, Omnis disciplina præsertim Ecclesiasticæ repagula.

Sesquipedale hoc est mendacium, & cōmentum Grammatici. Lutherus, ut autoritatem Episcoporū

tueretur, monitor fuit sedulus, ut ea cauere, & admitterent, quæ cum officio ipsorum pugnare uideantur. Eius generis erat immodicus luxus, nequæ libidines, prætextu castitatis, Mercatus indulgentiarum, nundinationes Missarum, Traditiones humanæ, quæ diuinis præceptis præferantur, & miseræ erant conscientiarum carnificinæ, & quod maximum est, ut idoneos præficiant ecclesijs ministros, quas magna ex parte non nisi indoctissimi & turpissimi de Epicuri grege porci occupauerant. Sublata hypocrisi, uera disciplina & Euangelio digna instituitur. Hæc, inquam, monere, est tibi auctoritatem Episcoporum eleuare: Inter personas & officium probe distinguas Grammaticè, quæ si malè cõsentiant iniuria succèdes in personas peccanti, qui ordinem cupit restitutum.

Autor certè fuit & hortator pijs Principibus, ut non tantum cessarent, sed recalcitrarent Episcopi & sacrificuli, ut miserati salutem subditorum, ipsi de reformandis ecclesijs cogitent. Quod cum per gratiam Dei perfecerit, hoc magis Deum laudamus, pro tanto nobis oblato beneficio, quò magis tibi ac tui dolet.

Piè & rectè negauit utrunque Lutherus, Non esse in manu Ecclesiæ, neque articulos fidei, nec leges bonorum operum condere.

Nam quod de lege matris ex Salomone adfertur

manu

manifesta est eius loci deprauatio, ubi Salomon li-
beros instituit, ut colant parentes, non patrem so-
lum sed etiam matrem, & docet, quod illi præcepe-
rint, non sint hominum præcepta, sed diuina iussa
& mandata. Hoc ineptus Grammaticus per allego-
riam ad Ecclesiam refert, quod suis Scholasticis so-
phistis non inusitatū est, Quibus scriptum est quid
uis, cuius sententijs instar cerei nasi ad omnia deli-
ria & figmenta accommodare seu potius trahere pos-
sunt. Neq; pater neq; mater condunt legem, sed di-
uinam legem sibi traditam explicant & euoluunt
liberis.

Multò maior deprauatio est, quam subiungit de
Lucerna. Quorsum autem, inquit, attinebat adijce-
re illud de lege matris, si mater nullū habet ius con-
dendi legem? Quin imò mandatum patris lucernā
dicit, legem autem matris, eiusdem lucernæ lucem.
Quid prodest habere lucernam, si nō luceat? Quid
prodest habere præcepta Dei, scripturam diuinam,
si non accedat à lege matris Ecclesiæ lux ueri intel-
lectus? Vide quò hominem adigat insania. Scilicet
iudicio huius Grammatici in familia præstabit ma-
ter familias patri, si doctrinam spectes, si quidem pa-
ter est tantum lucerna, uxor autem est lux lucernæ,
sine qua patris doctrina non lucere potest.

Sicut autem hæc à Grammatico conficta œcono-
mica lex intolerabilis est, ita allegoria, quam inde

extruxit, est extremè blasphema, uidelicet, patrem cum filio esse lucernam, legem uerò matris Ecclesie esse lucem. Quid hoc aliud est, quàm dicere Deum Patrem, cum suo uerbo, hoc est, filio, qui æternum Patris uerbum est, & scripturam sacram, cuius lumine per spiritum Christi illuminantem corda nostra in utriusq; cognitionem peruenimus, tenebras dicere, Traditiones uerò humanas lucem? Potest maior blasphemia à quoq; in Deum & uerbū eius excogitari?

Si de sua Ecclesia loquitur Grammaticus, quam colluue impurissimorum sacrificulorum & monachorum definit, dicimus eam lucem esse, sicut stercus uaccinum aut equinum in lucerna.

Quid enim aliud sunt traditiones uestre, quibus mundum repleuistis, quàm obscuratio mandatorum & promissionum uerbi Dei?

Si uerò de Ecclesia Christi & sponsa eius loquitur, scimus hanc in seipsa consideratā tenebras esse, sicut dicitur: Vos quondam eratis tenebræ, uera uero tem lux est Christus. Erat ille lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Et iterum: Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris. Homines uero in Christo credentes, & quorum corda Christus per fidem in se habitat, sunt instar lucernæ, in quibus hæc lux lucet. Et hoc est quod D. Paulus addit: Nunc autem

lux in Domino: hoc est, Dominus ipse est lux, cuius participatione & uos instar lucernæ (quæ sua natura, ut sic loquar, cæca est, nihil neque uidens, neque illuminans) illuminati estis. Sic & Basiliius.

Τίς ἂν εἰς τῶσαντιν ἐξέλθῃ μανίαν, ὥστε ἀφ' ἑαυτοῦ τολμῆσαι καὶ καὶ μίχρῃ ἐννοίας λαβεῖν ὅς ὁδοῦ μὴ τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθοῦ πνεύματι ὁ χεῖρον ἔχει, ἵνα κατευθυνθῆις τῷ ὁδοῦ τ' ἄλλῃ εἰας κατὰ τὸ νοῦν ὁ λόγον καὶ πρᾶξιν, τυφλὸς δὲ καὶ ἐν σκοτῆ διαγῆ ἀνευ τῷ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης ἀντὶ τῷ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ φωτίζοντι ὡς πρὸς ἀκτίσι τῆς ἑαυτοῦ ἐντολαῖς. ἢ γὰρ ἐν πολλῇ κυρίῳ φησι τὴν λαυγῆς φωτίζουσα ὀφθαλμούς.

Vtitur autem utroq; uocabulo promiscuè scriptura Psal. 119. Lucerna pedibus meis uerbum tuū, & lumen semitis meis. Ordinem autem rerum inuertere furor est & insaniam.

Mater enim Ecclesia, si quid preciperet, à patre non mandatū, eo loco habendū esset, quo Christus pronūciat ex Esaia: Frustra me colunt docentes doctrinas & mandata hominum. Si uerò eadem sunt matris, quæ & patris mandata, ubi tua lux consistet, quam lucernæ patris addere uoluisti fabulator? Non erat ille lux, dicitur non de Baptista solum, sed omnibus hominibus. Ex quorum numero, qui illuminati sunt luce uera, quæ est Christus, etiam lux appellantur, ea uidelicet ratione, qua ueram lucem participant, illuminati scilicet non illuminantes.

Nulla igitur sunt matris Ecclesiæ præcepta, nisi quæ Pater prior mandauerat, quæ si mater ex spū

patris suis filijs tradat, propriam legem non dicitur tradere. Si quid enim patris mandato repugnat, falso Ecclesiæ nomen ei prætexitur. Ac uerè in tuam Ecclesiam dicitur: Si lux quæ in te est tenebræ sunt. Tenebræ quantæ erunt? Si non habetis aliam lucem quàm deliria & commenta sophistarum, in quantum queso & inextricabilibus tenebris degitis?

De consuetudine quod adfert Grammaticus ex Paulo, quàm est insulsum. Si quis autem uidetur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. Num tibi sola consuetudo est Ecclesiæ, & non expressum mandatum Dei prohibens contentiones?

Quòd uerè subiungit, ideo Ecclesiæ matris legem odisse Lutherum, quia fuerit leno turpissimæ meretricis (uxoris suæ) à qua ipsum custodire potuisset. Hoc nemo nisi scurra de Luthero dicere potest, quàm sanctè enim & honestè uixerit cum coniuge testes idonei ipsorum cõuictores esse possunt. Sed si examinare uelimus huius Grammatici matris Ecclesiæ, hoc est, turpissimi scorti babilonici legem de coelibatu, totus mundus loquetur, quomodo ipsos sacrificulos & monachos à muliere mala & à blanda lingua extraneæ custodierint. Quin potius summa turpido istorum hominum docet, legem de coelibatu nihil aliud fuisse, quàm quod Apostolus dicit, doctrinam dæmoniorum, quam secute sunt horrendæ

rendæ & nefandæ libidines.

De altera parte, quòd Ecclesia non habeat potestatem condendi articulos fidei, mihi nihil prorsus dicendum putabam, quòd non existimem post confurata Sophistarum deliria, quenq̄ adeò insanum esse, qui diuersum sentiat. Quia uerò etiam hac in parte miserè exagitat Lutherum Grammaticus, ruditas sua ei demonstranda est.

Exemplis docet, Ecclesiam habere potestatem cõdendi novos articulos fidei. Dic mihi ergo, inquit, quis statuit illos duodecim articulos, quos adhuc habemus regulam fidei nostræ? Apostoli, inquit. Nam inde dicitur symbolum Apostolorum. Resc̄te respondisti.

Sed cum hoc facerent Apostoli, in ipsis Apostolis fuit Ecclesia. Igitur Ecclesia constituit illos articulos. Cum impius ille Arrius turbaret Ecclesiam, blasphemus illo suo dogmate de filio Dei, quis condidit hunc articulum, ut credamus, Dominum lesum Christum esse non factum, sed genitum, de substantia Patris, Deum ex Deo, Lumen ex lumine, ^{ἐκ τοῦ} Patri, hoc est, eiusdem cum Patre substantiæ: Quis inquam condidit, quis constituit (ut Lutheri uerbo utar) hunc articulum fidei? Nonne Ecclesia? Hæc enim erat tunc in illis trecentis octodecim Episcopis, quemadmodum in Apostolis, quando condiderunt & constituerunt prius illud Symbo-

bolum. Hactenus Grammaticus.

Quid ad hæc dicemus? Nondum agno scis stoliditatem Grammatici, ut qui nihil prorsus in sacris literis intelligat? Sed paucis sic accipe, etsi indignum est ad hæc tam crassas nugas respondere.

Si Apostoli primùm hos fidei articulos condidit, sequitur, prius ignotos fuisse Ecclesiæ quædam Apostolorum tempora præcedebat. Ad hoc respondeat si potest, acutus dialecticus. Quid queso creditissent sancti Patriarchæ, si ignorassent Deum conditorem & conseruatorem omnium, Christum redemptorem, Spiritum uiuificantem, Vnde testimonia mortis & resurrectionis suæ deprompta Christus, dum ruditatem suorum discipulorum reprehendit. Nolo enim hic Prophetarum testimonia omnibus nota commemorare. Si uerò de passione Christi, de morte, descensu in infernum, resurrectione, ascensu in cælum, aduentu eius ad Iudæam, de spiritu eius, de remissione peccatorum, de carnis resurrectione & uita æterna certi fuerunt, quæ infania, aut quis furor est dicere, Apostolos & Ecclesiam in Apostolis nunc primùm hos articulos condidisse?

Sic etiam respondendum est ad articulum de diuinitate filij. Si Nicena synodus primùm eum condidit articulum, ut Christum uerum Deum & æternum filium Dei agnoscamus & credamus, qui

quitur non tantum sanctos Patriarchas & Prophetas, sed etiam ipsos Apostolos ignorasse. Sed quis sanæ mentis ausit hoc cogitare? David ait: Dixit Dominus Domino meo. Abraham desideravit uidere diem Christi. Micheas dicit egressum eius esse à diebus æternitatis. Ieremias ait, & nomen eius, quod uocabunt eum Iehoua iusticia nostra. Esaias appellat eum Emanuel: & ca. 9. Deum fortem. Petrus ait: Tu es Christus filius Dei uiui. Thomas ait: Deus meus. Ioannes Euangelista: Et Deus erat uerbum, & per ipsum omnia facta sunt, & uidimus gloriã eius quasi unigeniti à patre. Sed quid ego hæc commemoro omnibus nota, quibus blasphemus error Grammatici refutatur, qui nobis hunc articulum à 318. Episcopis Niceæ primùm conditum obtrudat.

Deinde etiam hoc preposterum est, quod ait Ecclesiam in ipsis Apostolis & Episcopis fuisse, ut suum figmentum de stercore uaccino stabiliat, Cum dicere debuisset, spiritum Christi in ipsis fuisse, qui per Apostolos tanquã membra & ministros hæc Ecclesie sue tradiderit ueritatis doctor.

Nam prorsus absurda est locutio, qua asserit Ecclesiam fuisse in Apostolis. Sic enim dicemus Simonẽ, Mariam, Pastores, Zachariam, tria millia credentium &c. in ipsis Apostolis fuisse.

Quàm falsè irridet Lutherum, qui nobis Christum tanquã articulum fidei obtrudat? Quid quæso

credatis, qui hoc non crediderit? Cùm D. Paulus ad Corinthios scriberet: Non enim iudicavi me se re aliquid inter uos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, quid putas hunc Grammaticum dictum fuisse? Num Paule articulos fidei ignoras, an uerum Christum pro articulo fidei obtrudis Ecclesiae? Qui protinus te in scolam recipias Grammaticae, ad fabulas tuas, custos uirga, calefactor ad scolam reuocandus est.

An uidetur tibi aliquem articulorum fidei ignorare, qui Christum per fidem est amplexus, in quo pater est cum sancto spiritu, in quo uniuersa salutaris nostrae ratio consistit? Hic & articulus fidei est, & fundamentum omnium articulorum, qui in scriptura expressi sunt: Alios autem condere, est priores negare, & Ecclesiam Christi ignorantiae arguere, sicut paulo antè dictum est. Plenum tyrannide pontificia est, quae

scribit. Porro quicquid hic Consul (Papa) uniuersum
 uniuerso Episcoporum senatu decernit, constitutum
 mandat, siue credendum, siue faciendum, hoc recipi-
 endum est, tanquam oracula diuina. Addeamus etiam
 libet, quod Dist. 40. cap. Si Papa, scriptum in de-
 cretis Gratiani. Si Papa suae & fraternae salutis negligens
 deprehenditur, inutilis & remissus in suis operibus
 & insuper a bono taciturnus, quod magis officit sibi
 omnibus. Nihilominus innumerabiles populos carum
 uatim secum ducit primo macipio gehennae cum ipso pro-
 gis multis in eternum uapulaturus. Huius culpas illi
 redat

redarguere præsumit mortalium nullus, quia cunctos ipse iudicaturus, à nemine est iudicandus, nisi deprehēdatur à fide deuius, pro cuius perpetuo statu uniuersitas fidelium tantò instantius orat, quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animaduertit impensius pendere. Si quis Antichristi uestigia & uocem non agnoscit, non uideo quid præterea ostendi queat. Christiani uerò edocti spiritu sancto, nemini eam autoritatem tribuunt, sed si angelus etiam è coelo diuersam doctrinam adferret, esset ipsis anathema. Et huc quadrat, quod supra ex Basilio posuimus. *Τὸς ἀν' ἐὺς πσαντῶν ἐξέλιθον μακίαν, ὡς ἐὰν ἐαυτῶν τολμῶσαι τι καὶ μέχρις ἐννοίας λαθεῖν ὄσιν.*
ἀπ' ἐαυτῶν ἀντίχεις καὶ ἀντιπέμνει;

Responde Relinquamus ergo Papistis sua conciliabula, de quibus nolunt ex scriptura iudicium admittere, ut qui causæ suæ diffidunt.

Quòd scribit, nullum certius signū, quo citius & expeditius, ac euidentius cognosci queat hereticus, & à doctore ueritatis discerni, quàm si prouocet ab Ecclesia ad iudicem scripturam: falsissimum est: Sic enim Christū ipsum & Apostolos hereseos accusabimus, quæ ab autoritate summi Pontificis, & omnium Scribarum ac Phariseorum ad doctrinā Moysi, & reliquorum Prophetarum prouocabāt, & horum deprōptis testimonijs aduersarijs ora obturabāt. Scio hoc esse Tertuliani dictū, sed lōgè alio sensu ab ipso positū aduersus eos

qui ad scripturam partim mutilatam, partim supposititiam prouocabant, sicut in Prolegomenis Brennij uidere potuisses, ad quæ cum sis mutus, etiam mihi non putauit plura dicenda esse. Quin rectius hoc dictum inuertere possemus: Qui à scriptura ad Ecclesiam, qualem tu fingis, prouocant, certissimè hæreseos nota designari. Si enim rectè sentiunt, eam Scripturam ita formidant: à qua si sua doctrina & traditionibus dissentiunt, rectè errorum hæreseos & uanitatis arguuntur.

Sit ergo hæc nota certissima hæreseos, qui scripturam recusat admittere iudicem, hunc nondum probè in sua fide institutum & uacillare, aut prorsus hæreticum esse.

Cum Ecclesia sit fundata, ut secundum D. Paulum loquar, super fundamentum Prophetarum & Apostolorum de Christo, siue super Christum ipsum per doctrinam illorum, ne sycophanta hoc nobis calumnietur, omnes uident non nisi summa Dei celsitumelia sibi arrogare Papistas, ut etiam scripturae dominantur.

Non fuit situm in arbitrio Ecclesiæ, quæ uellet eligere aut respuere Euangelia. Sed cum ueritati Euangelij iam subiecta esset & addicta, non poterat eorum somnia probare, quæ sciebat cum ueritate pugnare, quam ab Apostolis & eorum discipulis edocti erant. Nec propterea Ecclesiæ suum iudicium adinuenimus.

mus, quòd dicimus, eam de sacra scriptura solum modo testari. Eius enim ueritate munita & confirmata, omnes oim hominum doctrinas iudicat, & ut Apostolus loquitur, omnes spiritus probat num ex Deo sint. Quod autem ex uerbo Domini uerè ac rectè iudicat, non hominum est, sed Dei iudicium.

De Concilijs quod adfert, Lutherum eorum autoritatem ita conuellere, ut etiam sanctis Apostolis non pareat, quanta hæc quæso impudentia est? Sentus uerborum Lutheri est: Nullius hominis quantum uis sancti autoritatem debere esse tantam, ut sine scripturæ testimonio, quæ ad æternam salutem spectant, quicquam sit credendum. Fides enim nõ est opinio, sed certa fiducia, quæ non humana autoritate nititur, sed solo Dei uerbo, quod cum deest, opinio dicitur, non fides, hominis assensus.

Hoc typhanta in calumniam rapit, quasi & Apostolos in ordinem redigat. Quanta hæc sit improbitas omnes uident. Sed quàm sibi non plus arrogauerint Apostoli, ipsorum scripta declarant & conciones, quas ex Prophetarum libris comprobabant. Sed ne quidẽ ipse Christus grauat us subire hanc rationem, Verbum, quod ego loquor, non est meum, sed eius, qui misit me. Digna sanè erat æterna ueritas, cui fides haberetur, quæ ad confirmationem suæ doctrine non grauatur Prophetarum producere testimonia. Christo autem longè sancti

ores, & magis fide digni Pontifex Romanus cum Cardinalibus, qui hac lege non tenentur suorum decretorum rationem reddere ex uerbo Domini sed iuxta Grammaticum nostrum, quicquid decernant, constituent, mandent, siue credendum siue sciendum, recipiendum esse tanquam DIVINA RACVLA, sic enim loquitur.

Quos tanquam errores ex libris Lutheri descriptos enumerat, apud Christi fideles plerumque sunt indubitata axiomata: Reatum peccati scilicet in baptismo remissum, sed ipsum morbum adhuc in natura post baptismum herere, aduersus quem homini pugnandum, quandiu uixerit hanc mortalem uitam. Contritionem item peccata non deleri, sed per eam hominem in agnitionem magnitudinis & multitudinis peccatorum adduci, quod Lutheri est peccata augeri, quae solo sanguine Christi deleta sunt. Item enumerationem peccatorum, praeterquam quod sit horribilis carnificina conscientiarum, etiam impossibilem esse, iuxta illud: Delicta quis intelligit? Item ad hoc ut sciamus nos esse absolutos a peccatis, non nisi fidem in Christum requiri indubitata est regula Apostolica. Item cum absolutio a peccatis sit annunciatio gratuite misericordiae Dei remittentis peccatum propter mediatorum Christum, quod in casu necessitatis quilibet Christianus praestare potest, non minus ualebit haec absolutio, quam Rom. Pont. de quo num credat Deum

um & eternam uitam, adhuc dubiū est. Interim ordinationi diuine nihil detractū uolumus, quę in ministerio est ueneranda. Quoniam Rom. Pont. Antichristum agnoscunt rectē docētur diligere excōmunicationem. Loquimur autē de ea excōmunicatiōe, quam ppter doctrinam nostrā, quam scimus esse piā, aduersus uerē pios tanq̄ fulgur ex pelui emittit suas excōmunicationes, quę publicū testimoniū sunt, q̄ cum eius impietate & idolomania & blasphemijs nihil habeant commune.

Opera bona fidelium, cum nō sint in se perfecta, imperfectio autē peccati nota sit, rectē dicitur in opere bono iustum peccare, quod idē est, ac si dicatur, ea opera non perfectē prestari, sicut à nobis exiguntur. Hanc imperfectiōem autē esse ueniamem, quia opera sunt in fide Christi, propter quem nunc cum persona etiam opera placent.

Hęc dum neq̄ intelligat neq̄ credat Grāmaticus, luce meridiana clarius est, eū nihil prorsus credere, & quā sibi falso persuasit fidem, nihil preter opinionem esse. De cœna dñica uidetur sibi cornicū configere oculos, ac superare acumen oīm eorū, qui hactenus p Papatus honore ueritati cōtradixerūt.

Cōmunionē sub utraq̄ specie ideo suspectā esse debere autumat, quia à Luthero p̄tinaciter urgeat q̄ sit hereticus: cur nō eadē ratione & diuinitas filiū, quia à Luthero urget contra Iudæos p̄tinacissimē.

Quæ de consecratione adfert dubia, dum Apostolicis scriptis ignorata inculcat, seipsum uanitate arguit. Et hoc nomine pessimè de scholasticis mentitur, de quo necdum certi aliquid statuerunt.

Nam quod ad illa externa attinet, constat suam ecclesiæ libertas, de quibus in sacris literis nihil est definitum aut præscriptum.

De consecratione scimus, creaturam non posse facere sacramentum. Christus autem suo uerbo consecrauit panem & uinum, ut dispensatione corporis & sanguinis sui seruiant.

Dicuntur autem & ministri consecrare panem & uinum, quando annunciatione mortis Domini quæ in uerbis cœnæ breuissimè comprehensa est panem & uinum, in usum destinant, ut mysterio dispensationis corporis & sanguinis Christi famulentur.

Consecratio autem Papistica, merè est magica qua opinantur creatores illi, sese multisitatione magica uerborum Christi, quæ prophanant, ex substantia panis & uini corpus & sanguinem Christi conuocere, de quo aliàs copiosè dictum est.

Quòd Christus uinum aqua miscuerit in cœna præter mysterium, quod Grammaticus adfert, nuper in concilio Tridentino, aliquis ex sanctis Patribus probabilem attulit rationem. Virum enim, qui hydriam portarit, aquam ad cœnam attulisse, qua uerisimiliter

rissimile sit Christum miscuisse uinū. Vinum enim in ijs locis forte est, & cum Christo restaret proluxa concio, ne inebriatus suum officium non posset facere, aqua indubitato uinum miscuerit. Historiam & factū narro pie ac Christiane lector, nihil fingo.

Vide calefactor, tantum abest, ut tuæ sententiæ contradicam, ut etiam probationem fundamentalem paratus sim tibi subijcere.

Itane defecere uos probationes, ut ad uarias allegorias, & blasphemias coniecturas confugere cogamini? Vanissimum etiam commentum est, quod blateras, Christum in coena sui corporis & sanguinis oblationem instituisse. Sicut enim in cruce sacrificij nomen obtinere corpus & sanguis Christi, ita in coena non nisi eibus & potus ad manducandum & bibendum nobis proposita sunt, ut fidem nostrā alamus.

Sacrificij nomine, quomodo usi sint ueteres, sæpè dictum est, & non nisi ad munera, quæ pijs offerre bant, & preces Ecclesiæ refertur. Quapropter, quæ ex Patribus adfert testimonia, millies ab alijs adducta, nihil faciunt ad probandum, quod Ecclesiæ obijciunt commentū de Missæ idolo, quo horribilius hic mundus non uidit. Et quidē hanc ipsam obcausam, q̄ cum articulo iustificationis pugnet, sicut Lutherus loquitur, de q̄ paulò post uidebimus, ne omnia, exemplo huius furiosi hominis, cōmisceamus.

Audiamus quæso contra communionem sub utraque, ut uocant, specie bellam rationem, à nemine ut opinor, hæctenus adductam. Si ad alios, inquit, dixisset Christus, aut alios præter duodecim Apostolos uoluisset indicare, non dixisset Bibite, sed bibebant. Hæc nobis ex Grammatica sua eruit hic calumniosus scholasticus Theologi exercitati Sophista ignorarunt. Ac nisi eadem Grammatica rationem suppeditaret, adeo argutum argumentum difficile fuerit confutare. Ex contextu uerborum certum est Christum quoque non nisi ad Apostolos dixisse, Commedite. Si igitur hæc Grammatica ratio ualeat, necesse est sequitur, etiam priorem partem Sacramenti nihil ad laicos pertinere. Si enim alios quam Apostolos uoluisset indicare, dixisset, Commedant, non dixisset Commedite. Hac ratione Grammatica unà cum suo Prisciano laicos, non una tantum, sed duabus partibus Sacramenti priuabit homo plerumque quam sacrilegus, si Gelasio Papæ credimus. Mirum ergo est laicorum conditio, si Grammatico credimus, quod nullo iure, neque sub una neque sub utraque specie, eis debeat Sacramentum cœnæ, sed quod eis in una tantum parte Sacramenti communicant sacrificium. Hoc summi beneficii loco ducant, cum iure eis nihil profus debeat.

Reliquas rationes silentio prætereo, indignasque

quas post tot confutationes respondeatur. Vnum
 plausibile adferunt, sed quod ex diametro cum mā-
 dato Christi pugnat. Corpus Christi non esse sine
 sanguine, Ecclesiam igitur sub una specie nō defra-
 dari aut priuari sanguine Christi. Ad hoc respon-
 demus, Christum non pręcepisse sanguinem suum
 edere, sed bibere, bibere, inquam, Gramatice, non
 edere. Quominus autem te per Sophistam de-
 ceptum aut circumuētum conqueraris, (uideo em̄
 te in pręceptionibus dialecticis malè exercitatum)
 placet in gratiam tuam utrumq; uerbum iuxta for-
 mulam ex Donato tuo petitam coniugare. Ambo
 sunt tertię declinationis, & coniugantur sicut lego.
 Imperatiuo modo tempore præsenti, ad secundam
 & tertiam personam, bibe bibat, & pluraliter, bibe-
 mus, bibite, bibant. Sic & edo. Imperatiuo modo
 tempore præsenti, ad secundam & tertiam personā,
 ede, edat, & pluraliter, edamus, edite, edant. Vides
 Gramatice, esse duo uerba, quorum alterum re-
 fertur ad corpus Christi non bibitur, ita sanguis
 Sicut enim corpus Christi non bibitur, ita sanguis
 eius non editur. Aliunde ergo petas necesse est, q̄
 ex Donato, si probare uelis, edere tantundem esse
 quod bibere. Fortasse hic Aesopi fabulę tibi succur-
 rere possent. Cum enim in Aesopo hircus foetidus
 significet idem quod Episcopus uel sacrificulus, for-
 tasse ibidem quoq; edere, idem est quod bibere.

Sed quid tecum conferimus, tanq̄ cum hominē sobrio, cum ebrius & furiosus Christo Iesu saluare & primitiuæ Ecclesiæ non parcas, dum scribis ceterè facere Ecclesiam sponsam Christi, quòd communitata consuetudine illa multis modis incommoda pro ratione temporum consuetudine commodiore, Sacramentum hoc filijs suis sub specie panis tantum ministrat &c.

Quid uobis uideatur de nostro Grammatico: qui institutionem & mandatum Christi appellat consuetudinem multis modis incommodam, & Christo prudentiores fuisse homines, qui hanc eius ordinationem commodiore commutarunt. Sed hoc eo minus ei uitio uerti debet, quòd erroris & blasphemix socium habeat Bartholomeum Latomum qui contra Epistolam Buceri de dimidiatione Sacramenti Eucharistix sic scribere ausus est: Cum rudis adhuc prima Ecclesia esset, ritum à Christo acceptum religiosè tenuit, donec docta à Patribus intellexit, utramq̄ speciem cōuenire sacerdotibus laicos solo pane contentos esse posse. Quis sese hoc continere potest, quin enormem hanc blasphemiam detestetur? Alter professione Grammaticus, Christi institutionem dicit incommodam. Alter professione Iureconsultus, Ecclesiam, quæ ritum à Christo accepit rudem appellat, quasi Christus ebrius & ipse ac rudis incommoda ignorauerit, quæ superstitio sua

stitiosum hoc genus hominum cauere uoluit.

Sed hoc loco mihi pariter duo genera hoim com-
pellanda erunt, Iurisconsulti uidelicet & Ludi lite-
rarij moderatores, ut cum utroq; horum agant, ne
cum ordinis sui ignominia pergant tam infelicitate
res sacras tractare. Non enim ignorant Iurecon-
sulti, quàm apud omnes uetus dictum obtinuerit,
Iureconsultos plerunq; esse malè Christianos, qd
ego quidem nunquam affirmauero, fortasse unius
uel alterius iniquitas, quæ legis sententiam peruer-
tit, ut quæstû faceret, huic dicto occasionem dedit,
quod in uniuersum ordinem nullo modo torqueri
debet. Quoniam uerò ad hanc uulgi opinionem,
huius Iureconsulti accedit impietas, quàm parum
hec ad ordinis commendationem faciant, ipsi facile
pro sua prudentia iudicare possunt. Et quæ est uo-
strorum Iureconsultorum pietas, opinor non re-
pertum quenquam, qui hanc uocem probaturus
sit, quæ nobis Christum cum Apostolis, & primiti-
ua Ecclesia tanq; rudes & imperitos proponat, qui
nescierint, quomodo sine periculo laicis commu-
nio corporis & sanguinis Christi exhibenda sit, do-
nec à sanctis Patribus melius edocti, & ruditatem
suam agnoscant, & sanctorû Patrum (si tamen unq;
in ea sententia fuerunt, quorum autoritate illi abu-
suntur) decreta, ipsius Christi instituto præferunt.

Quapropter si totius ordinis honori consultum

uoluerint, operam dabunt, quod in ipsis est, ut se
 sese intra fines uocationis suæ contineat, in qua
 lius honori nihil detrahimus, ubi, quæ est hominis
 eruditio pariter & prudentia, cum laude & appro
 batione disceptationes forenses, quæ legibus di
 muntur, definire potest, cui dum satisfacere stu
 dit secundum præscriptum legum, pietas eius qua
 que probata erit Deo, sine hoc, quem frustra susce
 pit ad defendendos pontificios errores, labore, in
 dō inuocationē nominis Dei, cū assidua legis eius
 meditatione adiungat, & ad iusticiæ regulam om
 nia expediat, quæ meditatione uerbi Dei in iudicio
 iuuatur.

Similiter & Ludiliterarij magistri qui pueritiam
 & pietatis doctrina & bonis literis imbuunt, facili
 intelligere possunt, quàm de honesta ueritate sanctis
 mum ipsorum ordinem hic Grammaticus. Mirum
 enim si illi non succenseant, siquidem antea satis in
 feri, qui dum herculeos superârunt labores, in ma
 uas molestias per hunc Grammaticum conijciat
 tur, propter quem imperiti etiam uniuerso ordine
 detrahere non uerentur. Haud dubiè igitur cur
 bunt, ut in posterum, ab hoc scriptionis genere
 temperet, quo uident se in hoc discrimine addu
 ctos. Quod si nominis celebritati studeat, & in
 Grammaticos eminere ambiat, autores & hortato
 res illi erunt, ut in fabulas Aesopi, uel Ouidij Me
 morpholo

morpholes commentetur, ut commentaria Grāmā
 tici cōmentis fabularum respondeant, ubi error ni-
 hil habet periculi, quin eo plus suauitatis lectori
 exhibeat, quò plus à uero aberratū fuerit. Horum
 monitis nisi obtemperet Gramaticus Embricensis,
 iam iam decreta sunt quorundam piorum & erudi-
 torum pedagogorū iudicia, ut catalogo ipsorum ex-
 cludatur, & inter calefactores reñciat. Sed hos suo
 Iudici cōmittamus, qui declarabit suo tempore ad-
 uersus ueritatis corruptores, & institutionis suæ
 peruersores, quàm non rudis fuerit Ecclesia, quæ
 Christi sanctissimo mandato obtemperauerit.

Locus quem ex Luca 24. adfert, ut aliquid pon-
 deris habeat, ad probādā unam partē Sacramen-
 ti, prius probet necesse est, ubiq; Christū corpus &
 sanguinem suum distribuisse, si formula consecrati-
 onis est apertissima, accipere panem, benedicere,
 frangere & porrigere alijs. Sic nobis & pisces duos
 consecrabit Grāmaticus, siue in corpus siue in san-
 guinē Christi. Ioan. 6. Sed scio, ne sui quidem unq;
 admittent hanc eius de cōsecratione rationem, qui
 magia excæcati hæc quinq; uerba canonis pro sub-
 stantialibus cōsecrationis suę habent. HOC est em
 Corpus meus. hæc si sacrificulus omittat, nullo mo-
 do consecrare dicitur. Cum ergo in dicto loco hæc
 uerba non cōmemorentur, quæ potuit secundū sa-
 crificulorū uestrorū sentētiā cōsecratio facta esse?

Hunc locū quia uidet aliter etiam à suis interpretatum, hac ratione eludit: Quòd si qui fortè, inquit etiam ex receptis doctoribus ecclesiæ hæc non tam acutè perspexerint, ideoq; locum illum apud Latinos aliter sunt interpretati (neq; enim omnium oculi omnia uidēt, præsertim in mysterio scripturarum) an horum error plus apud nos ualere debebit, quam illorum tantorum uirorum intellectus uerus & interpretatio uera? Quin etiam sæpè fit, ut unus quis egregius doctor unum eundemq; scripturæ locum aliàs aliter interpretetur: cum nemo noster sit, cui non soleat accidere, ut rem aliquam nunc obscurius uideat, imò ne uideat quidem, nunc autem perspiciat clarius. Operæ precium est hæc uerba Grammatici obseruare ad diluenda ea, quæ ex Platōnis sententijs malè intellectis contra ueritatem profert testimonia. Quibus etiam haud obscure dicet, qualis sit lux quam lucernæ suprâ præferenda, quæ si in omnibus nobis sequenda esset, sepe numero ambularemus in tenebris.

Sed qua impudentia asserere audeat, propugnatores utriusq; partis Sacramenti uicinos esse Nestorij errori. Cum enim figmentum de transubstantiatione symbolorū refutemus, quòd cōstet Christum non frustulatum manducari, nec guttatim eius sanguinem bibi, quæ sunt cœlestis pabulum ac refectio ad conseruandam æternam uitam, quæ in nobis præfide

fidē inchoata est, præter extremam malitiam hois hoc loco non possum in eo accusare quicquam.

Inconsideratè, temerè ac scurriliter dicta, nemo sanus probauerit, quæ si regerere uellemus, loco unus nobis suppeditarent mille uestrorum sacrificulorum de suo recens fabricato Deo iocularia dicta, quorum catalogum audio nuper per quendam de sacrificulo quodam celebri congestum.

Sed quèd subiungit, Nos doctrina de cōmuniōne sub utraq; specie subtrahere Ecclesiæ totum Sacramentum, & loco eius apponere nostrum idolū, qualis sit collectio uideamus. Quia, inquit, Eucharistia non possit à quouis homine confici, & non nisi per sacrificium. Lutherus sustulit sacrificium, Ergo & Sacramentum. Vnde etiam canone non utuntur. Ex his infert: Ergo quod ipsi porrigūt, nihil minus est, quàm Eucharistia, nihil minus quàm corpus & sanguis Domini.

Bonus noster Grammaticus, ignotū per equè ignotū, & falsum per equè falsum pbat: Non nisi unctos & rasos sacrificulos siue sacrificare siue sacramenta administrare posse, primitiuæ ac puriori Ecclesiæ prorsus ignotum fuit. Non nisi per sacrificiū confici Sacramentū corporis & sanguinis Christi, Grammatici est commentum. Scholasticos Sophistas, si aduersus nos produxerit, sciat nobis cum illis bellum esse. Ex sanctis Patribus non nisi malè detorta

& deprauata potest depromere testimonia, sicut
 liàs copiosè demonstratum est.

Vana igitur est hominis collectio, siquidē Chri-
 stus, de corpore & sanguine suo loquens, non facti-
 ficium, sed Sacramentum instituit, ad distributionem
 corporis & sanguinis sui, in cibum & potum, nulli
 modo uerò ad oblationem, quam mysterij ignora-
 tia peperit.

Quibus de causis Canonem Missæ abiecerit Lu-
 therus, tibi non ignotum esse existimo, quem indo-
 ctus quidam asinus ex omnibus precationibus ce-
 pilauit, quas primitiua Ecclesia usurpauit, in obla-
 tione suorum munerum, quæ ad mensam Domini
 afferebant, auferes, caseos &c. eaq; precibus sa-
 crificabant & Deo cōmendabant. Has preces indo-
 ctus scholasticus, siue scholaris, aut rerum ignora-
 tia, aut malitia ad corpus & sanguinem, non minus
 impiè q̄ ineptè transtulit. Vnde factum est, q̄
 non, sicut nunc usurpatur à sacrificulis, refertus
 horrendis erroribus & blasphemijs, quas Gratianus
 si libet ex Lutheri libello petere potest, quæ
 abroganda Missa priuata & Canone Missæ scrip-
 to Canonis Lutherum nihil subiecisse nochi, scias

uerborum Christi lingua populo non ignota re-
 tationem retinuisse, qua nequaq; uestrorum sacri-
 culorū magiam confirmare uoluit, sed hac ratio-
 ne

iuxta Saluatoris institutionem & mandatum populum cōmonefacere, à Christo institutū, quod iam sunt celebraturi & accepturi singuli, & hac ipsa uerborū Christi recitatione panem & uinū consecrare, hoc est, in eum usum transferre, nō ut ipsorum substantia & natura mutetur, quæ & sunt & manent panis & uinum, sed ut seruiant dispensationi ueri corporis & ueri sanguinis Christi, quæ Christus ex uero D. uirginis Mariæ assumpsit, & alimentum uitæ æternæ sunt fidelibus.

Hæc ad refutationem huius calumniæ sufficiant. Nam error, quo ait, nos Ecclesiæ non posse corpus & sanguinem Christi dispensare, quia non sumus secundū ipsius opinionem qualificati, talis est, quæ nullus Papistarum defendat, si modò Patrum sententiæ accedat, qui contra Cypriani opinionem purgnârunt. Si institutioni Christi satisfiat, etiam ab hereticis Sacramenta administrari, quæ non sunt hæreticorum, sed Ecclesiæ. Prius igitur hoc suis persuadeat, quàm in nobis reprehendat. Quod si dicat se hereticorum numero nos habere, id ei per nos licere dicimus eo sensu, quo etiam iuxta ipsorum opinionem catholici esse nolumus.

Mitior fortasse fuisse Alexander Episcopus, de quo Rufinus libro 10. ecclesiasticæ historiæ capite decimoquarto scribit, cum apud Alexandriam Petri martyris diem Alexander Episcopus agebat,

post Expleta solennia cōuenturos ad conuuiuium
 suum clericos expectaret in loco mari uicino, uide
 eminus puerorum supra oram maris ludum, im
 tium (ut fieri solet) Episcopum, atq; ea, quæ in Ec
 clesijs geri mos est. Sed cum intentius diutinè pu
 ros inspectaret, uidet ab his geri quædam secreta
 ra & mystica. Perturbatus ilico, uocari ad se clericos
 iubet, atq; eis, quid eminus ipse uiderit, ostendit.
 Tum abire eos & cōprehensos ad se perducere or
 nes pueros imperat: cumq; adessent, quis eis le
 dus, & quid egissent, uel quomodo, percontatur.
 Illi, ut talis haberet ætas, pauidi, negare primò, de
 de rem gestam per ordinem pandunt, baptisato
 se quosdam cathecumenos confitentur per Athan
 sium, qui ludi illius puerilis Episcopus fuerat sim
 latus. Tum ille diligenter inquirens ab ijs qui ba
 ptizati dicebãtur, quid interrogati fuerint, quid re
 sponderint, simul & ab eo, qui interrogauerat, quid
 bi uidet secundum religionis nostræ ritum curam
 constare, collocutus cum concilio clericorum
 tuisse traditur illis, quibus integris interrogatio
 bus ac responsionibus aqua infusa fuerat, iterari
 ptissimum non debere. Hactenus Rufinus.

Hoc concilium si satisfacit Grammatico, ipse
 derit. sed quæ est hominis sapientia, ne quid sim
 fiat amplius, cauere potuisset decreto, ne lingua pu
 pulari posthac baptizetur catechumeni, sed uulg
 igno

gnota, quam pueri aut laici imitari non possent, sicut passim fit in Papatu. Verum Apostolus tale institutum insanum esse dicit, quod cum ingenio Grammatici, ut qui mente captus est, probè cōuenit.

Merum conuicium est, quod scribit, per hanc doctrinam ita dissidijs, perfidia, proditiōibus, & funestissimis bellis impleta & perturbata omnia. Doctrinam Prophetarum, Christi, & Apostolorum similia consecuta sunt mala, quorum causam in ipsorum doctrinam, & non potius hominum malitiam transferre, qui ei non obtemperant, extrema impietas est.

Diabolus qui cum Luthero de canonis Missæ erroribus disputabat, ingressus est in cor huius Grammatici, sine quo suggerente tantas blasphemias euomere non potuisset.

Articulum iustificationis ex tenebris sophisticis restitutum, ita implicat Grammaticus, ut quid dicat, prorsus non intelligat. Nos credimus & confitemur, hoīem corā Deo iustificari, id est, Deo gratum & acceptum fieri, & consequi remissionem peccatorum per solam fidem, propter meritum obedientiæ Christi, & non propter opera, quæ homo prestare potest.

Huic contradicit Grammaticus, deprauans scripturæ dicta, quæ breuiter restituemus.

Quòd Christus Matthæi 7. damnat eos, qui ha-

bent fidē miraculorū, nostrę sententię nihil profert
adimit. Alia em̄ est fides miraculorū, alia iustificati-

Locus ex Canonica Ioannis, Qui facit iustitiam
iustus est, fallacia in scholis nota, uidelicet, à ne-
cessaria causa ut causa, per Grammaticum est deprauatus

Non enim ideo iustum esse dicit Ioannes, quia
iustitiam faciat, sed ideo iustitiam facit, quia iustus
est, siquidem opera ex iustitia promanant, sicut philo-
sophi de politica iustitia tradiderunt, iusticie opera
ra, siue iusta opera ex habitu iustitię promanant.
Sic & coram Deo, ut iustum sit, quod agimus, bene
est, Deo gratum & acceptum, necesse est hominem
prius esse iustum, uidelicet propter meritum Christi.
Palpabilis igitur est hoc loco Grammatici sophis-
tica, quam fortasse non intelligit.

Ex D. Pauli loco 1. Cor. 13. Si omnem fidem habuerit
ero &c. penitus nihil aliud probare poterit, si reprobatur,
quàm quod Paulus propositum habet, uidelicet, frustra
de fide gloriari hominem, qui charitate destituatur.
Sed quis hoc negat? fidem non potest esse sine operibus,
imò ut D. Iacobus inquit, misericordiam tuam dicimus,
Siquidem Spiritus sancti donum est, quam non solum
operatur, sed cum charitate ita copulat, ut abinuicem
diuelli nequeant. Si propter hanc coniunctionem
charitatis cum fide ipse

iplam charitatem seu opera charitatis in numerum
 causarum redigere, quod propter illam homo corā
 Deo iustificetur, hoc demum à mente & sensu Apo-
 stoli alienissimum, qui passim docet, non nisi in so-
 lo merito Christi confidere. Absit à me, inquit ad
 Galatas, gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu
 Christi. Phil. 3. Existimo omnia detrimenta esse,
 propter eminentem cognitionem Iesu Christi Do-
 mini mei, propter quem omnia detrimentum feci,
 & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam, ut
 & inueniar **IN ILLO**, non habens meam iustici-
 am, quæ ex lege est, sed illam, quæ est ex fide Chri-
 sti &c. Et Ioannes: Sanguis Iesu Christi filij eius,
 emundat nos ab omni peccato. Et iterum: Factus
 propiciatio pro peccatis nostris, non tantum no-
 stris, sed pro peccatis totius mundi. Et Baptista:
 Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

Quod autem superbè interrogat: Nullæ ne aliæ
 sunt causæ efficientes (ut more dialectico loquar)
 ad hoc necessariae, ut efficiamur iusti propter so-
 lam fidem? Suis uerbis docet sese adhuc ignora-
 re, quo causarum nomine fides in iustificatione ho-
 minis ponatur.

Nos in gratiam simplicium causas iustificatio-
 nis explicabimus breuiter, ut ruditas Grammati-
 ci conspici queat.

Non enim una causa iusticia nostra coram Deo definitur, sed concurrunt multæ tanquam essentiali serie connexæ.

Efficiens est Deus ipse, Rom. 8. Deus est qui iustificat. Iere. 23. & 33. & nomen eius quo uocabatur eum Deus iusticia nostra.

Instrumentalis est, ipsa Christi obediëntia, Rom. 5. Sicut per inobediëntiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obediëntiam iusti constituentur multi. Item Iustificati sanguine eius salui erimus ab ira per ipsum. Materialis causa respectu Dei extra nos, est ipsius Christi humanitas. Nã obediëntia Christi cuius meritum nobis in remissionem peccatorum applicatur, facta est per Christi humanitatem. Sed respectu nostri, nos ipsi sumus materia circa quam Deus in Christo seu propter Christum per fidem iustificans, occupatus est.

Instrumentalis causæ respectu Dei sunt multæ quibus meritum Christi applicatur, uidelicet, prædicatio uerbi Dei, & sacramentorum administratio in quibus Christus nobis offertur & donatur cum omnibus beneficijs.

Formalis, quæ in nobis est, dicitur fides, quæ non solum notitia est historiæ, sed firmus assensus apprehendens instrumento uerbi & sacramentorum Christum ipsum, cuius obediëntiæ meritum nobis ad iusticiam imputatur coram Deo. Hanc causam proprie

propterea formalem appellamus, quòd obedientie Christi meritum nihil profit nobis, nisi per fidem applicetur. Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Et iterum: Ei autem qui non operatur, creditur autem in eum, qui iustificat impium, huic fides sua imputatur ad iusticiam. Credidit Abraham Deo & imputatum est illi ad iusticiam.

Cum ergo (ut secundum dialecticos loquamur) fides det esse rei, hoc est, tùm iusti simus, quando credimus, hoc causarum nomine mihi uidetur uenire commodissimè. Etsi nolim cum quoquam litigare, qui hisce limitibus iusticiam hominis definiat, quæ coram Deo ualet, uidelicet fide in Christum, siue, Christi per fidem, penes lectorem sit, uel fidem, uel obedientiam Christi ratione formalis causæ exprimere.

Finales causæ sunt multæ, præcipua autem conscientie tranquillitas, qua homo certus est, sese Deo gratum & acceptum esse propter mediatorem, habere remissionem omnium peccatorum, & heredem esse æternæ uitæ & omnium cœlestium bonorum.

Hanc causarum rationem dum ignorat Grāmaticus, ita seipsum & alios inuoluit, ut se non explicare queat. Ex hac intelligi potest, quo sensu accipiendum sit, cum dicitur: Sola fide iustificari hominem. Nec ceteras excludi causas, suo ordine & loco positas & enumeratas.

Duplex igitur error ex causis demonstrari potest. Prior, quando homines docentur, quod suis operibus possint expiare aliquam partem peccatorum hoc debetur soli obedientie Christi, nisi dicas Christum dimidiatum redemptorem & expiatorem peccati, adeoque, ut Paulus uocat, peccati ministrum. Posterior: Cum clarissimis scripturae testimonijs conuicti, fateri cogantur Papistae hunc suum priorem errorem de merito bonorum operum, alium adferunt, ad tegendam & palliandam suam impietatem. Bonis operibus nobis etiam applicari, & hisce apprehendi obedientie Christi meritum. Contra docet Paulus: Arbitramur hominem iustificari per fidem, absque operibus legis. Fides enim unica manus est, qua meritum Christi apprehendimus, quod est summa & absoluta perfectio, quam per suam obedientiam acquisiuit, quae rigorem diuini iudicij ferre potest.

Quod addit, Deum quidem requirere fidem, non his, quos iustificat, sed non hanc solum, sed praeter fidem spem & charitatem, opera charitatis, poenitentiam & Sacramentorum usum, manifesta est calumnia, qua nos iniuste grauat, sicut ex his, quae iam dicimus, luce meridiana clarius apparet, quo sensu de fidei iustificationem tribuamus, Non ut ab his separaremus causas, quibus necessario iuncta est, neque effectibus, qui eam sequuntur, sed ut errorem de monstraremus.

monstremus & confutemus Papistarum, qui hactenus plebem seduxerunt falsa doctrina, hominem posse pro peccatis suis quoque operibus satisfacere, qui merito & gloriae Christi detrahit.

Hinc patet, quo loco habendum sit impium & blasphemum os, qui doctrinam de iustificatione hominis per solam fidem propter obedientiam Christi, gratuita Dei misericordia factam, non ueretur abominandum idolum appellare. Et iterum inquit: Quae, malum, Dementia est, putare Christum ita satisfecisse pro his peccatis, quae ipsi patramus quotidie, ut nulla praeterea nobis pro his opus sit satisfactione. Siccine patimur nobis ab hoste nostro capiti lupo excantari, non solum iudicium animi rectaeque rationis, uerum etiam sensus communis? Hactenus Grammaticus.

Nota.

Abominandam igitur idolatriam tradit Ioannes Euangelista, qui docet Christum propiciationem esse factam pro totius mundi peccatis. Dementes & insani sunt Prophetae, Apostoli, adeoque Christus ipse, a quibus hanc doctrinam accepimus, quos tu traducis, ut qui sensum communem etiam amiserint. Hiscene blasphemis uindictam & ultionem diuinam te effugere posse credis, si maxime hominum manus euadas, & huius tuae impietatis patronos & ad stipulatores inuenias? Noli errare, Deus non irridetur, qui haud dubie horrendum de te supplicium sumet homo sceleratissime.

De Ecclesia quomodo uisibilis sit & inuisibilis quid attinet hinc multa dicere, cum constet ea ratione uisibilem dici qua coetus conspicitur, qui uerbum Dei audit, & Sacramentis iuxta institutionem Christi utitur. Hunc coetum solemus appellare Ecclesiam, quem uidemus.

Quia uero plerumque huic coetui admixta est magna colluuius hypocritarum, sicut parabola euangelica de seminante docet, de quibus non nisi Deus ipse semper pronunciare potest uere, hominum iudicia sepe numero falluntur, recte dicimus uia membra Ecclesie Deo nota esse, cum de omnibus Ecclesia non nisi secundum charitatem pronunciet. Deus autem nouit, qui sint sui.

Sed quod hic Grammaticus nobis mitras, Episcopos & monachos atque prelatos pro uiuis semper membris Ecclesie propinat, hoc prius probauerit necesse est, quam credamus, quorum errores & idolatriam demonstrare possumus.

Nec enim pedes pastoralia, mitre episcoporum concordia & consensus in quamlibet opinionem quam nomine fidei nobis obtrudit Grammaticus sicut nec detritum pallium aut sordidus uestitus Ecclesiam constituunt, sed sincera doctrina diuinitus tradita, & uerus usus Sacramentorum, sunt uera signa Ecclesie existentis in ijs partibus, ubi haec conspiciuntur.

De Conciliorum autoritate ualdè dolet homini, quòd Brentius in suis Prolegomenis pro huius Grammatici palato non scripserit, eaq; pulchrè sibi conuellere uidetur, cum magis sit mutus quàm pi- scis ad precipua eius argumenta. Nam quod affert ex suo Rossense, de causis cur interdum Concilia er- rauerint, uanum est. Nempe, q; non fuerint illa iu- ste legitimeq; conuocata & habita Concilia. Et quæ sua opinione sit iusta Concilij ratio, cuius autorita- ti nemo contradicere audeat, ostendit, uidelicet, qd à summo Pontifice ita conuocatum fuerit, ut nemo illorum de industria sit preteritus, quorum officium est Concilij interesse, & in quo per caritatem una- nimi consensu inter summum Pontificem & con- uocatos Patres conuenerit. Hæ rationes si ualent, quomodo suo constabit autoritas Concilio Nice- no, non per Romanum Pontificem, sed Constanti- num conuocato?

Nullò autem modo Concilij sua derogatur au- toritas, quando eis non maior tribuitur, quàm Scri- ptura permittit, Scripturæ scilicet subiecta esse oim- inum decreta, nec quicquam statuendum, cuius non possit ex Scriptura euidens ratio reddi. Ma- iorem sibi autoritatem S. Patres prius non uendicâ- runt, quàm tyrannidem in Ecclesia affectauit cum suis conciliabulis Romanus Pontifex.

Perspicuè ergo docemus, nec unius nec plurius,

ut quicquam statuere posse credamus, quod ex scriptura sacra demonstrari non queat. Plura si exigat Grammaticus, Antichristi sedem uideretur stabilire cuius regula est: Se non teneri cum senatu suo quam mortalium factorum & decretorum suorum rationem reddere. Sin uerò scripturæ sacræ conuentionea decernantur, non propter Concilia, sed uolumine Domini, fides habetur ipsorum sententiarum quæ ipsorum uotis præsidet, atq; ita nullum nobiscum illo certamen est.

Nullum autem finem fore controuersiarum cui libet liberum sit de Conciliorum decretis iudicare, nimis friuolum est. Vt quicquid enim uarietatis sententiæ uulgi de Conciliorum pijs decretis, conturbabit tñ sibi ueritas, & cauillationes improborum facilius uincet. Quòd si durauerint controuersiæ, nihil nocet est & inauditi in Ecclesia. Prophetarum enim & Apostolorum cum summis sacerdotibus contentiones cum diu durassent, Domini iudicium diremptum quod etiam uobis expectandum, & nos parati sustinere, siquidē nullis æquis ratiōibus uel ad reddendā rationē suæ doctrinæ adduci possunt.

De imaginibus, dum horribilem idolatriam, quæ in omnibus partibus Christianismi exercetur, conuincit, admodū argutè de earum usu sibi uideretur philosophari Grammaticus, dum ex sententia Gregorij

aicorū libros esse, falso persuadere conatur. Neq̄ enim mutis statuis, & quæ non nisi ad idolatriam profāt, ministerium docendi commisit Dñs. Quæ si p̄pter hunc usum retinendæ essent, plus uestigiorum diuinitatis in tota mundi machina & creaturis cælo subiectis conspicies, quæ de bonitate, sapientia & potentia Dei nos cōmonefaciunt, quàm stultæ illæ imagunculæ, quas Esaias ridet & Psalmista.

Verum in Papatu necessarius fuit imaginū usus, quæ rudiores docerent, cū passim sacrificuli nihil minus prestare possent, q̄ munus docendi subire. Vnde factum est, ut loco concionis de passione Dñi, & annunciatione mortis eius, sacrificuli tanq̄ mortuæ statuæ & imagines sese populo sisterent, quæ certis quibusdam lodicibus spectatoribus de captiuitate, cruce & morte Christi concionarentur. *Lumpens prediger.* O concionatores uerè lodiceos, non lodicibus, sed fustibus ex Ecclesia pellendos. Num lodices (sic uoco habitum missalem) uobis commendauit Dñs, ut de morte filij uobis indoctis, & docere nesciētibus, concionarentur populo?

Pudet huc adscribere ineptam explicationem præcepti primi de imaginibus, ubi Deus simpliciter imagines prohibuit, quæ cultui diuino seruirent, nihil obstante mandato de Cherubim. Sic enim & quinti præcepti præuaricationem iustificare possemus, cū Deus Aegyptijs aurum

& argentum titulo mutui auferri preciperet, quod furti rationem habebit, nisi peculiari mandato denu-
niteretur, Eius tamen exemplo neminem defraudare
dare licet.

Valdè impudenter negat, quòd in imaginibus
nemo spem salutis collocarit unquam. Na
ut nihil dicamus de multiplici idolatria super-
rum annorum ad imagines sanctorum, quæ negari
non potest, nuper nobis ex celebri schola quor-
dam publicè asserere non ueritus est, pro pileo de-
ctorali impetrando. Verba eius hæc sunt in Apoc-
dice. Nec negamus sacris imaginibus è superna
benignitate uirtutem pijs adiutricem esse posse. Cuius
os aureum dicat: Ego ex cera fusilem picturam pi-
etate plenam amaui. Vidi enim angelum in imaginibus
barbarorum nubes propulsantem &c. Quid quod
solum aliud docent tot peregrinationes ad peculiarium
statuas, si nulla uirtus eis tribuitur? Desine igitur
tam crassam idolatriam uel excusare uel extenuare
sed potius considera pietatem & zelum Ezechia, qui
serpentis aeneo mandato diuino fabricato, non per-
percit. Iehu templum Baalim destruxit, & in latrunculum
conuertit. Ne quæso arbitreris tam stupidos fuisse
Israelitas, quin cognouerint lapides, ligna & metales
la esse, quæ prostabant idola, cum nihilominus horum
bilem idolatriam exercerent, qui nihil minus à Pro-
phetis audire sustinerent, adeo ut Prophetas à Pro-
pheta

iniustos reprehensores occiderēt, sicut passim etiā
in Papatu factum est, & in hodiernum diem hæc
crudelitas exercetur.

Sed quoniam Grammaticus adorationem siue
inuocationem sanctorum impudenter affirmat ab
ipsis Apostolis & primitiua Ecclesia acceptam, non
pigebit huc adscribere, quod Epiphanius contra
Collyridianos scripsit, unde manifestū fiet, quā
uana sit hominis persuasio: Reuera, inquit, sanctū
erat corpus Marię, non tamen Deus, Reuera uirgo
erat ipsa uirgo & honorata, sed non ad adorationē
nobis data, sed ipsa adorans eum, qui ex ipsa, carne
genitus est, De cœlis uero ex sinibus paternis acces-
sit. Et propterea Euangelium munit nos, dicens,
quod ipse Dominus dixerit: Quid mihi & tibi cu-
ræ est mulier? nondum uenit hora mea. Quo non
putarent aliqui magis eximiam esse sanctam uirgi-
nem, mulierem appellauit eam, uelut prophetans
quæ futura essent in terra, Sectarum & hereleon
gratia, ut ne aliqui nimium admirati sanctam, in
hanc hæresin eiusq̄ deliramenta delabantur. Est
enim ludibrium tota res & anicularum fabula, ut
ita dicam tota hæresis tractatio. Quæ uero scrip-
tura hoc narrauit? Quis prophetarum precepit ho-
minem adorari, Nedum mulierem? Eximium
equidem est uas, sed mulier, & nihil à natura immu-
tata, uerum & intellectu & sensu in honore ho-

norata, uelut corpora sanctorū, & si quid amplius
ad glorificationem dixerim, &c. Sed neque
lias, inquit, adorandus est, etiamsi in uiuis
Neque Ioannes adorandus, quanquam per
ces suas proprias dormitionem suam admiranda
effecerit, Imo potius ex Deo gratiam accepit
Sed neque Thecla, neque quisquam sanctus adorandus
Non enim dominabitur nobis antiquus error
relinquamus uiuentem, & adoremus ea, quæ
ipso facta sunt. Coluerunt enim & adorauerunt
creaturam, præter creatorem, & stulti facti sunt
Si enim Angelos adorari non uult, quanto magis
gis eam, quæ genita est ab Anna, quæ ex Ioachab
donata est Annæ, quæ per preces & omnem diligentiam,
secundum promissionem patri ac matri data est, Non tamen
aliter genita est, præter naturam hominum, Sed sicut
omnes ex semine uiri, & utero mulieris.

Et paulò post: Vnde igitur rursus nobis
tundus, & in orbem segyrans draco? Vnde
nouantur obliqua illa consilia? Sic in honore
ria. Pater & filius & Spiritus sanctus adoremus
Mariam nemo adoret, Non dico mulierem, sed
nequiritur. Deo debetur hoc mysterium: Neque
Angeli capiunt talem glorificationem. Delectatur
quæ malè scripta sunt in corde deceptorum
Tollit

TOLLATUR EX OCVLIS CVPL
DITAS LIGNI. CONVERTA

tur rursus figmentum ad Dominum. Reuereatur
Eua cum Adam, ut Deum colat solum, ne du-
catur serpentis uoce, sed permaneat in Dei pre-
cepto: Ne comedas de ligno. Et erat lignum
non error, Sed per ipsum lignum facta est in-
obediencia Erroris. NE Comedat quis de er-
rore, qui est propter sanctam Mariam. Nam
etsi pulchrum est lignum, Sed tamen non ad ci-
bum. Et si pulcherrima est Maria sancta & hono-
rata, at non ad adorationem.

Idem contra Antidicomarianitas. Impletur. n:
& in his hoc: Deficient quidam à sana doctrina,
attendentes fabulis & doctrinis dæmoniorum.
Erunt enim, inquit, mortuis cultum diuinū præ-
stantes, quemadmodum etiam in Israel colue-
runt.

Hactenus Epiphanius. Et hæc quidem sunt
Elogia, quibus inuocationem sanctorum uel ui-
uentium, uel mortuorum, ut ipse distinguit, uel
Angelorum ornat. Appellat enim mulierum in-
saniam. Et qui hæc doceant, nihil esse præter
mulieres. Diabolicum conatum, hæresin, & deli-
ramenta, ludibrium & anicularum fabulam, An-
tiquum errorem, stultitiam, draconis obliquum
consilium, errorem, doctrinam dæmoniorum.

Hæc enim Epiphanijs sunt, non mea uerba Grammaticæ, ne quid erres. Quod si eludere conentur uulgata Sophistarum distinctione Latrig & dulium quàm uanum sit effugium, uerba Christi docent *οὐ δύνασθε θεῶν δουλεύειν καὶ μαματων.* Si igitur Christus credimus, tam Deo quàm hominibus tribuimus *δουλεία.* Siue igitur ad duliam siue Guliam & perguliam confugas (uideris enim mihi magna Guli) Idolatriam non exercebis, quæ in inuocatione sanctorum exercetur. Eas nunc Grammaticæ, & sanctorum inuocationem tanquam Apostolicam obtrudas Ecclesiæ amplius.

Multorum annorum consuetudinem ne proferas. Audis enim ex Epiphanio, quod sit antiquus error. Et quàm inualida consuetudinis ratio, cum ueritate prophetiæ & Apostolicæ doctrinæ pugnet, Basilius docet ad Eustachium. *οὐ νομιζομεν δικαίον εἶναι τὴν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀδικησάντων συνήθειαν, νόμον ἔχειν να τὸ θεοῦ ποιεῖσθαι λόγον. εἰ γὰρ ἡ χυρὸν ἐστὶν εἰς ἀποδόξιν ὁ δόξαν ἢ συνήθειαν, ἔφεσιν γὰρ ἡμῖν πάντως ἀποδοξίαν ἐκείνοις. Οὐκ οὖν ἐπιπνευσθεῖς ἡμῖν διεντυσάτω γραφή. καὶ πᾶσι ἢ ἐν ἐργασίᾳ τῶν ἀποστόλων τα συνουσία τῶν θεῶν λόγοις, ἐπὶ τούτοις ἢ ἐν ἰσοδότητι τῶν ἀποστόλων.*

Et Gratianus Dist. 8. cap. Mala : Mala autem consuetudo non minus quàm perniciofa corruptela uitanda est : quæ nisi citius radicitus euellatur in priuilegiorum ius ab impijs assumitur, & inuoluitur

piunt præuaticationes, & uariæ præsumptiones
 celerrimè non compressæ, pro legibus uenerari.
 Et Augustinus: Veritate manifestata, cedat consue-
 tudo ueritati. Item: Nemo consuetudinē rationi
 & ueritati preponat, quia consuetudinem ratio &
 ueritas semper excludit. Et Gregorius: Si consue-
 tudinem opponas, aduertendum est, quod Domi-
 nus dicit: Ego sum, uia, ueritas & uita, Non dixit,
 ego sum consuetudo, sed ueritas. Et certe ut bea-
 ti Cypriani utamur sententia: Quælibet consue-
 tudo, quantumuis uulgata, ueritati omnino est
 postponenda, & usus qui ueritati est contrarius,
 est abolendus. Et Cyprianus, Si solus Christus
 audiendus est, Non debemus attendere, quid ali-
 quis ante nos faciendum putauerit, Sed quid pri-
 us, qui ante omnes est Christus, prior fecerit.
 Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet,
 sed Dei ueritatem. Cum per Esaiam loquatur
 Deus, & dicat: Sine causa colunt me, mandata &
 doctrinas hominum docentes.

Hæc si tibi non satisfaciunt Grammaticæ, sine
 fructu etiam plura afferemus testimonia. In fine
 libelli deplorat statum Ecclesiæ nostri temporis,
 & quidem iure, nisi prorsus cæcus esse uelit, cum
 hæc omnia, quibus enormiter peccatur ex Ec-
 clesia essent tollenda, quid sit? Ex iuuentute, in-
 quit, qui sunt omnium ignauissimi & sceleratissi-

mi, ut à præceptoribus suis neq̃ scientia, neq̃ uirtute, ad ullum honestum uitæ genus formari possint, his extremum refugium est Sacerdotum aut Monasterium. Hactenus ille. His postea committitur iudicium de controuersijs. Ex horum iudicio pendeat Magistratus, in quorum sententias inquirere, est ipsi Deo resistere.

Si serio Principes sui officij commonefacit, iniurius est in nostros, qui curant maximè de bonis conferri beneficia Ecclesiastica. Non ut in Patru fieri consueuit: Si bene legat, bene exponat, bene canat, hoc est, boet, dignum beneficio ecclesiastico iudicarunt Asinum. Etsi nostras infirmitates non celamus, tamē ecclesijs non præficiuntur quantum humana diligentia, studio & industria fieri potest, nisi qui docere possunt, & honestè dignè Euangelio ambulant. Si secus fiat, non tantum ab officio suspenduntur, sed pro meritis etiam feruentissima pœna in eos animaduertitur. Sed tantum abest, ut apud uos idem fiat, ut uideantur Nefandi libidinibus præclara præmia posita.

Dum de scholarũ defectibus conqueritur Grammaticus, suis loquatur. Nam beneficio Dei, in partibus, scholæ nostræ benè constitutæ sunt, hæc tempora ferunt, quam laudem nunq̃ non eripere possunt. Id quod successus declarat, subinde ex scholis nostris prodeunt, qui operam

suam, ad proferendos regni Christi terminos conferunt. Nos uicissim huic Grammatico suos beans committimus, qui cum doctissimi euaserint, nihil didicerunt amplius quā impium Caiaphę iudiciū aduersus Christum iustificare. Quod si discipuli superauerunt Magistrum, quid quæso furoris & insanie nobis ab illis expectandū erit?

Sed uideamus libelli finē, quē dissociatiua fecit ad modū iocosa. Aut ego (inquit) omnino fallor, uiri ac fratres charissimi, aut hæc est rectissima, certissima, facilimaq; ratio recuperandi pacē. Hæc ille. In dissociatiua sufficit alteram esse ueram. Et q̄ falsa sit prior pars, ex his quę nūc dicta sunt cōstat, Toto scilicet cœlo à uera uia aberrare hunc Grammaticū, & falli & fallere, dū arbitratur hanc rectissimā uiam recuperandi pacem Ecclesię, quam ipse prescripsit. Nō ignoramus expeditā hanc Papistis uiam, ad tuendum ocium suum, quod illi pacem Ecclesię appellant, & multū dolore perturbatam quietem, qua in Ecclesia pro libidine in clerum Domini sunt dominati. Si tamē Tyrannis ipsorū, quam multis annis exercuerunt in uera Christi membra, Dominium est appellandum. Quis ignorat nobis benignum fore Romanum Pontificē, si huius tam horrendi Idoli pedes oscularemur? Quid non sperādū gratiā à Cardinalibus, si abiecta Euāgelij doctrina, ipsorū nugas amplecteremur, & ipsorū maledictioni, (absolutioni dicere uolui) supplices facti fuerimus?

Quapropter tibi consultissimum fuerit, ut te quam
 primum in scholam recipias, & posthac nunquam
 persuaderi patiaris, ut earum rerum uel explicatio-
 nem uel compositionem suspicias, in quibus nihil
 solum ignorantia tua summa, sed horribilis bla-
 phemia est demonstrata. Quin potius Homeri cum
 Aesopi fabulas conferas, in quibus siquidem erro-
 rum fuerit, minore tuo periculo & iuuentutis tui
 commodo fiet. Quod nisi feceris, aliud de te pro-
 nunciare non possumus, quam quod in nos
 Ulysis socijs male detorques figmentum. Res ipse
 demonstrat te quoque bibisse ex poculo execra-
 dae illius Circes, hoc est, scorti babilonici. Est autem
 mulier, quam Ioannes in Apocalypsi descripsit
 circumdata purpura, & coccino, inaurata aureo
 & lapide precioso & margaritis, habens poculum
 aureum in manu sua, plenum abominatione & im-
 munditia fornicationis eius. Et in fronte eius scri-
 ptum mysterium, Babylon magna mater fornicationum
 & abominationum terrae, Et uidi mulierem
 Ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine
 Martyrum.

Agnoscis mundum Romanæ curiæ? Agnoscis
 luxum Cardinalium, quos nobis tanquam Sen-
 tum Ecclesiæ obtrudis? Agnoscis horribilem
 abominandam idolatriam, libidines nefandas
 quas impurissimum hoc scortum multis annis
 Ecclesiæ

Ecclesia Christi & in terris exercuit. Agnoscis crudelitatē, cuius ipse fortasse non semel spectator fuit: Hæc in nos retorquere nō potes scio, si rūparis. Nam Meretricium hunc ornatum templis eiectū esse, ipse deploras, dum nostri apud uos non nisi Ecclesię spoliatores audiunt. Purpuram, coccinum inaurata & gemmis contexta apud uos requiras necesse est, si hunc Apocalypseos locum intelligere uelis. Nobis cum illis nihil est hæc in parte commune, præter tunicam lineam, qua nostras laceras uestes tegimus.

Propter Idolatriam uos non accusauimus solū, sed uerbo Domini iam pridem conuicti estis, ac nisi cæcitas mentis uestræ obstaret, obtemperaretis utiq; & agnito errore resipisceretis. Crudelitas in uestros apud nos exercetur nulla, quos utcunq; indignos, quo minus de nostrorum hominum benignitate conquerantur, tanquam porcos saginamus. Sunt enim inutilia terræ pondera, partim Monachi, partim Sacrificuli, qui in uerbo Domini laborare nequeunt, nati scilicet, & per laruos Episcopos creati ad tria missa. Nisi ergo patiaris te uel ab hoc prauo consortio, Gryllum refers iisdem uirtutibus, quas falso nostris affingis. Quod si exemplo illius respondere coneris, porci grunnitus erit, indignus ad quem homo respondeat.

Et hæc quidem de egregio tuo de dissidijs com-

ponendis libro, in quo non pauca in scholam tuam
relegare uolui, ubi tibi magnum negotium est cum
fabulis, quibus usque adeo tuum ingenium est ex-
suetum, ut contra uoluntatem, cōsuetudine scilicet
natura uicta, in sacris & diuinis scripturis non
fabulari uidearis. Hisce fabulis te denuo donamus
& in posterum ut desinas cum fabulis prodire
publicum rogamus, quibus nihil præter insaniam
& furorem declaras, quo Domino permittentem
dum ueritati reluctaris, per patrem mendacij cum
tuis adplausoribus agitaris. Si tamen in mun-
dum quisquam reperitur adeo malus & contumeliosus
in Deum, qui tuas blasphemias probare possit.

Nisi molestum esset pio lectori, ad Apologiam
tuam quoque breuiter responderem, etsi quædam
occurrunt, quæ silentio prætereunda non sunt.
Hæc minore tædio lector leget, cum ferè nihil aliud
sint quàm breuis ἀνακεφαλαιώσις eorum, quæ Gram-
maticus in suo uano libello attigit.

Summa Apologiæ est, Lutherum iure ab hæ-
retico Grammatico damnatum hereseos & iudicatum ex-
dere apud inferos. Quam temeritatem aliquis ex
micorum eius numero reprehendit. Nos more
Dialecticorum in formam redigamus eius argu-
menta. Sic enim tædium lectori leuabitur, & uanitas
Grammatici facilius deprehendetur. Sunt autem
hæc, quæ sequuntur eius Argumenta.

Primus

Primum Argumentum.

Lutherum summus pontifex Leo x. damnauit
hæreseos. Ergo hæreticus est & damnatus.

Responsio.

Mirum cuiquã uideri debet, reũ negare crimina;
propter quæ in ius trahitur? Leonẽ x. ppter indul
gentiarũ mercatũ reprehẽdit Lutherus, quẽ ponti
fex fulmine Anathematis conatus est repellere. An
tichristi respõsa nõ sunt nobis, sicut huic Grãmati
co, oracula diuina. Insullus et ineptus grãmaticus
infcelicitè in præceptionib. dialecticorũ ac Rhetorũ
exercitatus *κενὸν κενόν* assumit, qd probãdũ erat, et
de quo uno præcipuè litigatur, hoc sibi cõcessum ar
bitratur.

II. Argumentum.

Concilium Tridentinũ tanquã hæreticũ damna
uit Lutherum. Ergo Lutherus ardet apud inferos.

Responsio.

Suprà docuimus testimonio legatorũ Ro. Sedis,
Sodomitarũ cõfessum fuisse conciliabulũ Tridenti
num, quorũ omniũ impietatẽ cum Lutherus ipsis
inuitis in lucẽ produxerit, & scripturæ testimonijs
perspicuis confutauerit, mirum ne bonis omnibus
uideri debet rectè monentẽ à mitratis & laruatis E
piscopis Lutherũ hereseos damnatũ. Sed quid ego
hec pluribus ago, cũ suprà iudiciũ Caiphę & Anne
iustificaueris aduersus Christum, qui Christũ tan
quam hæreticũ & blasphemũ cruci affixerũt. Si hic

tibi hæreticus est, ut auctoritatem summi Pontificis afferas, quid Lutheri parceres Christi sanctissimo famulo?

III. Argumentum.

Tota Ecclesia damnauit Lutherum. Ergo Lutherus apud Inferos ardet.

Responsio.

Ad antecedens respondeo. Si per Ecclesiam intelligit Ecclesiam malignantium Pontificem Romanum antichristum, cum suis complicibus, libenter fatemur Lutherum ab his tanquam suis & Deistibus damnatum, sicut Christus ab Ecclesia Iudeorum, hoc est, Synagoga damnatus est, quæ consistebat personis, quæ in ordinaria successione erant quorum caput fuit, & nunc quoque est tenebrarum princeps.

Si uero intelligat ueram Christi Ecclesiam per spiritum sanctum in uniuerso orbe collectam in fide unitatem, quæ Euangelio credit, & Euangelio dignè ambulat, cuius membra passim dispersa sunt in Germania, Anglia, Gallia, Italia, Græcia &c. et in omnibus ferè partibus mundi, in quas sol iusticie et dios repurgatæ doctrinæ emisit, falsissimum est quod Grammaticus scribit. Lutheri enim doctrinam amplectuntur, non tanquam hominis commentum, qualia sunt Pontificum Romanorum decreta ex scrinio pectoris prolata, sed tanquam uer-

bum Domini, illius ministerio, singulari clemencia & bonitate Dei in hac mundi senectâ allatum.

Abeat ergo Grammaticus cum sua Ecclesia, cū qua, eiusque iudicijs, sciat nobis nihil prorsus esse commune.

III. Argumentum.

Qui pacem Ecclesiæ turbat, apud inferos ardet; Lutherus pacem Ecclesiæ turbavit: Ergo Lutherus apud inferos ardet.

Responsio.

Ad maiorem respondeo. Pax, quæ in impietatem consensit, non est pax uera, sed quous bello nocentior. huius turbatores uerè & rectè *иънвоуоюе* dicuntur. Cum enim impijs non sit pax, impietate demonstrata, uera pax instaurari dicenda est, quod amatoribus impietatis est turbare pacem. Exempla fictæ illius pacis & Apostolorum & Prophetarum tempora suppeditant.

Prophetarum temporibus summus Sacerdos cum Leuitis & sacrificulis consentiebant in summam idolatriam, quæ autoritate regum & principum exercebatur. Hanc dum accusant Prophetæ, audiunt, turbatores pacis & tranquillitatis publicæ, & hoc nomine trucidantur, sicut uidere est apud Ieremiam, Esaïam & reliquos.

Similiter & Apostoli propter eandem causam, confictam à ludæis partim trucidabantur, partim

in exilium eijciebantur. Sed num tibi Grammatici
propter hanc causam hereseos damnãdi uidentur
Cum illi à quibus talia patiebantur ueritatem non
sustinentes Ecclesie uere titulum sibi uendicabant.

Idem prorsus de Luthero nostro dicamus, quod
in gratiam tuorum Apostolorum nostrum dicimus
Conspirationem uestram turbauit, pacem Ecclesie
non soluit: uinculum pacis demonstraui, quod uos
stri cane peius & angue oderunt. Nulla pax est uera
& solida, nisi qua in ueram synceram doctrinam
cõsentiant fideles. Quæ dum corrupta est, sicut fer
de omnibus partibus doctrinæ Papisticæ demon
stratum est: falso de pace præsumitur: ubi dum res
non respondet, etiam uocabulum prophanatur.

Sciat ergo Grammaticus, tam non fore ullam p
cem impietati Papisticæ, superstitie doctrinæ Lu
theri, quàm nulla erat Iudæorum Synagoge, quam
diu Apostoli Euangelium Christi profitebantur
& docebant. Nulla enim est conuentio Christi
cum Belial, aut communio Luci cum tenebris.

V. Argumentum.

Seditiosi in Republica non sunt tolerandi, multo
minus in Ecclesia. Talis cū fuerit Lutherus, non
solum ipse apud inferos ardet, sed & eius doctrina
& unà cum assertoribus eius eradicanda erit.
Ecclesie suam pacem & tranquillitatem restituam
uelimus.

Respon

Responsio.

Idem prorsus argumentū est, quod prius, plausibili saltē inducta forma. Exosa est merito seditio, in quam leges diuinę & humanę uindicāt. Seditio autem tum cōuincet Lutherū & eius doctrinā ad hærentes, cum Iudæi eandem querelā apud Pontificem Pilatum, aduersus Christū productam demonstrauerint. Non difficile est crimina aduersus innocentes confingere, sed eorū probatio nō caret summo periculo, si Moisi credimus, qui durissimè in falsos testes animaduertendum præcepit.

VI. Argumentum.

Qui sunt extra Ecclesiā, nō saluantur. Lutherus fuit extra Ecclesiā. Ergo Lutherus est damnatus.

Responsio.

Ad maiorem respōdemus, nō nullā sperandam salutē, qui sunt extra uerā Ecclesiā, quæ est Christi corpus, ut Paulus appellat cōplementū. Huius Ecclesiæ membrū fuit Lutherus. Nam propter hanc causam sese ab illa Ecclesia malignatiū separauit, quæ ^{ἀντιχριστιανική} esset Christo. Quapropter quod ab Ecclesiæ dignitate & prærogatiua adfert argumentum, somniū est Grammatici. Frustra enim adhuc somniat Romanū Pontificē cum galeritis Cardinalibus, & Episcopis mitratis, & Monachis cucullatis, cum suis siue pedis siue pedibus esse ueram Ecclesiā. Nolumus autem retorquere argumentum, sed

humaniter monere, nisi desinant persequi qui nos profitemur doctrinam, uel huius Grammaticae sententia iudicium Dei non euasuros.

VIII. Argumentum.

Lutherus nullum articulum fidei credidit. Ergo Lutherus ardet apud inferos.

Responsio.

Cum antecedens negatur, consequentiae ratio Grammatico est nulla. Sed ne putet nos hoc soludum, scilicet, eius argumentum eludere magis quam soluere, uideamus quàm portentose articulos dei interpretetur.

Fol. 40.

Credere, inquit, in ipsum Christum, NIHIL aliud est, quam credere quod Christus hanc felicitatem illis (sanctis) atque omnibus, qui illorum exemplum accipere uoluerint, à patre comparauerit. Neque aliud est credere in Deum patrem, quàm credere, quod unigenitum filium suum redemptum genus humanum ad tantam maiestatem extulerit, uidelicet quod per se sint Ecclesiae laboranti & periclitanti patrocinium, opem & aeternorum bonorum partem aliquam impertiri, si inuocentur. Credere in spiritum sanctum idem esse, quod credere, Papam cum Cardinalibus & sacrificulis habere spiritum sanctum, & habere etiam potestatem condendi novos articulos fidei dei, & omnia illorum decreta esse Spiritus sancti oracula. Haec ille.

Si hæc Ecclesie catholice fides est, fateor nec Lu-
therum nec discipulos eius, uel in Deum Patrem,
uel in Christum, uel in Spiritum sanctum credere. Sed
quis queso audiuit unquam credere in Deum, nihil ali-
ud esse, quam credere in sanctos, uidelicet, quod Deus san-
ctos hac potestate donauerit, ut subuenire & opem
ferre queant omnibus qui ipsos inuocauerint. Et crede-
re in Christum idem sit quod credere, quod hanc pote-
statem illis sua passione impetrauerit. Quæ porten-
ta pro articulis fidei Ecclesie præcipiat Grammaticus.
Vt uideas ita hominis excæcatam mentem, ut fide
profus exciderit. Penitus enim ignorat ueræ fidei
articulos, quos non deprauat modo, sed quibus po-
test proscindit conuictis & blasphemis. Nos hæc-
tenus cum Ecclesia catholica credidimus & confessi-
sumus, Credere in Christum, idem esse, quod firmiter
assentiri, per spiritus sancti uirtutem, Christum non tantum
uerum Deum esse ab æterno ex Deo Patre ineffabi-
li modo genitum, & uerum hominem ex Maria uirgi-
ne natum, sed sua passione & morte omnia peccata no-
stra expiasse. Hoc credere in suo de dissidijs libello
Grammaticus appellauit dementiam extremam. Esse
enim & operibus nostris expianda peccata. Huius
loco supponit notham fidem, qua in Christum cre-
dere idem sit, quod credere per Christum sanctis tribu-
tam potestatem optulandi, à quibus inuocari fuerint,
Spiritus uertiginis qui in hoc Grammatico nota

agnoscit, ipse, metuendum est, ne uertigine labor

Quod adfert simile ex aulica consuetudine
sumptum, tritum est, & prorsus dissimile. Deo
uota nostra nota sunt, priusquam ei exponamus
multò promptior est ad subueniendum nobis,
ulla creatura esse queat. Neutrum in rege siue Pa
cipe, cui supplicandum est, per intercessores: hi
sepenumero subditorum fortunam ignorant, &
nus pro salute eorum excubant, & ipsorum miles
non afficiuntur. Monstrat nobis scriptura inter

Rom. 8.

1. IOH. 2.

forem & aduocatum unum Christum, qui, ut in
cederet pro nobis, ad dexteram Dei collocatus
per quem unicū Deo supplicare possumus, cui
stra inuocatione uel adiungere, uel surrogare, in
opinionem huius Grammatici in coelis aduocari
quid aliud est, quam nostram in ipsum diffiden
prodere, cū Deus Pater ipsi nihil denegare po
sit, quod pro salute nostra petit. Qua fiducia
nos esse in Deum Patrem Ioan. 16. docet. Etsi eni

1. TI. 2.

sine mediatore, qui est unicū Christus nec pos
mus nec audemus accedere Patrem, tamen Ch
stus inquit: Non dico uobis, quia ego rogabo Pa
trem pro uobis, ipse enim Pater amat uos, quia
me amatis, & credidistis, quia à Deo exiuerim. Qu
de sanctis diceret filius Dei, cū hæc sint de seip
uerba: Qui Patrem amat, & credit à Patre Ch
stum egressum nostræ salutis causa, is de intercess

re non sit sollicitus apud Patrem, quòd Christus eius erga nos charitatem predicet, ut de sua apud ipsum intercessione & apud discipulos suos non multa uoluerit uerba facere.

Quòd adfert in suum sensum uerba Christi: Quod uni ex minimis meorum fecistis, mihi fecistis. Ergo sancti sunt inuocandi, tam ineptum est, ut responso non sit dignum. Vt interim de blasphemia nihil dicam, qua sanctis tribuendo honorem, qui soli Deo debetur, Deum honorare sibi uideatur homo phreneticus, sicut scriptum est: Gloriam meam non dabo alteri.

Impudenter mentitur ab Apostolis acceptam sanctorum inuocationem, quam primitiua Ecclesia ignorauit. In qua, cum sanctorum fieret pia commemoratio, posteritas in ethnicum cultum conuertit, cuius utcumque uetus consuetudo, nihil aliud est, quam inueteratus error, ut Tertuliani uerbis utar.

Miracula, quæ prædicat ad sanctorum reliquias facta, tantum abest, ut uel Lutheri uel nostro nomine negemus, quin parati simus, eadem illustrare scripturæ loco, & quidem ipsius Christi comprobare testimonio, cui detrahare nefas est. Surgent Matth. 24 pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri posset) etiam electi. Mira-

culorum tot habes exempla, quos sunt sanctorum
 tuorum extructa phana & excelsa, quorum monu-
 menta passim uidere licet tanq̃ trophæa erecta. Et
 enim quedam possunt esse uera, tñ quo loco ma-
 nam eorum partem habeamus, uerbis Christi o-
 dimus. Vides Grāmāte parum abesse, quin nobis
 etiam in reliquis persuaseris, dum tibi miracula
 sanctorum reliquias, quæ uel permissione diuina
 & iusto Dei iudicio fiebant, uel à tuis impostoribus
 conficta sunt, desijmus negare, sicut iam dictum est.

Quod ad condemnationem Lutheri adfert, in-
 sum etiam sanctorum operibus derogare, eo quod
 docuerit iustum in omni bono opere peccare, Et
 dem insaniam argumentum est, cuius Grāmāticum
 iam dudum conuicimus. Imperfectionem peccato-
 rum numero censi tyrones Theologiæ non igno-
 rant, in qua propter carnis infirmitatem cum fierent
 sanctorum opera, sicut ipsorum querelæ testantur,
 rectè dicitur sanctos in omni bono opere peccare.

Rom. 7.

psal. 18.

Rom. 7.

Joan. 8.

Quod autem placent Deo, fit, quia hæc imperfectio
 in qua fiunt, propter Christum non imputatur, quod
 pro nobis Deo Patri semper *reges* fecit.

Non minus fallum est & illud, quod scribit De-
 um sanctificasse nostra bona opera, ut per hæc ipsa
 resurrectionis & æternæ uitæ participes fiamus.

Certum est Deum sanctificasse piorum opera,
 quæ uerè spiritus sancti opera, dicuntur, cui mem-
 br

bra sua, tanq̄ arma iusticiæ subministrant: & quidam ea ratione, qua fiunt à spiritu sancto omni macula carent: sed qua fiunt à nobis imperfecta sunt, quia caro, qua hominis etiam uoluntas censetur, non perfectè obedit Deo.

Sed quòd hoc modo & in eum finem sanctificet, ut meritoria sint & resurrectionis & uitæ æternæ, quid hoc aliud est, quàm uel negare, uel dimidiare resurrectionis & obedientiæ Christi meritum?

Fatemur & nos, quòd exercitio bonorum operũ paulatim ex hoc mundo, ad illam æternam uitam transferamur, siquidem in nobis inchoata est, & opera ista in beata uita inchoata fiunt, sed meriti ratio tota, in sola mediatoris obedientia consistit, qui factus est uictima pro nobis, & perfectè omnia sua obedientia meruit, cuius nos efficimur participes.

Amicorum, inquit hic Grammaticus, communia sunt omnia, Afflictiones sanctorum sunt ipsius Christi, Ergo qui afflictionibus sanctorum adimit nomen meriti, etiam ipsi Christo adimit. Hactentis ex fabulis Aesopi & Homeri commentis nobiscum egit Grammaticus. Nunc ex armario suo etiam adagia producit, & ad suum institutum accommodat. Hec enim sunt Theologiæ suæ principia. *ωδύνα τὰ τῶν φίλων κοινά.* Ergo sancti sunt inuocandi. Quanta quæso est uel malitia uel ignorantia huius Grammatici, quòd inter sanctorum

1. Cor. 1.

& Christi afflictiones nescit discernere. Christus pro nobis crucifixus est. De sanctis autem quid loquitur Paulus? Nunquid Paulus crucifixus est pro uobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? Ergo men omnia amicorum communia.

Quantum coelum à terra, tantum distant Christi afflictiones ab afflictionibus sanctorum. Afflictionibus Christi tribuitur perfecta expiatio omnium peccatorum. 1. Ioan. 2. Ipse factus est propitiatus pro peccatis totius mundi. Hanc gloriam tribuit sanctis aut communicare, est meritum Iesu Christi negare, & pedibus conculcare, sicut aliàs demonstratum est.

Aliud Argumentum.

Qui in Spiritum sanctum non credit, saluatus non potest, Lutherus in Spiritum sanctum non credit. Ergo non est saluatus.

Probatio minoris.

Fol. 49.

Quia credere in Sp̄m, est credere Spiritum sanctum esse in Romano Pontifice, Episcopis, Cardinalibus, quòd habeant potestatem cõdendi nouos articulos fidei. Hoc neq; Lutherus neq; discipuli eius credunt, Ergo damnatus est.

Responsio.

Ecce & huius articuli fidei de Spiritu sancto, in uam, & antè inauditam, adfert explicationem. Eam scio, utcunq; in alijs errent, ne ipsi quidem p̄-

pistæ admittent, ut sibi soli hunc furorem referuet Grammaticus. Quid enim ad hunc articulū (quo piē & rectē creditur Spūs sancti cum Patre & filio equa-
lis diuinitas, omnia sanctificantis) articulus de tyrā-
nide Pontificis Romani, sese super omnia extollen-
tis, quod Deus & cultus Dei appellatur? Num spi-
ritum sc̄m negare dicitur, qui eiusdem spiritus ora-
culis, hoc est, Scriptura sacra demonstrat, à patre
mendaciorum prodire pleraq; Rom. Pontificum
decreta, quæ tanq; nouos articulos fidei nobis ob-
trudit Grammaticus? Sed quoniam de hac parte su-
prà diximus, satis est hoc loco insaniam hominis
saltem notasse, quæ ex prioribus satis comprobata
est. hoc solum adijcetes, si, quam ille iactat, catho-
lica Ecclesia, nullo alio spiritu sancto gubernatur, q̄
hunc Grammaticus describit, qui scilicet nouos ar-
ticulos fidei condat, hic sciat, alium non esse nisi pa-
trem mendacij, & oīm imposturarum architectū,
quibus hætenus totū mūdum fascino Rom. An-
tichristus, à demone, cui legio nomen est, obsessus.

Quòd non omnia discipulos suos docuerit Chri-
stus, nō uideo quomodo conueniat cum eo, quod
ait: Vos autem dixi amicos, quia omnia quecunq;
audiui à Patre meo nota feci uobis. Hic tuū Aesopi
cū Menippū, aut si q̄s alios in schola tua habes fabu-
latores, inuoca, aut si placet oēs sanctos, ut hoc loco
te explicēt, aut cōtradictio erit in uerbis Christi, qd

impium est, aut asseras necesse est, Apostolos non
 celasse Christum earum rerum, quæ ad salutem
 necessariæ sunt. Quod enim ait: Multa adhuc habent
 uobis dicenda, non ita accipiendū est, quæ si aliquis
 noui sit eis traditurus, de quo non iam pridem
 nuerit eos, & concionatus sit: sed discipulorum
 rum saltem ruditatem accusat, quos frustra
 doceat, priusquàm spiritus uirtute ex alto induantur.

Sed demus, quod ante assumptionem suam
 coelum, non omnia docuerit Apostolos Christus
 tamen certum est, quod ipsos in sua ignorantia non
 passus sit permanere, sed per spiritus sancti
 nem ea omnia sint edocti. Qui si quid Ecclesiam
 lârunt eorum, quæ ad salutem æternam necessaria
 sunt, à grandi sacrilegio Apostolos excusare
 poterimus. Quominus autem hanc notam illis
 rat Grammaticus, docet Apostolus ad Ephesios
 loquens: Non enim, inquit, subterfugi, quominus
 A. 20. annunciam omne consilium Dei uobis. *Omnia*
 inquit, consilium Dei. Frustra ergo nobis
 Apostolicos tanquam mancos obijcit, ut humani
 rum traditum autoritatem adserat. Inique
 lit censuram Lutheri, de quibusdam libris apocri-
 phis. Quid nos faciamus ad tam manifestam
 sphemiam? Permittamus hominem suo iudici-
 ius iudicium respiscens ut euaderet optarim:
 metuendum est, ne sit in reprobam mentem datus
 Pre

Præterea ait: Lutherum non rectè sentire in Articulo de Ecclesia, quòd de Papisticis sacrificiis minus honorificè sentiat & loquatur. Sed nunc aliud non respondemus, quàm si probauerit grammaticus colluuiem sacrificulorum et Monachorum esse ueram Ecclesiam, paratos nos fore etiam Luthero hac in parte minus patrocinari.

Similiter & de Articulo, qui est de remissione peccatorum iudicandū est, quòd reprehendit Lutherum, hanc ob causam non rectè sentire, quòd asserat peccatum in baptismo remissum, remanere in renatis. Nisi prorsus sensu communi destituatur, idem fateatur necesse est. Remittitur enim non, ut non sit, sed ut non imputetur, sicut ad Ro. 8. dicitur: Nihil damnationis in his, qui sunt in Christo Iesu. Et si peccatum remanens in se consideratum dignū sit æterna dānatione & morte, sicut aliàs dictū est.

Ex his quæ diximus patet, iniustè Lutherum à grammatico damnatum, ut qui de præcipuis Articulis fidei minus rectè sentiat, & quàm portentosos fidei articulos nobis proposuerit nouus hic grammatotheologus, breuiter ostendimus. Nunc ad reliqua properemus argumenta diluenda.

VIII. Argumentum.

Qui negat Sacramenta Ecclesiæ & contemnit, saluari nequit: Lutherus Ecclesiæ Sacramenta negauit, Ergo saluari non potuit.

Responsio.

Recte D. Augustinus contemptores sacramentorum etiam sacramentorum gratia priuari. Sed controuersia uenit, quæ & quot sint numero Sacramenta à Christo instituta. Baptismū & cœnam Domini agnoscit Lutherus à Christo instituta. Re qua uestris committit Theologis, quibus si uoluerit est sexcenta alia addere possunt. Etsi diligenter examinauerimus, nullam Sacramenti rationem obuenient, sicut in Apologia sua tibi demonstrabit Badius, quem tu tanquam lupum traducis.

Lutheri uerba nihil absurditatis habent, ubi dicit: Principio mihi neganda sunt septem Sacramenta, et tantum tria pro tempore ponenda, Baptismus, pœnitentia & panis: quanquam si usu scripturarum qui uelim, non nisi unum Sacramentum habeamus & tria signa Sacramentalia. Nam Eucharistia & solutio sunt rememoratiua promissionis & optionis Christi. hæc ille. Sacramentū siue Mysterium unum est, nostri scilicet cum Christo contractio, que fit in Baptismo, in annunciatione Euangelij, in dispensatione cœnæ dominicæ. Unus est Christus, qui non uariat, etsi organa uariant, & eius participatione in nobis augetur. Frustra ergo hic quæ que obgannit grammaticus, Lutherum de Sacramentis aliena à sententiâ Catholicæ Ecclesiæ docere.

Sed obiter hic falsarium notemus, quod D. Badius

lus de Christo & Ecclesia loquitur, id grammaticus contra mentem Pauli ad matrimonium refert: τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω ἐς χριστὸν καὶ ἐς τὴν ἐκκλησίαν. Grammaticus à regulis syntaxeos aberrans, hoc loco constructionem male observauit, dignus Camilli censura. Mystrium est excedens omnem rationem & sensum, quòd filius Dei sibi genitum humanum desponsatum copulauerit, ut esset unum cum ipso, cuius ipse caput est, hoc uero corpus per nexus & coniunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum Dei.

Horrenda est scurre blasphemia, quã subiungit. Quemadmodũ, inquit, eiusdem perfidię & incredulitatis & impietatis est credere nullũ Deum, & credere esse quidẽ Deum, sed talem qualem Horatius describit Priapũ. Ita eiusdem incredulitatis & perfidię est, nullam credere peccatorum remissionem, & credere talem, qualem fingit Lutherus.

Lutherus remissionem peccatorum docuit in solo sanguine Christi per fidem. Hęc doctrina si perfida est & impia, perfidię & impietatis arguet Christum, & Apostolos, ex quorum ore hoc hausit Lutherus, sicut supra ostensum est.

Quo sensu dixerit Lutherus, Euangeliũ non rapere opera, aliàs dictum est: Hoc in calumniam rapit grammaticus. Euangelium enim propriè dictum, quatenus Euangeliũ, sicut offert Christum,

ita fidem exigit, ut in ipsum saluatorem credamus
& fiducia illius remissionem peccatorum nostrorum
habeamus.

Deinde tradit etiam præcepta uitæ. Sed hæc non
sunt propria Euangelij, sed legis diuine, quæ alio
pars doctrinæ cœlestis est, non minus necessaria
quàm illa prior, ad ostendenda peccata, & semita
uitæ, in qua fideles ambulare debent.

Sed uideamus, quàm pulchrè probet Lutherus
in spiritum sanctum fuisse blasphemum. Concilio
inquit, suas sententias his uerbis pronunciarunt
Visum est spiritui sancto & nobis. Ergo qui eorum
decretis derogat, qui hac formula præfati sunt, bla
sphemus est in spiritum sanctum.

Vix risum continere possum. Protinus ne spiritus
sancti decretum est, si hæc uerba prætexantur.
Quid si histrio aliquis suis ludicris actionibus,
præstigiator suis præstigijs addat, propterea pro
raculis diuinis habenda essent?

Nota:
Sic pseudo-
propheta:
Sic dicit Do-
minus &c.
Jer. 28.

Vilitata loquendi formula erat, qua Prophetæ
usi sunt: sic dicit Dominus. Num propterea pseudo-
prophetarum sermones pro oraculis diuinis habenda
erunt, si his uerbis præfati fuerint?

Aliam rationem adferas necesse est, qua authori-
tatem facias eorum decretis, quæ non nisi ex uerbis
Domini reprehensa sunt. Et ex spiritu Dei tantisper
puiet Lutherus, donec blasphemiam aduersus
ipsum

ipsum demonstraueris, quam tibi scio hę Aesopice fabellę non subministrauerint.

Quod in Paulum Tertium pontificem & Antichristum Romanum & Cardinales scripsit, utinam tam prompti fuissent ad emendandum, quàm hic ad retractandum: sic enim & sui nominis honori & Ecclesię consulissent rectius. Sed tantum aberat ut ea corrigerent, quin in hodiernum diem in hoc unicè incumbant, sua consilia, & conatus omnes eò dirigant, quibus possint modis opprimendi eos, qui ipsorum nefandę libidini resistunt.

Nulla ergo fuit cõtumelia affectus Paulus III. in libello, cui titulum fecit Lutherus Cõtra pontificatum Romanum à Sathana fundatum. Obsequium enim fuit pium, quod miror quomodo sanctissimo patri potuerit esse ingratum. Fateor Lutherũ non semel tantũ admonitũ, sed magnificis & splendidissimis muneribus & dignitatibus inuitatũ, ut à pposito cessaret, & Rom. Pontifici sese subijceret: uerũ indubitata ueritas, quam Dñs per ipsum tantũquam selectũ organõ propagare decreuerat, eiusmodi uanas persuasiones non admittebat, Potior illi æternę suę & aliorum salutis ratio erat, quàm honorum & dignitatũ huius mundi, quibus Deo permittente & Sathana gubernante Romanus Pontifex præfectus est. Eius admonitiones nobis sunt ad defectionem & abnegationem Christi impro-

bæ sollicitationes, quibus cedendum non est.

Restant duo siculnea argumenta, quibus Græ-
maricus non solum probare conatur, Lutherum
apud inferos ardere, sed doctrinā eius pariter
persona omnibus exosam reddere, in primis
Principibus persuadere, ut de ea opprimenda
silia capiant, si suis regnis & Ecclesijs tranquilla-
tem & piam pacē uelint restitutā. Nos ea etiam
cis expediemus, ut uel tandem finem faciamus.

Quicumq; pacem Ecclesię rumpit, dignus est
terno igne. Lutherus Ecclesię pacem rupit. Ergo
Lutherus dignus est æterno igne.

Aliud Argumentum.

Qui causa est omnium calamitatum & malorū
quę his quadraginta annis Germaniā afflixerunt
dignus est igne infernali, Lutherus horum malorū
una causa est. Ergo iure dicitur apud inferos
ardere.

Certum est mediocrem tranquillitatem fuisse
iuxta externam faciem in republica & Ecclesia,
re resuscitatam Euangelij doctrinam. Sed bello
& motuum causam in doctrinam à Luthero propo-
gatam reijcere, id demum crassa est ignorantia
detestanda malitia. Fallacia nota est in scholis à
causa ut causa, item fallacia accidentis, id quod ex
emplis demonstrabimus.

Priusquam Ieremias Propheta apud Iudaicū
palatium

pulum suas cōciones ex mandato Dei instauraret, consensus erat inter Sacerdotes & Leuitas, & mediocris etiam in regno tranquillitas. Postquam uero ipse populum ab auita Idolatria reuocabat, dissensio exoriebatur in populo, & uarijs modis affligebantur, bello, fame, peste.

De causa dissidij & malorum quæstio est. Hanc summus Sacerdos cum suo senatu reijcit in Prophetam, quem etiam apprehendunt, sententia mortis aduersus ipsum lata. Huius uestigia sequitur populus, qui hanc nostri Embricensis grammatici sententiam exprimunt, dicentes: Sermonem, quem ad nos locutus es in nomine Domini, non audimus ex te, sed facientes faciemus omne uerbum, quod egreditur de ore nostro, ut sacrificemus Reginae coeli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos & patres nostri, Reges nostri & Principes nostri in urbibus Iuda & in plateis Ierusalem. Et saturati sumus panibus, & bene nobis erat, & malū non uidimus. Ex eo autem tempore, quo cessauimus sacrificare Reginae coeli & libare ei libamina, indigni sumus omnibus, gladio & fame consumpti sumus.

Hic non opus est Grammatici exquirere sententiam: cum enim supra summi pontificis iustificauerit iudicium: qui, inquit, iudicabit tibi iudicij ueritatem, ab eo nunc recedere sibi nefas ducet. Iudicio ergo Grammatici, Ieremias omnium malorum

causa est, perturbator & Ecclesiæ & tranquillitatis publicæ, cum utriusque causa esset & sacerdotum pietas, & populi erga uerbum Domini rebellio & ingratitude.

Tempore Achab Elias concionahatur: eo de te, fames in terra Israel exoritur grauissima. Achab in Prophetam reijcit culpam. Sed audit uiciorum rex. Tu es, inquit Propheta, qui cõturbas Israel. Sed & Christo & Apostolis obijciebantur, cum essent innocentissimi, & summorum sacerdotum populi impietas iram Dei prouocaret.

Quòd si Grammaticus doceri uellet, uel ex filiis suis æsopicis sese explicare posset: Solenne letet esse lupo accusare ouem, quæ in infima parte uentris sibi aquam turbet. Agnoscimus nos quædam magnum consensum fuisse in impietatem Papisticam, priusquam Lutherus exoriretur. Experimus autem eo docente satis duras afflictiones, quæ Deus in primis Germaniæ immisit: horum omnium causam, dum in nos reijciunt Papistæ, nihil nouerunt aut faciunt, sicut iam de Prophetis, Christo & Apostolis demonstraui. Sed qui fuerint horum omnium malorum Architecti non ignorare poterunt. Si quid in nostris culpandum est, Martyres erunt, quæ tot cruciatibus superatis iam ad quadraginta annos sustinuerunt.

Malorum autem causa est Papistarum obstinatio

malicia & impietas, quòd Euangelio haftenus recufarunt credere, sed igne, aqua, ferro, & omnis generis tormentis persecuti sunt: Et nostrorum ingratitudo, qua euangelica libertate ad licentiam carnis abusi sunt. Ac metus est, nisi de sua crudelitate Pa-pistæ remittant, & nostri maiorem gratitudinem pro oblata gratia declarent, subsecuturam panolethrian, sicut Daniel inquit: finis eius uastitas. Improbè ergo facit, quòd nostris intentat crimen, cuius scit suos esse reos. Magis uerò improbè, quòd Principum & regum animos aduersus ueræ doctrinæ assertores excitare & stimulare ac exacerbare conatur. Sed quæ est huius hominis impietas, & Principum uirorum integritas, & consiliorum ipsorum rectitudo, non puto fore quenquã, qui huius hominis furioses sequatur, Sed potius eius blasphemias ex animo detestetur, quo minus nobis ab illo metuendum est periculi.

Cùm igitur in hac sua Apologia nihil præter maiores adferat, et si eisdem sua impietate ita deprauet, ut eas nemo bonus probare queat, in minore autem pro concessis assumat, quæ aduersus Lutherum & sanam doctrinam confinxit mendacia, nec quicquam probet, fascinatius scilicet suæ scholæ Theatro, ubi discipulorum nemo ipsi preceptorum reluctari audeat, Idem sibi etiam in Ecclesia licere falso persuasit, fore ut nemo sese illius erroribus opponat.

Existimo satis hominis pariter & ruditatem & pietatem demonstratam esse.

Sed præstat priusquã finem faciamus, cognoscere uiam & rationẽ recuperandæ pacis, quam grammaticus ordinibus Imperij præscribit.

Eam tribus partibus complexus est, Prima ut lerentur mali: hanc enim improbè ait scelestus homo causam fuisse excidij populi Israelitici, quòd excusauerint malos tolerare. Altera ut exuratur omnium Lutheranorum libri, tanquã uenenata tela perloctetis. Postrema, ut uel in exiliũ eñciantur uel excidentur, qui Romani pontificis imperio sese nõ subijcere. Hoc scilicet compendiũ est ad recuperandum ociũ sacrificulorum, in quo cum detrimento tot milium animarũ belle ac suauiter deliciarum sumuntur.

Quæ est quæso hæc improbitas? Cum populus Dei ideo affligeretur, quia obtemperabant summis Sacerdoti Baalim sacrificanti, hanc Dei sententiam inuertere, & impudẽti ore asserere, ideo illis Deo iratũ, quod cum malis non seruent unitatẽ & pacem.

Quid opus est prophetarum hinc repetere conuersiones, quæ populi consensum cum summis Sacerdotibus in Idolatriam prædicant omnium calamitatum fuisse causam. Quo magis stupenda est grammaticæ impudentia, qui ad exitiũ nostrũ maturandũ non ueretur similia nobis persuadere, utcunq; Deũ commendamus, modo suis delicatis sacrificulis suũ con-

ster ocium. Constat prophetas, qui regū, principū,
 summorū pontificū & populi Idolatriā grauer re/
 prehendebant, à summis Sacerdotibus & regibus
 consentiente populo truncatos esse & occisos. Hec
 contra prophetas rebellio interitus ipsorū causa fu/
 it, sicut uidere est in libris regū & Paralipomenon.
 Sed tantū abest ut illis irasceretur Dominus, quan/
 do pī reges pro ratione sui officij excelsa abstule/
 runt, quæ cōsentientibus et iubentibus summis Sa/
 cerdotibus erecta erant, ut omni benedictione Do/
 minus eos cumulare. De reliquis ut taceā, qui ple/
 no corde coram Domino ambularunt. Ipsi Iehu in
 quartā generationē confirmatum est regnū, q̄ tem/
 plū Baal in cloacas conuerterit. Eius exemplū sī pī
 reges in prophanandis sacrificulorū sacellis imiten/
 tur, de benigna Dei erga se uoluntate minime du/
 bitare debent. Tolerarunt prophete Idolatras, simi/
 liter & Apostoli, quos si potuissent emēdare & cor/
 rigere, de suo studio nihil remisissent. Sed quid hoc
 ad Principū officiū, qui tenentur sui officij ratione
 non tolerare, sed abolere Idolatriā, præcidere offen/
 dicula, quod dum faciunt, in prophetarū et Aposto/
 lorum exempla nihil delinquunt. Subditi nolint ue/
 lint coguntur tolerare, quæ magistratus authorita/
 te non corriguntur. Requirit autem Grammaticus
 non solum tolerantiam, sed etiam consensum, quo
 studere debeamus cū Papisticis, impijs et impuris

sacrificulis seruare unitatē spiritus. Id ut pñ, & quibus oculos mentis illustratione spiritus sui pruruit Dominus præstent, ne Augustini quidem auctoritate persuadebit unquā. Nā scriptū est: Non te iugū ducere cū infidelibus, ppter quod exiret medio eorum, & separamini dicit Dominus, & mundum ne tetigeritis, & ego recipiam uos, & uobis in patrem, & uos eritis mihi in filios & filii dicit Dñs omnipotens. Et Ioannes: Fugite idolatram.

2. Cor. 6.

Esaiæ 52.

Præstat saluberrimæ Prophetæ & Apostoli monitioni obtemperare, quàm tua somnia sequi qui improbè nobis consensum cum impijs suade-

Quàm nihil ad uanitatem tuam probandam ciat Augustini locus, manifestum est. Aduersus naturam pugnat ille, qui per omnia puram concordantiam debant habere Ecclesiam, in qua nihil offendicilium esset, cum quibus nobis nihil est cōmune. Sed mus tolerandos etiam malos in Ecclesia, si quantum resipiscentes liberentur ex laqueis Diaboli. Sed pietatem sacrificulorum sequi, hoc à mente D. Augustini est alienissimum, sicut ipsius Epistolæ contextus docet. Deinde hac ipsa doctrina D. Augustinus nemini de suo officio derogat. Magistratus officium est abrogare idolatriā, Patrum familias curare liberos & familiam, Pastorum Ecclesiarum populum ab idolatria dehortari, & similia. Consequenter de exurendis nostrorum libris uanum est: sic enim

hominum seductorum confirmatur studium perseuerandi in errore, & quæ est mala bonitas typographiarum semper erunt, qui horum desiderio satisfaciant.

Deinde non est tanta uis errorum, ut contra ueritatem aliquid ab his sit metuendum detrimenti. Qui uolent seduci, libris exustis errore non liberabuntur. Ea autem est euangelicæ ueritatis firmitudo, ut faciliè omnium religionum libros iuxta se positos ferat, quos instar Arcæ fœderis tanquàm dago nem præcipitare potest. Quot profert terra pestiferas herbas, quæ salutaribus nihil incômodant, sed earum bonitatem tanquàm saluberrimorum medicamentorum commendant. Non minus absurdum, exilio & omnis generis tormentis doctrinam Euangelij delere. Cum enim sanguis sanctorum irrigatio sit Ecclesie, omnes persecutiones doctrinam Christi plantârunt magis quàm extinxere, id quod & Apostolorum tempora & primitiuæ Ecclesie exempla docent.

Reliquum igitur est, ut tuis consultoribus sacrificiis malam gratiam habeas, qui te miserè deceperunt, imponendo onus, cui ferendo tu cum omnibus tuis Grammaticis par esse non potueris. Hoc igitur infelici tyrocini tui successu edoctus in posterum tibi temperes, nec falcem tuam in alienam messem mittere pergas. Rectè aliquoties monuisti,

per Spiritum sanctum, in Ecclesia Christi singulis personis sua distributa munia & officia, quo magis reprehendenda est tua peruersa sollicitudo, qui pinatus es uniuersum pontificium regnum ruitur, nisi Grammaticorū opera muniatur, & Academicis ac Homericis fabellis fulciatur.

Arbitraberis forte te rideri ab ignoto, sed non nisse debueris prouerbij, Ne sutor ultra crepidam. In primis autem tuorum ipsius uerborū: Alienū fundū arātes, irā Dei in se puocare. Dū te officium monemus, de te utiq; nō malè meremur. Ad las las scias te natū esse his moribus, & hoc ingenio ad res sacras tractandas. Quòd si minus patiereris nugas nugarū tuarū confutationē, & officiū conuictus compenses, scias tuū blasphemū os nullum pro re accepturum responsum. Pium autem lectorem rogatum uolo, ut in meliorem partem accipiat quid acerbius in Grammaticum dictum est. Quod enim enormis ipsius esset blasphemia, responsum mansuetius extorquere non potuit, nisi hominem qui omnis generis probris, conuictijs & blasphemijs in Christum coniectis instar lapidis non moueatur.

Deus Pater Domini nostri Iesu Christi, per uentum filij sui ad iudicium, uel tandem horum monstris liberet, quæ in summis angustijs, quibus in

in hoc mundo subiecta est, non nisi ad iudicium
eius prouocare potest, quod futurum est,
ut Prophetæ loquuntur, in ueritate.
Amen.

Francoforti excudebat
Petrus Brubachius an-
no Domini Millefi-
mo quingentesimo
quinquagesimo
octauo.

540292045 NCC

IN PROPOSITO LOCA ERANT
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..